

EDGAR ALLAN POE

THE TELL-TALE HEART
THE CASK OF AMTORG
THE GOLDEN PUMPKIN
THE BRIDE PRICE

DANI

www.dani.com

UVOD

Kada sam se pre nekoliko meseci, i posle niza osobitih doživljaja na jugu Tihog Okeana i na drugim mestima, o čemu će biti reči na stranicama ove knjige,

— kada sam se posle svega toga vratio u Sjedinjene Države, slučaj je hteo da se upoznam sa izvesnom gospodom iz Ričmonda u Virdžiniji. Gospoda ta pokazivahu neobičan interes za sve što se odnosilo na krajeve koje sam posetio, i navaljivahu na mene da o svemu dam javan izveštaj; naglašavali su čak da mi je to neka vrsta dužnosti. Ja sam imao više razloga da predlog ne primim. Neki od tih razloga bili su čisto lični, i te zadržavam za sebe; ali, bilo je i drukčijih. Okolnost što za dosta dugo vreme svoga putovanja nisam vodio dnevnik, ispunjavala me je brigom da po golom sećanju neću biti u stanju da izradim dovoljno tačan i povezan izveštaj; a ako izveštaj ne bude takav, neće od njega ostati utisak one stvarne istinitosti koji bih inače postigao, uz jednu opreznost: da isključim oha prirodna i neizbežna preterivanja u koja tako rado zapadamo kad je reč o događajima čiji je uticaj na maštu bio snažan. Drugi je razlog u tome što su svi slučajevir o kojima bi trebalo da pričam, bili tako čudnovati da bih, zbog nepotvrđenosti njihove (mogao bi da ih potvrdi samo jedan pratilac, melez, koji se sa mnom vratio), smeo računati na verovanje jedino u krugu moje porodice i mojih prijatelja, ljudi koji znaju za moje strogo istinoljublje, dok bi šira javnost moja pričanja

3

sigurno smatrala kao drske i vešte izmišljotine. Najglavniji je pak razlog ležao u nepoverenju sa kojim sam se odnosio prema mojim književničkim sposobnostima.

Me u onom gospodom iz Virdžinije koja su se tako živo interesovala za moj putni izveštaj, a naročito za onaj njegov deo koji bi govorio o Antarktičkom moru —

nalazio se i g. Po, do nedavno urednik »Južnog Literarnog Izvestioca«, mesečne revije, koju izdaje g. Toma Hvajt u Ričmondu. On, g. Po, silno me nagovaraše da odmah izradim opširan opis svega što sam video i doživeo, a da se za sve ostalo oslonim na oštroumlje i zdravu pamet publike; jer, kako

je možda dobro tvrdio, ma koliki bili književni nedostaci moje knjige, baš će ta neiznegovana izrada —

ukoliko se uopšte mogne o njoj govoriti — biti jedan dokaz više za istinitost stvari.

Ja, kraj svega toga, gotovo da se nisam mogao odlučiti da primim njegov savet, On mi tada, videći da baš nikako ne krećem s mesta, učini ovakav predlog: da mu dozvolim da on, na osnovu mojih saopštenja, svojim rečima izradi prvi deo mojih avantura, i da to štampa u »Izvestiocu« kao izmišljenu stvar. S tim sam se složio, pod uslovom da se moje ime ne sporninje. Na taj način izašla su dva odlomka tobožnjeg romana u brojevima »Izvestioca« za januar i februar 1837e; a da bi im se sasvim osigurao karakter umetničke tvorevine, g. Po je u sadržaju revije naveo svoje ime.

Dejstvo koje je postignuto tom lukavom prevarom nagnalo me je najzad da priredim i izdam spomenute avanture u pravoj celini; naime, uverio sam se da, uprkos pesničkom ruhu, u koje je savršeno vešto zaodenut onaj deo mog izveštaja što je štampan u »Izvestiocu« (i to bez izmene i jednog stvarnog detalja), uverio sam se, kako rekoh, da publici, kraj svega toga, nije bilo ni 4

na kraj pameti da tu stvar uzme kao pesničku tvorevinu: g. Po je dobio poveći broj pisama koja su svedočila o sasvim suprotnom mišljenju. Iz toga sam zaključio da fakta u mojoj priči mora biti da su takva da sama sobom ističu dovoljno znake stvarnosti, i da se nemam mnogo bojati neverovanja publike.

Pošto sam ovo izneo, lako će se poznati koliko od ovoga što dolazi pripisujem svome peru; a još jednom naglašavam da strane koje je izradio g. Po ne sadrže nijedan krivo pretstavljen fakt. Čak ni onim čitaocima koji nisu videli brojeve

»Izvestioca«, ne treba naročito govoriti gde njegovo učešće prestaje, a moje počinje: razlika u stilu biće odmah svakome jasna.

Njujork, jul 1838

A. G. Pim

Ime mi je Artur Gordon Pim. Otac mi je bio ugledan trgovac pomorskom robom u Nantuketu, gde sam se ja rodio. Ded moj

sa materine strane bio je tražen advokat. Taj čovek je u svemu imao sreće: njegove spekulacije u Edgartonskoj novoj banci, kako se onda zvala, bile su veoma uspešne; koje to, a koje drugo, omogućilo mu je da lepu svotu novca ostavi nastranu. Mene je, tako mi se čini, voleo više no ikoga na svetu, i ja sam se nadao da ću naslediti najveći deo njegova imanja. Ka mi je bilo šest godina, poslao me je u školu starom gospodinu Riketsu, čoveku sa jednom rukom i sa veoma ekscentričnim ponašanjem: njega je poznavao svako ko je dolazio u Novi Bedford. U toj školi ostao sam do navršenja šesnaeste godine, da posle pre em u akademiju gospodina Ronalda, koja je stajala na visu iznad grada. Tu sam se sprijateljio sa sinom gospodina Barnarda, jednog brodarskog kapetana, koji je obično putovao u službi firme Lojda i Vredenburga; gospodin Barnard je bio dobro poznat u Novom Bedfordu, i imao, znam, mnogo rođaka u Edgartonu. Njegov sin zvala se Avgust, i bio je skoro dve godine stariji od mene. Putovao je jedared sa ocem u lov na kitove, i mnogo mi je govorio o svojim doživljajima u Tihom Okeanu. Ja bih ga često pratio kući i ostajao kod njega do večera, nekada i do noćim. Spavali bismo tada u jednom krevetu, i Avgust mi ponekad do same zore nije dao da zaspim, pričao mi o uroenicima ostrva Tiniana, i drugih mesta, koja je na putu isvamo. Najzad je i mene dohvatio silan interes za sve što sam čuo, i postepeno je sazrela u meni želja da idem na more.

I

Imao sam jedan čamac sa jedrima, »Ariel« se zvala, a vredeo je otprilike sedamdeset i pet dolara. Nosio je polupalubu, sa kablom na prednjem delu lađe, a jedrila i konopi bili su mu uspremljeni kao kod šalupa; ne znam mu više tonažu; ali, bez teškoća mogao je da primi deset osoba. Na toj lađi izveli smo Avgust i ja nekoliko tako drskih poduhvata kako samo može da se zamisli. Kad ih se sada setim, moram čudom da se čudim. Kako sam uopšte još živ.

Saopštiću jednu od tih avantura, pre no što pre em na duže i važnije pričanje. Jedne večeri je kod gospodina Barnarda bilo društvo, i pred kraj sedeljke kako ja tako

i Avgust bili smo prilično nakvašeni. Kao obično, nisam išao kući, nego osta oh da prenoćim kod druga. On je mirno zaspao, bar mi se tako činilo, ne dodirnuvši pre toga nijednom rečju svoj omiljeni predmet. Društvo se razišlo otprilike oko jednog časa po ponoći. Ležali smo tako biće pola časa, i taman sam ja hteo da zadremam, kad on odjednom skoči i opsova krupno da, bogme, ni i kojem Arturu Pimu za ljubav neće spavati, kad napolju \

duva tako krasan svež vetar sa jugozapada. Nikada se u svom životu nisam više iznenadio no tada: ne znajući kakva mu je namera, mislio sam da su ga popijeno vino i liker ošamutili. On, me utim, poče sasvim sa brano da razgovara, reče da nikako nije,' kao što bih ja hteo, pijan, naprotiv, da nikada nije bio tako trezan

kao tada. Samo mu se neće, nastavljao je, da kao pas prespava tako divnu noć, i zato je rešio da ustane, da se obuče i da se pro e po moru. Ja ne znam pravo šta me je na te reči snašlo; ali, još on nije ni prestao da govori, a ja sam već sav treptao od uzbu enja i

. želje, i njegova luda ideja činila mi se najizvrsnija i najpametnija na svetu. Napolju je duvao jak vetar,

skoro bura, i bilo je hladno: Zašli smo već bili dobro u oktobar. Ipak, i to u ekstazi, skočio sam iz kreveta i izjavio drugu da sam isto tako hrabar kao i on, da mi

se isto tako neće da ostanem da ležim kao pseto, i da sam isto tako spreman na svaku pustolovinu kao ma

koji Avgust Barnard u Nantuketu.

Obukosmo se nadvojenatroje i pojurismo k la ici. Brodić je bio privezan na starom porušenom prista

8

ništu, blizu radionice Pankija i druga, i udarao je o čagljajive balvane, kao da će se raspasti. Avgust u e u brodić da izbaci vodu, koja ga je bila do polovine ispunila. Ka je to ura eno, digosmo trouglasto i veliko jedro, okrenusmo na vetar, i zaplovismo odvažno u more.

Vetar, kao što sam rekao, duvao je snažno od jugozapada. Noć je bila veoma vedra i hladna. Avgust je seo da krmani, a ja sam

stojao kraj katarke, na polupalubi.

Leteli smo velikom brzinom, a reči nismo progovorili od trenutka kada smo odrešili la icu. Najzad, ja zapitah druga koji pravac misli da uzme i kada misli da ćemo se vratiti kući. On je prvo samo zviždukao, a naposletku mi džandrljivo odgovori: »Ja pdoh na mpre, a ti, ako ti se tako svi a, možeš i kući«. Ja ga pogledah, i spazih da je veoma uzbuđen, mada se pretvarao da je miran. Dobro sam ga video na mesečini: lice mu je bilo ble e od mramora, a ruka drhtala da je jedva držao krmu. Osetio sam da nešto nije kao što treba, i zabrinuo sam se. U to doba sam se još slabo razumevao u veštini upravljanja na brodu, i bio sam ostavljen mornarskoj veštini svoga druga. Uza to, vetar je odjedared postao jači, i mi se brzo ponesosmo daleko od obale. Kraj svega toga, stideo sam se da odam i najmanji strah, i skoro pola sata ćutao sam kao nem.

Najzad nisam više mogao da se savla ujem i rekoh Avgustu da bi, kanda, najbolje bilo da okrenemo kopnu. Kao i maločas, on mi čitav minut ne odgovaraše, niti uzimaše na um moj savet. »Polagano, — reče najzad, — imamo vremena...

polagano... kući...« Ja sam, doduše, očekivao odgovor te vrste; ali, u tonu tih reči bilo je nešto što me je ispunjavalo osećanjem neopisanog užasa. Opet sam pažljivo posmatrao Avgusta. Usne su mu bile sasvim beskrvne, a kolena tako udarala jedno o drugo, da je jedva stajao. »Za ime Boga, Avguste, — kriknuh, preplašen, — šta ti je? Šta se dešava? Šta si namislio?« — »Šta se dešava, —

mumlao je on kao da se nečemu čudi, a u isti mah ispustio krmu i pao koliko i je dug na dno brodića — šta se dešava?... Ništa... voi zimo se kući... Vvidiš, valjda!« Tada mi puče pred očima. Zaleteh se i podigoh ga na noge: bio je pijari,

9

pijan do životihj'stva: nije više mogao ni da se ni da govori, ni da gle a. Oči su nra bile kao od stakla. Kad sam ga, u očajanju, ispustio iz ruku, bućnuo je kao panj u vodu koja se nakupila bila na dnu brodića, i iz koje sam ga maločas taman bio izvadio. Jasno je bilo da je u toku večeri morao popiti mnogo više no što sam ja slutio, i da je ponašanje njegbvo u krevetu bilo posledica

jakog pijanog zanosa, koji, kao i ludilo, daje svojoj žrtvi ponekad držanje potpuno razumnog čoveka. Hladan noćni vazduh učinio je mećutim svoje: pod njegovim uticajem izveštačena duhovna energija Avgustova popustila je, a verovatno zbunjena njegova pretstava o opasnosti našeg položaja ubrzala je katastrofu.

Avgust je ležao nesvestan, i nije bilo verovati da će se uskoro moći da osvesti.

Nemogućno je opisati veličinu moga užasa. Magle od nedavno popijena alkohola razišle su se, i ja sam stojao dvostruko uplašen i nemoćan da se na nešto odlučim. Znao sam a pojma nijemam o upravljanju brodićem i a će nas pomamni vetar i plima koja se vraća oterati u smrt. Očigledno je bilo da se za nama sprema bura; nismo imali ni busolu ni provizije: jasno je bilo da ćemo, ako zadržimo isti kurs, još pre prvog svitania sasvim izgubiti iz vida kopno. Te misli, i čitav roj drugih, ne manje užasnih, krstarile su mi kroz glavu naglo jedna za drugom, i nekoliko trenutaka me paralisale za ma kakav napor. Bro ić je sa jakim vetrom u krmu leteo strahovitom brzinom, potpuno razapetih jedara, sa kljunom u penušavoj vodi. Pravo božje čudo što se nije prevrnuo kad je Avgust, kako sam rekao, ispustio krmilo, a ja, suviše uzbu en, nisam mogao da ga uzmem u svpje ruke. Srećom, brodić se držao kursa, a postepeno se i meni vraćala prisebnost. Vetru se i meni vraćala prisebnost. Vetru se neprestano pojačavala snaga; ako bi se posle zarivanja izdigao kljun, more navali odostrag i prelije nas vodom. Udovi su mi bili tako ukočeni od hladnoće a skoro ništa više nisam osećao. Najzad, ponesen hrabrosću očajania, bacih se na veliko jedro, i pokušah ga skratiti. Kao što se moglo očekivati, ono šinu preko kljuna, natopi se vodom i odnese katarku. Ta me je okolnost uostalom

10

spasla od neposre ne propasti. Ostavši jedino pod trouglim jedrom, vetar nas je terao pred sobom, odostrag se survavali slapovi vo e, ali, neposredna samrtna opasnost bila je otklonjena. Dohvatio sam onda krmilo i dahnuo dušom, kad sam video da nam je još ostala neka nada na izbavljenje. Avgust

je neprestano ležao bez svesti na dnu brodića; ali kako je počela da, preći opasnost da će se udaviti (vo a je na tom mestu, gde je on pao, bila stopu visoka), dovio sam se nekako da ga kolikotoliko podignem i namestim u sedeći položaj: obvivši mu uže oko struka i vezavši ga za jedan prsten na mostu kabine. Pošto sara tako uprkos bedi moga stanja — uzbu enosti 1 smrznutosti — udesio sve kako sam najbolje mogao, preporučio sam se Bogu, rešen da sve što me sna e podnesem sa svom srčanošću kojom raspolažem.

Tek što sam stao aza tu odluku, ka odjedare 5uh da svu atmosferu oko našega brodića ispunjava nekakav strašan i dugačak krik, urlanje kao iz grla hiljadu demona. Nikad u životu ne mogu zaboraviti samrtni užas koji sam pretrpeo toga trenutka. Kosa mi se nakostrešila, osećao sam da mi se krv leđi u žilama, srce mi je prestalo kucati, i, ne podigavši ni jedan jedini put oči da ugledam uzrok svome užasu, skotrljah se glavačke i onesvešćen na telo svoga druga.

Kad sam došao k sebi, video sam da se nalazim u kajiti jedne velike la e za lov na kitove, koja se zvala »Pingvin« i putovala u Nantuket. Više osoba nadvirivalo se nada mnom, me u njima i Avgust, ble i od smrti, sav predan marljivom pokušaju da mi trljanjem ugrije ruke. Kada je opazio da sam otvorio oči, stade da kliče od zahvalnosti i radosti, izazivajući naizmenično smeh i suze kod onih ljudi surovih lica oko nas. Misterija našeg spasenja naskoro mi je postala jasna. Mi smo bili potopljeni od »Pingvina«. Ploveći uz vetar čas jednom čas drugom stranom, i sa svima jedrima koja se usudio razapeti pri onakvom vremenu,

»Pingvin« se držao kursa koji je stojao u pravom uglu prema našem. Nekolicina od njegove posade, doduše, stražarila je i osmatrala; ali, našu šalupu spazili su tek kad je već bilo nemogućno 11

sprečiti sudar; ono što je mene toliko užasnulo, bili su krici opomene i graja od njihove strane. Ogromna la a, pričahu mi, prešla je preko nas sa savršenom lakoćom — sa kakvom bi valjda naš čamac prekliznuo preko nekog perca — i bez i najmanjeg poremećaja u svom kretanju. Sa palube naše šalupe nije dopro ni glasak, čuo se samo kroz huku vetra i talasa jedan

slabačak šum kao od grebanja, to jest od trenutnog struganja trošne naše barke o hrbat njenog dželata — to je bilo sve. Kapetan la e E. T. V. Blok, iz Nju Londona, misleći da je naš katarke lišeni brodić samo jedna vodom nošena olupina, nastavio je put ne ispitujući dalje događaj. Srećom, dvojica njegovih ljudi stadoše da se kunu da su na krmi naše šalupe spazili čoveka, i zastupahu mišljenje da se taj čovek može još spasti. Razvila se prepirka; Blok se ljutio, i naposljetku izjavio: »da njemu nije dužnost paziti na svaku ljusku od jajeta; da la a zbog takvih gluposti ne može menjati kurs; a ako je ko potopljen, sam je kriv, neka se udavi, i neka ga nosi avo!« — i tome slično. Sad se za stvar zauzeo Henderson, drugi kapetan, koji je, kao i cela posada sa njim, bio opravdano ogorčen zbog kapetanovih bezdušnih reči. On, dakle, počeo da govori ne birajući mnogo šta će kazati, jer je znao da je sva posada na njegovoj strani: rekao je kapetanu da zaslužuje vešala, i da će se on, Henderson, rizikujući da i njega snađe ta kazna čim stupi na kopno, pokazati neposlušan prema kapetanovoj zapovesti. Pojurio je zatim stražnjem delu la e, odgurnuo Bloka (koji je pobledeo i ćutao) ustranu, i, dočepavši krmilo, zapovedio odlučnim glasom: Oštro uz vetar! Ljudi poleteše na svoja mesta, i manevar obrtanja uspevaše vrlo dobro. Ali, za sve to trebalo je oko pet minuta vremena, i zato se jedva verovalo da bi iko mogao biti spasen, a pogotovo neko nabrodiću. Pa, ipak su nas, Avgusta i mene, spasili; a spas naš izgleda da su omogućile dve od onih neshvatljivih srećnih slučajnosti kakve mudri i pobožni ljudi pripisuju posredovanju božje promisli. .

Dok je brod još stajao na mestu, Henderson naredi da se spusti čuri, i skoči u njega on sam, sa onom

12

dvojicom koji su me, verujem, prvi spazili na krmi. Taman su se spustili sa one strane palube koja se opirala vetru (mesečina je još bila jaka), kad se la a snažno okrenu na vetrovu stranu. Henderson na to skoči sa svoga sedišta i doviknu posadi: »Natrag!« I zatim je neprestano, i sa nestrpljenjem, ponavljao sve to isto: »Natrag, natrag!« Ljudi izvršavahu zapovest što su bolje mogli, ali se la a okrenula, dospela sasvim pod vetar, i

pošla napred uprkos svima naporima ljudi da smanje površinu jedara. Henderson tada, iako je to bio opasan pokušaj, dočepa glavni lanac u trenutku kad ga je mogao domašiti. Nov udarac talasa uzdiže desnu stranu la e, skoro do hrpta, iznad vode, i tada se pokaza uzrak njegova nespokojstva: eovečje telo, koje je na čudnovat način visilo o glatkoj i svetloj donjoj površini la e («Pingvin» je bio obložen bakrom), udaralo je sa svakom navalom talasa o trup la e. Posle nekoliko neuspelih pokušaja, dok se la a jednako nakretala i čamcu svakad pretila opasnost da bude potopljen, uspeli su ljudi najzad da iz tog opasnog položaja oslobode i dignu na palubu — nikoga drugoga do mene. Jedan drveni klin se razdrmao, probio kroz bakar, i eto za taj klin sam se ja zakačio dok sam klizio ispod broda. Glava klina je probila kroz ogrlicu moga zelenog platnenog kaputića, i, kroz površinu zatiljka, zabila se izme u dve žile, tačno ispod desnog uha. Položiše me odmah u p~ostelju, mada je izgledalo da nema više života u meni. Lekara nije bilo na brodu. Ali kapetan me je negovao sa pažnjama svake vrste — verovatno da u očima posade popravi maločašnje svoje bezdušno ponašanje.

Me utim, Henderson se udaljio od... la e, iako je vetar počeo prelaziti u pravi uragan. Posle nekoliko minuta naišao je na neke olupine našeg brodića, a odmah zatim jedan od njegovih ljudi, izme u treska i novog treska nepogode, ču zapomaganje. Uprkos signalima kojima ih je Blok više puta pozivao da se vrate, hrabri ovi mornari nastaviše da traže još čitavo pola sata, mada je teško zamisliti kako je njihov mali čunić svakoga minuta mogao biti „razbijei.

Kasnije sam utvrdio da je čun, odre en za lov na ki 13 tove, bio snabdeven vazдушnim šuipljinama, po obrascu frunova za spasavanje na obali Velsa.

Posle podužeg uzaludnog traženja rešiše da se vrate na la u. Ali, tek što izrekoše odluku, začu se iznemoglo zapomaganje sa nekog crnog predmeta koji je voda u taj mah pronosila kraj njih. Zaveslaše i stigoše pre met — polupalubu

»Ariela« a pored nje i jedva živa Avgusta, koji je bio užetom privezan za mostić. To sam mu uže, kako je poznato, ja obavio

bio oko struka i zatim pričvrstio za prsten, da bih drugu osigurao uspravan položaj, i to je eto bila okolnost koja mu je spasla život. »Ariel« je bio lake konstrukcije, i njegov kostur, kad je bio potopljen, raspao se; navala vode je onda izdigla palubu sa još drugim delovima brodića, naravno, palufoa je nosila Avgusta, i tako je moj drug izbegao strahovitu smrt.

Prošlo je više od je noga časa pre nego što je Avgust bio u stanju da progovori i kaže nešto o sebi i da shvati nesreću koja se desila sa našim brodićem. Najzad se sasvim rasvestio i pričao mnogo o svojim osećanjima dok je bio u vodi. Prva svesna konstatacija njegova bila je: da se nalazi pod površinom vode, da se sa užasnom brzinom vrti, i da mu je neko uže tri četiri puta omotano oko vrata.

Trenutak' kasnije osetio je da je poleteo gore, ali je udario glavom nešto tvrdo, i ponovo se onesvestio. Kad je opet došao sebi, osećao je više prisebnosti no pre toga; ali je i ta prisebnost još bila zbrkana i tamna, znao je toliko da se morala desiti nesreća, da je on u vodi, no kako su mu usta bila nad vodom, on je mogao slobodno disati. Vetar je u to vreme jamačno terao palubu ispred sebe, a Avgust, ležeći na le ima, plovio je za njom. U takvom položaju, ta je manjeviše pouzdano, ne bi se udavie. Malo zatim ga je jedan talas bacio sasvim na palubu.

Naprežući se iz svih sila, da se u tom položaju zadrži, vikao je s vremena na vreme u pomoć. Najzad, potpuno iznemogao, ispustio je olupinu, pao u vodu i predao se sudbini — ali ga je u tom trenutku opazio Henderson. Za vreme te borbe Avgustu se nikako nije vraćalo sećanje na »Ariela« i na tizroke katastrofe.

Jedno neodre eno osećanje nžasa i očajanja 14

obuzelo mu je bilo svu svest i Cula. Kada su ga najzad izvadili iz vode, izgmbio je bio svaku sposobnost da misli, i, kako sam već rekao, tek je posle jednog časa bio kadar da pojmi svoj položaj. A što se mene tiče, mene je, takoreći već

na samoj ivici groba (pošto su u uzaludnim pokušajima protekli tri i po časa), mene je najzad spaslo snažno trljanje flanelom umočenim, u vrelo ulje (sredstvo koje je preporučio

Avgust). ^Rana u zatiljku, mada strašna na izgled, pokazala se bezopasna, i ja sam se brzo oporavio.

»Pingvin« je ušao u pristanište oko devet časova ujutru, pošto je izdržao buru kakva se retko doživljuje oko Nantuketa. Avgust i ja uspeli smo da se pojavimo kod Barnardovih za doručak: a doručak se, srećom, zbog sinoćnje sedeljke, prilično kasno; sem toga, zbog opšteg mamurluka onih oko stola, niko nije mnogo gledao kako .bedno izgledamo, što bi se pri pažljivom posmatranju, jamačno, teško dalo sakriti. Uostalom ja i su u stanju čuda da stvaraju kad se pretvaranja tiče; ja verujem da niko od naših prijatelja u Nantuketu nije naslutio da strašna priča mornara o jednoj potopljenoj laici sa 30 do 40 ljudi posade ima i najmanje veze sa »Arielom«, sa mojim drugom ili sa mnom. Nas dvojica smo se, dabome, često vraćali na taj događaj; i nikad bez osećanja groze. Avgust mi je otvoreno priznao da celoga svaga života nije prošao kroz tako užasno očajanje, kao kad je u našem brodiću osetio koliko je pijan, i da tek što nije izgubio svest.

II'.

Kad čoveka u slučajevima predrasuda ili nešto vuče ili odbija, veoma je teško izvesti zaključak i iz najpiostijih činjenica. Očekivalo bi se da će događaj kao ovaj ispričani, ugušiti u meni klicu strasti za morem. Baš naprotiv, nikad nisam osetio silniju želju da poznam avanture koje šaraju po životu moreplovaca, nego osam dana posle našeg čudnovatog spasenja. To kratko vreme bilo je već dosta dugo da rasplasi sve utvaraste senke od onog opasnog doživljaja, a da u 15

najboljoj svetlosti istakne trenutke koji prijatno draže, svu slikovitost nedavnog opasnog događaja. Moji razgovori sa Avgustom behu učestali i postajahu sve zanimljiviji. On je znao da priča svoje priče o moru (danas mislim da je polovina od njih čista izmišljotina) tako, da su one svakada uticale na moj uzbudljivi temperamenat i na moju malo mračnu ali živu maštu. Me utim, čudnovato je to da me je najbolje pridobijao za život mornara onda kad mi je pričao njihove užasne trenutke, njihova stradanja i očajanja. Za sunčanu stranu te slike imao sam mnogo manje smisla. Pred oči su mi izlazile vizije brodoloma i

gladi, smrti i ropstva me u varvarskim hordama, života jednog koji pun stradanja i suza protiče na nekoj sivoj i usamljenoj steni, u nekom nepristupnom i nepoznatom moru. Posle su me ubedili a su to snovi i želje — snovi ti se uvek pretvaraju u želje — snovi celog jednog velikog plemena melanholičnih mladića; ali, u bno vreme

O kojem sada govorim, svi snovi su se meni činili kao neka proročka nagoveštavanja jedne sudbine kojoj sam se ja, u neku ruku, zavetovao. Avgust je potpuno ušao u moja osećanja. I veoma je verovatno da je prisno naše opštenje "dovelo do delimične razmene u našim karakterima.

Prošlo je bilo nekih osamnaest raeseci od propasti »Ariela«, kada je firma Lojd i Vredenburg (kuća, koja, rekao bih, ima nekih veza sa gospodinom Enberbi u Liverpulu) preuzela da popravi i za lov na kitove opremi la u koja se zvala

»Grampus«. Zašto su tu staru olupanicu, jedva sposobnu da se spusti na more 1 posle svih opravaka, zašto su nju pretpostavili drugim i boljim la ama iste firme — ne znam; ali, tako je bilo i ura eno. Gospodin Barnard je primio komandu la e, a Avgust je imao da' ga prati na putu. Još dok je trajalo opremanje, Avgust mi je često predočavao sjajnu priiiku da utolim svoju žeiju za putovanjem. Ja se, dakako, hisam tome opirao: ali, ipak je ovoono zapinjalo. Otac moj, valja reći, nije bio odlučno protivan; ali majka je pri samom pomenu plana za putovanja dobivala nastupe, i, najzad, što je gore od svega, deda se kleo da će mi ostaviti jedan.

16

fillng nasle stva ako mu samo još progovorim o tome. Nu, sve te teškoće ne samo da ne oslabiše moju želju, nego je, kao kad ulje padne na vatru, još rasplamtiše. Rešio sam da pošto poto krenem na put, saopštio sam Avgustii nameru, i onda smo počeli kovati plan kako bi se namera i izvela. Za sve to vreme nikom od ro aka ne spomenuh jedne reči o putovanju: a kako sam se sa vrlo mnogo naročitog isticanja bavio svojim običnim studijama, mislilo se da sam se okanio namere. Često sam od toga vremena sa negodovanjem i ču enjem mislio o tadašnjem svom ponašanju. Pretvaranje kojim sam se služio radi

ostvarenja svoje namere i koje je tako dugo vremena živelo u svakoj mojoj reči — kako da sa nekim odobra* vanjem proturaaačim to pretvaranje sem sa onom divljom i vatrenom čežnjom sa kojom sam išao usu^ sret ostvarenju tako odavno gajenih snova o putovanju.

Naravno, u izradi plana za prevaru, oslanjao sam se pretežno na Avgusta, pošto je on, iz dana u dan, provodio veći deo vremena na »Grampusu«, nadgledao da se izvedu, za njegova oca, razne pripreme u kajiti i u donjem prostoru la e. Uveče bismo se redovno sastajali i zanosili svojim nadama. Na taj način se provukao čitav mesec dana, a mi još nikako ne na osmo plan koji bi obećao siguran uspeh.

Na kraju krajeva, jednom prilikom, reče mi Avgust da je sve nužno smislio, predvideo i spremio. Ovako: ja sam u Novom Bedfordu imao ro aka nekoga gospodina Rosa, kod koga sam od vremena do vremena provodio nedelju dve dana. Kako je trebalo da kapetan Barnard ikrene brodom sredinom juna (bilo je to 1827e,) ja

1 Avgust sklopismo zaveru da će dan pre no što se la a naveze moj otac primiti pismo od gospodina Rosa kojim se ja pozivam da provedem nekoliko nedelja sa njegovim sinovima, Robertom i Emetom. Avgust je primio na sebe da to pismo napiše i kao što treba ekspedira. A pošto budem tobož otputovao za Novi Bedford, javiću se drugu da me skloni na skrivenom mestu u la i. To skriveno mesto, uveravao me je Avgust, tako je udešeno da ću se za onih nekoliko dana dokle moram ostati neopažen, prijatno i udobno osećati.

2 Avanture Gordona Pima * '

A čim la a odmakne toliko da se na neko vraćanje mene radi ne može više misliti, onda ću biti premešten i moći ću se i ja koristiti svim u obnostima kabine. Što se pak njegova oca tiče, on će se jamačno samo smeati uspejoj šali.

Naravno, srećaćemo dovoljno la a, i jedna o njih moći će poneti mojin)j roditeljima pismo sa potrebnim obaveštenjem o mojoj avanturi.

Najzad, došla je polovina juna, i sve je bilo spremno. Pismo je bilo napisano i poslano, i jednoga ponedeljnika izjutra ja sam

ostavio kuću, otišao tobože na puni brod za Novi Bedford. Mesto onamo, potrčao sam Avgustu, koji me je na uglu jedne ulice očekivao. Prvobitno je bilo u planu da se do mraka negde prikrijem, pa tek pred noć u vučem na brod; kako nam je išla na ruku gusta magla, rešili smo da se odmah ukrcam. Avgust se uputi pristaništu, a ja na izvesnom rastojanju za njim, uvijen u debeli mornarski ogrtač koji mi je on doneo, da me niko ne bi poznao. Taman smo zašli za drugi ugao, iza bunara g. Edmonda, kad, odjedared, ko će se stvoriti preda mnom gledajući mi pravo u lice — moj ded, stari g. Peterson. — »He, he, Gordone, — reče on posle duže pauze, — čiji li ti je, do vruga, taj prijavi ogrtač na le ima?« — Uzeh, u nevolji, držanje iznena enoga i uvre enoga, i odgovorih, što je moguće surovijim basom i izgovarajući reči po matroski: »Gospodine, vi ste se očigledno prevarili: prvo, ne zovem se ja Gordon, a zatim, kako smete vi, mrgodo, moj ogrtač nazivati prijavim?« Umalo nisam prsnuo u smej gledajući kako se stari gospodin na ovu odlučnu osorlijost trgao, koraknuo dva tri koraka unazad, prvo pobledeo pa onda pocrveneo kao rak, trgao naočari uvis, pa ih onda opet spustio, i najzad, sa uzdignutim kišobranom poleteo na mene. Ali, naprečac je zastao, kao da mu je nešto došlo na um; okrenuo se i otšantucao niz ulicu, dršćući od srdnje i mrmljajući kroz zube: »Ne valjaju, trebaju mi nove naočari...

zakleo bih se da je ovo bio Gordon... Prokleta matroska fuikara!«

Utekavši tako za dlaku od jedne nevolje, išli smo opreznije, i najzad stigli na mesto opredeljenja. Na

18

la i je bilo svega dva tri čoveka, i ti behu nešto zaposleni napred, na kljunu.

Kapetan Barnard, pak, znali smo, imao je nešto da svrši kod firme Lojd i Vredenburg, i neće moći stići pre večeri, tako da se i sa te strane nismo imali ničega da plašimo. Pri penjanju na la u, Avgust je išao napred, a ja veoma oprezno i na razmaku za njim, i tako nas niko od matroza nije spazio. Ušli smo u kabinu: ona je bila prazna. Nameštaj udoban kako retko biva na la ama za lov na kitove. Četiri lepa oficirska odeljenja sa širokim i

zgodnim krevetima, velika peć, a po podu i kabine i odeljenja prostrt skupocen debeo ćilim. Do tavanice je bilo oko sedam stopa visine. Jednom rečju, sve mnogo prostranije i lepše no što sam ja sebi predstavljao. Avgust mi je me utim ostavio samo malo vremena za razgledanje: navaljivao je da sej/Sto pre sakrijem. Odveo me je u svoje odeljenje, koje je bilo na desnoj strani la e i uz jednu pregradu. Čim' smo ušli, zatvorio je vrata i povukao rezu. Meni se učini da još nikad nisam video tako lepu sobicu. Bila je deset stopa duga i imala samo jedan krevet, ali širok i udoban. Uz samu pregradu nalazio se prostor, četiri stope u kvadratu, sa stolom, stolicom i zidnom policom sa knjigama, većinom mornar^ka literatura i putopis. ~Još i drugih privlačnosti je bilo u toj sobi: ne bih hteo ne spomenuti vrstu hladnjače, u kojoj mi je Avgust pokazao mnogo dobrih stvari za jelo i piće.

Pritisnu zatim zglavcifna prstiju na izvesnom mestu ćilima, u maločas rečenom prostoru, rekavši mi da je tu jedan deo poda, otprilike 16 kvadratnih coli, izrezan pa opet umetnut. Pod pritiskom se to parče pomaklo na jednom mestu dovoljno da Avgustov prst u e u pukotinu. Tako je postepeno podigao kapak (ćilim je bio utvr en za nj), i ja sam video da taj kapak vodi u šupljinu la e, i to na stražnjoj njenoj strani. Avgust onda zapali svećicu pomoću fosfornog palidrvca, metnu je u mutan fenjer, i stade da se spušta kroz otvor pozvavši i mene za sobom. Kad smo se provukli zatvorio je kapak klinom iznutra zabijenim, ćilim je došao na svoje mesto i svi tragovi otvaranja nestali.

2. 19

Sveća Je tako slaBo svetlela a sam Je va kuda ću proći izmectu čitavih kamara raznih stvari. Ali oči su mi se postepeno navikavale na pomrčinu, i ja sam se dosta dobro provlačio držeći se za skut od kaputa moga druga. Prokrivudali smo kroz čitav red uzanih hodničića, najzad me je Avgust doveo do nekog gvož em okovanog sanduka, onakvog otprilike kakvi su sanduci za pakovanje fine grnčarije. Sanduk je bio visok četiri stope, dug dobrih šest stopa, a neobično uzan. Odozgo su po sanduku bila navaljena dva velika prazna uljana bureta, a na njima opet grdna količina asura, čak do tavanice. Svud unaokold stajao je jedno uz drugo nabacan čitav haos brodarske opreme i još šarena gomila velikih i malih kotarica, buradi i bala, tako da sam se čudio kako smo uopšte mogli probiti put do sanduka. Posle sam saznao da je Avgust po naročitom planu sabio sav taj krš na tom mestu, da bih se ja što bolje skrio, a pomagao mu je pri tom svega jedan čovek, koji nije polazio ria put.

Zatim mi je Avgust pokazao da se na je nom kraju sanduka zid može po volji izvaditi. Kad ga je izvadio, pokaza se veoma zanimljiva unutrašnjost. Po celom podu bio je prostrt dušek; doneseni su bili razni potrebni predmeti, koliko ih je god mogao primiti u sebe taj mali prostor, u kojem sam uostalom imao dbvoljno mesta ne sariio da ležim nego i da sedim. Spazio sam, izme u ostalog, nekoliko knjiga i pisaći pribor, tri ćebeta, veliki bokal sa vodom, kutiju dvopeka, tri četiri velike bolonjske kobasice, grdnu šunku, pečen ovčji but i pola tuceta boca sa likerima i drugim pićem. Odmah sam se uselio u svoje malo odeljenje, zadovoljniji možda nego neki monarh koji ulazi u svoju novu palatu. Avgust mi je još objasnio kako se otvor na sanduku zatvara; zatim, podigavši sveću dogore, pakazao mi je jedan' kraj crnog jedeka, koji je odatle % vijugao, kroz sav krš, do onog klina ispod kapka, i pomoću kojeg mi je lako bilo pogoditi put i bez njega, Avgusta, za slučaj kakvog neočekivanog doga aja, pa se onda oprostio' od mene pstavivši mi fenjer sa velikom

količinom sveća i palidrvaca i obećavši mi da će me posećivati koliko mu god bude bilo moguće da dolazi neopažen. To se zbio 17og juna.

Ako sam dobro izračunao, ostao sam skriven tri dana i tri noći; za sve to vreme nisam nikako napuštao svoje mesto, osim što sam nekoliko puta, da bih se malo proteglio, stojao uspravljen izme u dve kotarice prekoputa od otvora na sanduku.

Za sve to vreme od Avgusta ni traga ni glasa; ali to me nije uznemiravalo jer sam znao da la a tek što se nije navezla na pučinu, i da mu u vrevi pred polazak nije lako bilo da uhvati zgodan trenutak da do mene si e. Jedva jedared začuh da se kapak otvara i zatvara i da me on zove, prigušenim glasom, i pita kako sam i da li mi što treba. »Ništa, — odgovorih — dobro sam. Kad ćemo krenuti?« —

»Koliko za pola časa dići čenno kotvu, — reče mi on. — Došao sam da ti se javim, da se ne bi uzrujavao zbog moga nedolaženja. Za neko vreme, možda i trii četiri dana, neću moći silaziti. Gore je sve u redu. Kad zatvorim kapak, provuci se, pored jedeka, do mesta gde je ukucan klin, tamo sam ti spremio moj sat, jer mislim da tako, bez dnevne svetlosti, ne razlikuješ noć od dana. Sigurno ne znaš ni koliko si vremena tu sahranjen? Svega tri dana, danas je dvadeseti. Ja bih ti sam doneo sat, ali se bojira da će me gore tražiti«. I ode.

A otprllike jedan čas posle toga osetih da se la a kreće; čestitao sam sebi što sad eto istinski putujem. Zadovoljan i veseo, rešio sam da ću pustiti doga aje da se re aju sami od sebe, do trenutka kada ću svoj sanduk moći zameniti prostranijom, no jedva li udobnijom, kabinom. Prva misao zatim beše mi sat.

Ostavih sveću da gori i stadoh pipati i provlačiti se kroz mnogobrojne krivudave prolaze; nekoliko puta, posle dužeg tumananja, našao sam se opet u blizini mesta sa kojeg sam pošao. Najzad stigoh do klina, uzeh sat i srećno se vratih.

Prelistavao sam knjige, I kojima rne je Avgust, u nežnoj brizi 'za mene, snabl deo, i izabrao sam »Ekspediciju Luisa i Klerka na k ^e Kolumbije«. Nelčo vreme zabavljao sam ss čj

tanjem, pa onda, umoran, ugasih pažljivo sveću i zaspah tvrdim snom.

Kada sam se probudio, osetio sam se zbunjen u glavi, i trebalo je neko vreme pa da se opomenem raznih okolnosti mog stanja. Postepeno sam se svega setio.

Upalim sveću i pogledam sat: stao; nisam dokle mogao znati koliko sana dugo spavao. Noge su mi se bile uštapile, i morao sam, da bih ih protegnuo, opet stajati izrrie u one dve kotarice. Odjedared osetih kurjačku glad! setih se hladnog ovčjeg buta, od kojeg sam već pre spavanja malo jeo. Ali kako sam se zaprepastio kad sam video da se meso pokvarilo. To me je užasno uznemirilo: doveo sam to u vezu sa svojom zbunjenošću u glavi, i onda sa zaključkom da sam morao neobično dugo spavati. Verovatno fe krivica bila do r ava vazduha u dubini la e: "taj vazduh bi onda,, naravno, kroz duže vremena mogao biti od najgorih posledica. Glava me je užasno bolela, činilo mi se da sa teškoćama dišem; ukratko, navališe na mene razna teška osećanja. Me utim, bojao sam se da bih, ako otvorim kapak, ili učinim što drugo, izazvao pažnju, i zato sam, navivši sat, gledao da se izmirim sa onim što jeste.

Prošlo je 24 duga časa, a niko da nai e da mi pomogne. Već sam u sebi optuživao Avgusta za najsurovij u ravnodušnost. Najviše me je uznemirivalo to što mi je u bokalu ostalo svega oko četvrt litra vode, a mene muči jaka že , jer sam se posle nevolje sa ovčjim butom valjano najeo bolonjske kobasice. Obuzelo me je veliko nespokojstvo, nisam više bio kadar a se zabavljam čitanjem. Sem toga, neprestano je navaljivala na mene potreba da spavam. Ja sam joj se, dršćući od straha, opirao, jer me je plašila pomisao da bi u zatvorenom vazduhu šupljine možda moglo biti nečega nalik na ugljenu kiselinu. Inače, po njihanju la e sam znao da smo već daleko na okeanu, a neko potmulo šuštanje iz daljine kazivaše mi da napolju neće biti baš da duva sasvim običan vetar. Nikako nisam mogao da rastumačim zašto nema Avgusta. Zacelo smo već toliko odmakli na putu da bih i ja smeo izići gore. Možda mu se desila neka 22

L

nevolja; ali nisam mogao da zamislim šta bi to moglo biti, kad me ovoliko dugo drži u zatvoru; sem da je naprasno umro, ili se udavio, a tu misao opet nikako nisam mogao mirno da primim. Možda je naišao protivan vetar pa smo još uvek blizu Nantuketa. Ali da je tako, la a bi češće morala skretati: a kako se neprestano nagiba na levu stranu, "mora biti da jednako dobija stalno vetar s desne strane prema krmi. Uostalom, ako smo još u blizini ostrva, zašto Avgust ne bi sišao i o tome me obavestio. Razmišljam tako o nevoljama moga žalosnog stania i usamljenosti, pa se reših da ću se strpeti još 24 sata; no ako mi ni onda ne do e pomoć, otići ću do kapka, i sastati se sa drugom, ili bar doći do malo sveža vaz uha i doneti iz Avgustove kabine vode. Ali, ne dovrših još te misli, a savlada me, uprkos svemu mome opiranju, dubok san, gotovo više obamrlost nego san. Imao sam strahovite snove, kao da sve nesreće i svi užasi navališe na mene.

Sem drugih strahota, davili su me grdanim jastucima neki demoni, u isto vreme i krvože ni i utvarasti. Stezale su me ogromne zmije, upirale u mene užasne sjaktave oči. Pa sam se on a odjedared našao pred beskrajnom pustinjom, jezovito i svečano strahovitom. Grdno visoka stabla, siva, bez lišća, re ala su se u ne ogled: koreni su im ležali u prostranim močvarima, čije se tmaste, duboko crne, grozno mirne vode širile preda mnom. čudnovata ta drveta kao da su imala čovečji život u sebi: kretala su skeletnim granama kao rukama, i preklinjala tonom smrtnog straha i očajanja da se one mirne vode smiluiu na njih. Odjedared se scena izmenila: ja, go i sam, stojim usred žarko vrelog peska Sahare. Kraj mojih nogu prilegao strašan tropski lav. Odjedare , otvaraju se njegove oči i unezverene gledaju u mene. Jedan grčevit skok, on se podiže na noge, i pokaza užasne zube. U isti mah se iz crvenog ždrela njegova prolomi urlik, sličan gromu, a ja se sruših na zemlju. Ugušivao sam u sebi grč užasa dok mi najzad ne do e do svesti da sam polubudan. Ali, ta a se moj san pokaza ne samo san. Bio sam sad gospodar svojih čula. .Neko ogromno i 23

= tvorno čudovište davilo mi je grudi šapama, vreo r.egov dah zviždao rhi je u ušima, a kroz pomrčinu su svetlucali strahoviti

beli očnjaci.

Baš da mi je i hilja u života zavisilo od pokreta jednog jedinog uda, ili jednog izgovorenog sloga, niti sam bio u stanju maći se, ni progovoriti. Životinja, kakva je da je, nije menjala položaj, nije prelazila ,u neposredan napad, a ja sam ležao pod njom apsolutno nemoćan, i, kako mi se činilo, u kandžama srarti.

Osećao sam kako me i fizičke i duhovne moći brzo ostavljaju, jednom rečju, kaka umirem, i to umirem od beskrajnog užasa. Svest se u meni ljuljala, osećao sam muku, vid rrii je slabio, potamnele su čak i one u mene uprte sjaktave oči.

Učinih poslednji napor, šapnuh božje ime, i spremih se da umrem. Ali zvuk moga glasa kao da je probudio skrivenu jarost u životinji: bacila se na mene koliko je duga. Me utim, grdno je bilo moje iznena enje, kada je, pišteći tiho i otegnuto, stala da mi sa punom prilježnošću liže lice i ruke, i još i sa svima znacima radosti i nežnosti. Iako zbunjen i zanesen, nisam mogao da ne poznam osobiti način cviljenja moga njufundlan skog psa, Tigra, kao i naročiti način njegova umiljavanja. To je bio on. Krv mi udari u slepe oči. Svom silom me obuze vrtoglavica, ali i jasno osećanje da sam spasen, da ponovo živim. Skočih sa dušeka na kojem sam ležao, zagrih svoga vernoga druga, a čitav potok suza odnese veliki pritisak sa mojih grudi.

Kao i jedared ranlje, sva mi fc pamet bila užasno smetena, kad sam se digao sa duseka. Trebalo je vremena da opet budem u stanju vezati dve misli jednu za drugu; ali, postepeno, iako veoma sporo, opet mi se pribirala moć razmišljanja, te sam najzad mogao osvežiti u svesti razne okolnosti. Što se tiče prisustva Tigrova, uzalu sam se trudio da ga na razne načine objasnim: okanivši se najzad daljeg istraživanja pre ao sam se prosto radosti što je tu, što će deliti sa mnom tužno samovanje, i umiljavanjem svojim potešiti me. Mnogi ljudi vole pse; ali ja sam voleo svoga Tigra sasvim neobično silno, a on 24

se, opet, kao nijedno biće, pokazivao dostojan te ljubavi. Sedam godina bili smo nerazdvojni drugovi; u bezbroj slučajeva isticale su se kod njega plemenite crte zbog kojih volimo tu životinju. Tigra sam kao sasvim malo kuće iščupao iz ruku

jednog nantuketskog mangupa, koji ga je vezanog za uzicu vukao u vodu: tri godine kasnije odraslo pseto vratilo mi je dug, spaslo me je od batine jednog uličnog razbojnika.

Uzeh sat, prislonih ga uz uho: opet je stao. Ali to me sad nije začudilo, jer sam po opštem svom stanju mogao zaključiti da sam opet veoma dugo spavao, koliko

— to, naravno, ne bih umeo reći. Osećao sam groznicu, a morila me je neizdržljiva že . Pipao sam po sanduku oko sebe, tražio bokal sa ono malo vode što mi je još ostalo; pipao sam, jer je sveća dogorela do ivice fenjera, a fosforne šibice nisam mogao da na em. Najzad sam napipao bokal, ali prazan, jer je vpdu upio Tigar, baš kao što je pojeo i ostatak ovčjeg buta, čija je kost, savršeno čisto oglodana, ležala pred ulazom u sanduk. Do pokvarena mesa mi, dakako, nije bilo stalo; ali srce mi se grčilo pri samoj pomisli na vodu. Osećao sam se tako slab da sam pri najmanjem pokretu ili naporu obijao nastupe jeze.

Uza sve to se la a jednako ljuljala, i prednjim krajem toliko tonula da su se zejtiriska burad svaki čas mogla skotrljati sa moga sanduka i zatvoriti mi jedinu mogućnost izlaza i ulaza. Naišlo je još i stradanje od morske bolesti.

Sve to me je najzad nagnalo da, bilo šta bilo, odem do kapka i potražim pomoć

dotle dok sam još u stanju da je tražim. Počeh dakle opet pipati za svećom i fosfornim šibicama. Šiblice sam, zbilja, posle izvesnog traženja i našao, ali ne i sveće; slabo sam se sećao mesta gde sam ih ostavio, stoga sam se za taj mah okanio traženja, Tigru naredio da bude miran, i pošao do kapka.

Pri tome se pokušaju tek pokazalo koliko sam se je va vukao; nekoliko puta su mi se oduzimale noge, najzad sam pao na lice i ostao nekoliko minuta ležeći skoro van sebe. Pa onda sam opet, naprežući

se, koraćao napred, gonjen strahom da mi je smrt sigurna ako se negde u tom labirintu od krša onesvestim. Naposletku, potegavši svom snagom napred, udarih čelom o šiljati rogalj jednog gvož em okovanog sanduka. To me je opet zanelo, doduše samo za nekoliko trenutaka; ali, nažalost, ubrzo sam konstatovao nešto drugo: da se, navraga, zbog brzog i naglog

plovljenja la e srušio sanduk i zatvorio mi put. Zapnem iz sve snage, ali nisam bio kadar pomaći ga ni za jedan palac, jer se bio čvrsto zabio me u okolire sanduke i la arske alate. Ostalo mi je, dakle, s obzirom na moju slabost, ili da prestanem ići uz uže i potražim drugi put, ili da pokušam prebaciti se preko prepreka i da se zaputim s druge strane. Ovo prvo bilo bi tako puno teškoća i opasnosti, da me je jeza prolazila i od same pomisli na njih. Iznuren kao što sam bio telom i duhom, sigurno bih izgubio pravac i bedno propao negde na tim mračnim i odvratnim stranputicama. I zato, ne oklevajući, saberem što sam još imao snage da se nekim načinom uspužem na pomenuti letvasti sanduk za grnčariju.

Učinih, dakle, u toj nameri pokušaj; ali, odmah sam video da je stvar mnogo teža no što sam je u svem svom strahu sebi predstavljao. Sa obe strane uskog prolaza dizali su se pravi zidovi svakovrsnbg teškog krša, tako da bi se na je an jedini pogrešan pokret sve to počelo rušiti meni na glavu; ili, ako baš i ne na glavu, ipak bi srušene mase tako zakrčile prolaz, da se ne bih više mogao vratiti. Sem toga, sam sanduk je bio tako dugačak i nezgodno masivan, da nisam bio u stanju nigde stati nogom na nj. Uzalud sam dakle pokušavao da se dočepam temena u nadi da ću onda možda moći sebe podići. Uostalom, a sam baš i uspeo dohvatiti se temena, sigurno je da bi mi nedostajalo snage da se i podignem i prebacim, i, prema tome, bilo je bolje što uopšte . nisam uspeo. Pri još iednom očajnom pokušaju da sanduk krenem, osetih, na strani prema meni, neko talasasto ugibanje. Pokušah ugurnuti ruku me u letve, i prona em da je jedna od njih popustila. Pomoću džepnog noža, koji sam srećom imao kraj sebe,

26

|
|

po e mi za rukom, mada teško, da letvu sasvim izvalim. Provučem se tada kroz otvor, i na moju grdnu radost prona em da druga strana sanduka uopšte nije letvama zatvorena, jednom rečju, da temena i zaklopca i nema, i da sam ja to probio kroz dno sanduka. I tako sam on a, bez daljih teškoća, sve uz uže,

prešao put do klina. Srce mi je lupalo kad sam se ispravio i oprezno pritisnuo kapak. Nije se baš tako lako dizao kako sam se ja nadao: pritisnuh malo bolje, sve u strahu a bih u kabini mogao zastati ne Avgusta nego nekoga drugog. Na moje iznenađenje, kapak ne popuštaše; zabrinuh se veoma, jer, ranije, on se sam od sebe otvarao. Gurnuh., jako

— kapak stoji; gurnuh svom snagom — opet ništa; udarih besno, van sebe, očajno — kapak se opirao svim mojim usiljavanjima. Izgledalo je dakle jasno jedno od clvoga: ili je otvor prona en, pa zakovan, ili je na kapak navaljen neki težak teret, na čije odmicanje ja nisam mogao ni misliti. Osetio sam najveći užas i sasvim sam klonuo duhom. Uzalud sam tražio razloge zašto su me ovako u grob zazidali.

Nisam bio više u stanju logično da rasu ujem, bacio sam senatle i predao S65

bez ikakva otimanja, najcrnijim mislima, me u kojima su kao najužasnija strašila bila: smrt od gladi ili že i, gušenje, sahrana živog čoveka. Naposletku mi se vratilo prisustvo duha. Ustadoh i uzeh pipati prstima ivice 1 pukotine na kapku. Pažljivo sam osmatrao: da li kroz njih prodire svetlost iz kabine, ali je nisam opazio.

Onda sam u enuo sečicu nožića izme u dve daske, i gurao: osetio sam nešto tvrdo. Zastrugao sam nekoliko puta i našao da je to tvrdo gvozdена masa: a kako se pod nožem osećala talasava neravna površina, zaključio sam da je to kabel, gvozdено užе. Ostalo mi je dakle svega da okrenem tapkati natrag, do svog sanduka, a tamo, ili da se predam žalosnoj sudbini ili da se toliko saberem kako bih mogao smisliti neki nov pokušaj za spasavanje.

Posle mnogih teškoća vratio sam se na svoje mesto. Iznemogao bacim se na dušek, a Tigar se pruži pored mene, kao da je želeo, umiljavajući se, da me uteši, ili 27

ohrabri a još ne malakšem u podnošenju svoje su bine.

Najza mi je upalo u oči neko ču no Tigrovo ponašanje. Liže mi lice, ruke, pa onda prestane, i tiho zacvili. Ako ispružim ruku za njim, na em ga svaki put da leži na le ima, sa šapama dignutim uvis. Neprestano ponavljanje takvog ponašanja bilo je svakako

neobično; ali, ja mu nisam umeo naći objašnjenja. Pošto mi je pseto izgledalo tužno, zaključio sam da mora imati neku ozledu: stadoh mu pipati šape, jednu po jednu, ali nisam našao ništa. Mislio sam onda da je gladan, i dao sam mu veliki komad šunke: pojeo ga je halapljivo, no odmah posle toga opet nastavio svoj manevar. Palo mi je onda na um da i njega, kao i mene, izvesno muči že : i tek da se' na ovoj misli konačno zaustavim, kad se setih da sam mu pregledao samo šape, a da bi on mogao imati ranu negde na telu ili na glavi.

Prepipao sam mu dakle pažljivo i glavu i opet nisam našao ništa. Ali kad sam prelazio rukom preko le a, osetio sam, popreko preko tela, nakostrešene dlake.

Vukući prstom po tragu, prona em da je psu vezanu uzica oko trupa.' Ispitujem dalje; osetim najzad smotuljak, koji mi se učinio pisamce, i koji je bio uzicom utvr en, pod Tigrovom levom plećkom.

III

Odmah mi je palo na um a će hartija biti pismo o Avgusta: verovatno ga je nepredvi en slučaj sprečio da me oslobodi tamnice, pa je onda našao taj način da me obavesti o stanju stvari. Dršćući od nestrpljenja, stadoh ponovo tražiti fosforne šibice i sveće. Mutno sam se sećao kao da sam te stvari, pre nego što sam se ono zaneo bio i zaspao, negde pažljivo smestio; i zatim, pre poslednjeg svog polaska ka kapku a sam i tačno znao to mesto; sada sam me utim izgubio skoro čitav čas u ljutnji i uzaludnom traženju tih stvari. Pipajući tako, spazih odjedared blizu otvora moga sanduka, ali spolja, neku

28

slabu, tlnjavu svetlost u pravcu kursa la e. Neoblčno iznena en, pokušah da se približim toj svetlosti, koja kao da je bila udaljena od mene svega nekoliko koraka. No taman što sam krenuo ka njoj^ kad je izgubih iz vida; morao sam, da bih je mogao opet spaziti, napipavati tačno mesto svoje maločašnje pozicije.

Tada, krećući glavu pažljivo tamo amo, prona oh da se svetlosti mogu približiti ako lagano i obazrivo budem odmicao tačno u protivnom pravcu od onoga kojega sam se držao

malopre. I zaista, na oh se pred svetlošću, pošto sam se prethodno krivudavo dosta našetao, i videh da je svetlost dolazila od nekoliko parčića mojih šibica koje su ležale u jednom praznom prevaljenom burencetu. Veoma me je iznenadilo otkuda šibice na tom mestu. U to mi do oše pod ruku i dva tri komada voska od sveće, ' koje je verovatno pas prožvakao bio. Odmah sam se setio da je on pojeo svu moju rezervu sveća, i počeo sam da očajavam što nikako neću moć pročitati šta mi Avgust javlja. Preostali komadići voska bili su tako jako zdrobljeni s drugim otpacima u burencetu, da sam ih ostavio gde su, uveren da se njima ne mogu poslužiti. A onih nekoliko svetlih mrvica fosfora brižljivo sam pokupio, a onda se teškom mukom vratio u sanduk, gde je Tigar ostao bio za sve vreme.

Sta da radim dalje, nisam znao. Supljina la e bila je tako tamna, da ruku sasvim blizu pred sobom nisam video. Komade bele hartije sam jedva nazirao, i to ne kad bih ga direktno pogledao, nego iskosa, naperivši spoljne delove mrežnjače. Po tome je lako suditi koliko je bila crna noć moga zatvora; a pismo moga prijatelja — ako je uopšte bilo pismo — došlo je samo da me baci još u veću bedu, da bez svrhe draži moju i tako već oslabljenu i uznemirenu pamet. Preturao sam po glavi vazdan apsurdnih načina da do em do svetlosti: postupci kakvi čoveku valjda samo u opijumskom zanosu dolaze na um; i koji mu se, naizmenično, čine i najrazumniji i najlu i, prema tome kako naizmenično, ili razum ili fantazija vladaju njegovom svešću. Najzad, javila 29

se jedna i eja koja mi se učinila pametna, i čudilo me je kaka da već i ranije nisam do nje došao. Položio sam hartiju na korice jedne knjige, skupio parčiće fosfora, naslagao ih po hartiji, pa ih onda brzo i stalno trljao dlanom ruke.

Zasvetlela se cela površina, toliko, da bez ikakvih teškoća mogu pročitati tekst, ako ga uopšte ima na hartiji. Ali, nije bilo ni jednog sloga; ništa do tužna prazna belina. Osvetljenja nestade za nekoliko sekunada, a sa njim nestade i ono malo hrabrosti u mojoj duši.

Moj duh, rekao sam to već, od duže vremena je već bio u tupom stanju koje se graničilo sa idiotštvom. Od časa na čas krenula bi snaga punog razuma, a ponekad čak i energije; ali to je bivalo retko. Ta, ja sam danima udisao kužni vazduh u zatvorenu prostoru na dnu la e koja lovi i nosi kitove. I skoro za sve to vreme imao sam i sasvim nedovoljnu količinu vode. Poslednjih četrnaest petnaest časova proveo sam bez vode i bez sna. Slana i razdražljiva jela bila su mi glavna, a posle gubitka ovčjeg buta i jedina hrana, sem malo la arskog dvopeka, a taj mi opet nije vredeo ništa, jer je bio odviše tvrd za moje suvo i natečeno ždrelo.

Imao sam u to vreme jaku groznicu, i u svakom pogledu se osećao veoma ravo. I tako se daje razumeti da su mogli proći mnogi časovi potpune klonulosti uha posle onog pokušaja sa fosforom, pre nego što mi je pala na um prosta stvar: da sam pregledao samo jednu stranu hartije. I ne pokušavam da opišem jarost koja me je obuzela kad mi se tako otkrila moja nečuvena nemarnost. Ali ta greška, sama po sebi, ne bi bila tako strašna, da je moja ludost i prenagljenost nisu učinile takvom: u ~ razočarenju, hartiju sam pocepao a komadiće posejao, sam bog zna gde.

Najteži deo toga problema Tigar je pomogao da bude rešen. Posle dugog traženja, našao sam jedan komadić hartije; metnuo sam ga Tigru pod nos, i želeo mu time objasniti da on sad ima da donese ostale komadiće. Na moje veliko čudo, jer ga ja nisam nikad poučavao u poznatim veštinama pasa, 30

izgleda da je odmah shvatio moju misao; posle nekoliko trenutaka njušenja, doneo mi je obar deo pisma. Pa je onda načinio pauzu, trljao nos o moju ruku, očigledno čekao odobrenje s moje strane. Ja ga pomilovah po glavi, a on odmah zatim ode opet u tražnju. Posle nekoliko dobrih minuta do e sa velikim komadom.

Pismo je sada bilo čitavo, izgleda da sam ga bio pocepao svega u tri komadića.

Srećom, nije dugo trebalo da na em ostatke od fosfora, jer je izvesna svetlost još zračila iz njih. Nevolja me je sad već naučila da budem oprezan: stao sam i poduže razmišljao o fome šta

upravo hoću da uradim. Verovatno je, mislio sam, da ima nešto napisano na onoj strani pisma koju nisam ispitao, ali koja je strana ta strana? Sastavljanje komadića ne može me o tome obavestiti: što mi ono može garantovati to je da ću naći na istoj strani sve reči, (ako ih uopšte ima), i a ću ih naći u logičnom redu kako su napisane. Nužnije od svega bilo je utvrditi van svake sumnje šta hoću i mogu, jer preostali fosfor ne bi bio dovoljan i za treću probu ako bih sad opet promašio. Opet sam položio hartiju na knjigu, i sedeo zatim još nekoliko minuta razmišljajući o svom zadatku. Naposletku, došlo mi je na um da bi se napisana strana možda odala pod finim čulom pipanja. Reših da učinim pokušaj: veoma pažljivo prevučem prstom preko jedne od strana. Nisam ništa osetio, te okrenem list na knjizi. Opet pre em kažiprstom po površini i zapazim da za prstom ide neko vrlo slabo ali zapažljivo svetlucanje. To je dolazilo (bilo je jasno) od zaostalih sitnih delića fosfora kojima sam malopre bio posuo list. Dakle, tekst je, ako ga uopšte ima, mogućan samo na protivnoj strani. Okrenem ponovo list i ponovim ono što sam već radio. Trljao sam fosfor, pojavila se svetlost, ali ovoga puta i nekoliko redaka pisanih krupnim slovima, i to crvenim mastilom, izgleda. Osvetljenje je bilo dovoljno jako; ali za trenutak nestalo ga je. Pa ipak, da nisam bio tako uzbu en, stigao bih da pročitam tri rečenice: video sam naime toliko da ih je svega tri. U nestrpljenju svome da sve odjedared

31

prošitam, uhvatio sam samo posle nje reSI, koje su bile: »... krv... ako ti je život mio ostani miran«.

Da sam uspeo da pročitam ceo tekst, da saznam sav smisao opomene moga prijatelja, ne bi me potpuno saopštenje o nesreći nekoj nečuvenoj ni desetinu toliko ispunilo užasom kohko je učinio ovaj odlomak poruke. Reč »krv«, ta reč

pre sviju drugih reči, uvek puna tajanstvenosti i strave, sada mi se činila tri puta značajnija: otkinuta od prethodnih reči, koje bi je odredile i činile jasnom, pala je, teška i ledena, usred mraka moje tamnice, i u najskriveniji kut moje duše!

Avgust je sigurno imao krupna razloga kad je želeo da ostanem sakriven; ja sam ih izmišljao hiljadu, ali nijedan mi nije rešavao zagonetku na verovatan način.

Pošto sam se ono poslednji put vratio sa svoga puta do kapka, a_ pre nego što će mi čudnovato ponašanje Tigrovo skrenuti pažnju u drugi pravac, bio sam se rešib da ću, po svaku cenu, otkriti svoje prisustvo ljudima na palubi, ili, ako mi to ne bi pošlo za rukom neposredno, da ću pokušati da probijem sebi put do drugog mesta palube. Manje više sigurno ube enje da ću svrhu svoju na jedan ili drugi način postići, ulilo mi je bilo opet hrabrost, koju inače ne bih imao da i dalje podnosim svoj težak položaj. A sada mi ovo nekoliko pročitanih reči odneše poslednju nadu, i prvi put osetih svu grozotu svoje sudbine. U krajnjem slučaju, bacio sam se na dušek i ostao ležeći otprilike čitav dan i noć, u obamrlosti jednoj kroz koju je samo u trenueima prolazio zrak svesti i osećanja.

Naposletku, ipak sam se digao još jedared, i počeo ponovo razmišljati o strahotama oko sebe. Mogućno je možda da proživim još 24 časa bez vode, ali dalje ne. U prvo vreme svoga zatočenja upotrebljavao sam dosta alkoholna pića koja mi je Avgust bio spremio; ali, ona su samo pojačavala moju groznicu, a nisu mi gasila že . Sada mi je i od njih oštala svega jedna čaša, i to je bila vr'sta veoma jake rakije^od bresaka, Wja me je dražila na povraćanje. Kobasice sam dokraja pojeo, od šunke je

32

ostalo samo parče kože, a dvopek je takoreći do zadnjih mrvica pojeo Tigar.

Uza to se moja glavobolja jednako pbgoršavala, praćena vrstom delirijuma, koji me, od onog prvog zanosa, u manjoj ili većoj meri, skoro nikako i ne napuštaše.

Već je nekoliko časova kako dišem s teškoćom: svaki pokušaj prati neki uznemirujući i grčevit porces u grudima. A imao sam još jedan, od svega navedenog različit, razlog za obespokojavanje, i taj me je tako užasno kinjio, da sam se, ispružen po dušek, neprestano trzao iz zanesenosti. Razlog taj ležao je u ponašanju moga psa.

Prvi put sam opazio promenu u njegovu držanju kad sam ono još jedared natirao hartiju fosforom. Dok sam to radio, on mi je, režeći uzdržano, gurao njuškom ruku; ali, i sivuše uzbu en u to vreme, nisam toj okolnosti poklanjao pažnje.

Malo posle, kao što je poznato, bacio sam se na dušek i pao u letargično stanje.

Me utim, i tada sam, sasvim blizu uha, čuo nekakvo čudnovato šištanje, i uverio se da dolazi od Tigra, koji je kao u najvećem uzbu enju zaduvano disao i brektao, dok su mu oči kroz pomrčinu čudno svetlele. Ja mu nešto rekoh, a on mi odgovori tihim mumljanjem, pa se smiri. Na mene tada ponovo nai e zanos, i ponovo se trgoh na isto onakvo Tigrovo držanje. To se ponavljalo tri do' četiri puta, i naposletku me je toliko poplašilo da sam se sasvim razbudio. U to vreme Tigar je ležao na ulasku u sanduk i režao stravično, iako prigušeno, i škripao zubima kao da su ga grčevi kidali: nesumnjivo, on je pobesneo od že i i zbog pokvarena vazduha. Nisam znao šta sa njim da činim. Bežao sam od misli da ga ubijem, a ipak mi se to činilo jedino mogućno s obzlrom na moje spasenje. Zapazio sam da su mu oči sa izrazom smrtne mržnje uprte u mene, i svakog sam trenutka očekivao da me napadne. Naposletku, osetio sam da to užasno stanje ne mogu više izdržati, i rešio sam da po svaku cenu izi em iz sanduka; a ako bi mi pseto nekim opiranjem smetalo, da ga ubijem. Da bih izišao, morao sam preći preko njegova tela, a on, osećajući valjda

33

moju nameru, odjedared skoči na prednje noge (kon statovao sam to po promenjenom položaju očiju) i pokaza jake svoje zube, koji su se kroz pomrčinu belasali. Uzeh ostatke od kožure i bocu sa malo ra

kije i sakrih ih uza sebe, kao i veliki kujnski nož koji mi je ostavio Avgušć; najzad, stegnuvši kaput oko sebe čvršto, kroćih prema izlazu. Tek što sam makao, pseto sa jednim strašnim urlikom kidisa na mene., Težina njegova tela se obori na moje desno rame, ja se obruših na levu stranu, a razjarena životinja se u svoj svojoj užini ispruži po meni.

Pao sam na kolena, glava mi se zarila me u ćebad, i to me je zaštitilo od drugog, isto tako silnog napada,

jer sam kroz tkaninu već osećao na svome vratu zube, srećom nedovoljno oštre da probiju kroz vu nene bore do golog tela. Ležao sam tako pod ži votinjom, i trenutak dva kasnije sigurno bih pao sasvim u njenu vlast. Ali, očajanje mi uli snagu.

Iščupah se nekako i odgurnuh Tigra daleko od sebe, a ćebad sa dušeka ostadoše kod mene. Tu ćebad bacih sad na psa, i brzo, pre nego što bi se on mogao

osloboditi, jurnem kroz otvor i zatvorim ga za sobom, da me pas ne bi mogao goniti. U toku te borbe ispu stio sam kožuru, i ostao samo sa bocom rakije kao provijantom. Shvativši potpuno tu situaciju, osetih se u vlasti neke razvratne ćudi, kao što biva sa decom u sličnim slučajevima, prinesem bocu ka ustima, ispraznim je do poslednje kapi, a zatim je besno tresnem o pod.

Tek što se odjek toga treska izgubio, čuh kako neki uznemiren i prigušen glas izgovara moje ime.

Takav ishod stvari je za mene bio neočekivan, i uzbu enje usled toga tako silno, da sam se uzalud naprezao da odgovorim. Sasvim sam izgubio spo sobnost govora. Ispunjen smrtnim strahom da bi me

prijatelj mogao srnatrati mrtvim i vratiti se i ne došavši do mene, stojao sam izme u kotarica, blizu otvora na sanduku, i grčevito drhtao u strahovitoj borbi da progovorim. Baš da i hiljadu svetova za visi od jednog jedinog moga sloga, svejedno, ne. bih

bio kadar da ga izgovorim. Tada mi se priču kao neko kretanje kroz krš, nedaleko i'spred mesta gde 34 .

sam stajao. Pa onda se šum slabije razabirao, pa još slabije, i još slabije. Da li bih ikada mogao zaboraviti svoje osećanje toga trenutka? On je dakle odlazio, on, moj prijatelj i drug, od koga sam imao prava mnogo da očekujein, on je odlazio, on me je ostavljao — on je otišao! Ostavio me je dakle da propadnem bedno, da izdahnem u najstrašnijem i najgnusnijem zatočenju: a samo jedna reč, jedan slog samo, mogli su me spasti, ali ja taj jedan slog nisam bio sposoban da izrečem! moje muke, to je

sigurno, bile su deset hiljada puta strašnije od umiranja. Glava mi se zanese, i ja padoh, mrtvački nemoćan, preko sanduka.

U padu mi se istresao nož iza pojasa: čuo sam kako je udario sa zvektavim šumom.

Nikada moje uho nije zapamtilo sla u muziku. Sa zapetom pažnjom osluškivao sam da li će taj zveket učiniti neko dejstvo na Avgusta — jer je on jedini mogao biti onaj koji je izgovorio moje ime. Nekoliko trenutaka vladala je tišina.

Tada.ponovo čuh ime Artur, izgovoreno muklo više puta, sa strašljivim oklevanjem. Nova nada mi najzad odreši jezik, i ja dreknuih, što sam igda mogao:

»Avguste, o Avguste!« »Pst! Za ime božje, ćuti«, odgovaraše on glasonr koji je treptao od uzbu enja: »Odmah ću biti kod tebe, samo dok na em put«. Dugo sam slušao njegovu probijanje kroz krš, i svaki trenutak mi je trajao koliko ceo vek. Najzad, osetih na svome ramenu njegovu ruku, a u isto vreme i bocu sa vodom na usnama. Zamisliti moja osećanja sreće mogu jedino oni koji su bili neočekivano izbavljeni iz čeljuisti smrti, i prolazili kroz užasna mučenja že i pod tako složenir^ pkolnostima kakve su bile ove u mom bednom zatočenju, — samo ti mogu zamisliti šta je bio'za mene dugi gutljaj vode, ta najsavršenija slast za. učmalo telo.

Kada sam koliko toliko zagasio že , Avgust izvadi iz džepa tri do četiri hladna barena krompira: i njih sam pojeo sa najvećom lakomošću. Dalje, radost moja od svetlih zraka — Avgust je bio došao sa svećom u mutnom fenjeru — nije bila ništa manja od radosti što sam se napio i glad utolio. Ali najnestrp3*

35

ljivije sam očekivao da čujem užrok zašto Avgust tako ugo nije dolazio. On tad poče da mi priča šta se dešavalo na la i za vreme moga zatočenja.

rv

La a se navezla na pučinu, kao Što sam i ja znao, otprilike jedan čas pošto je Avgust ostavio sat. Dakle 20og juna. Poznato je da sam ja tada već tri dana bio u zatvoru; za sve to vreme, gore, na palubi, a osobito u kabini i po drugim oficirskim odeljenjima, bilo je tako živo, toliko kretanje u svima pravcima

da Avgust nije mogao sići da me obi e bez opasnosti da neko u e u tajnu sa kapkom. A kada je ono jedared bio došao, ja sam ga umirio da je sve dobro, i zato odonda tokom iduća dva dana nije brinuo o meni, mada je' neprestano vr'ebao hoće li se dati zgodna prilika da opet si e. Četvrtog dana se jedva pokazala takva prilika. Za to vreme Avgust se već nekoliko puta bio rešavao da svome ocu sve otkrije, i da me izvede; ali, nismo bili još dosta daleko od Nantuketa, a po nekim izjavama kapetana Barnarda moglo se slutiti da bi on bio kadar okrenuti natrag, čim bi saznao da sam i ja na la i. Najzad, kako mi je objasnio Avgust, razmotrivši situaciju sa svih strana, nije mogao pretpostaviti da ja dole stradam od neke preke nužde ili da se u takvom slučaju ne bih bez oklevanja javio na kapku. Uzevši, dakle, sve u obzir, rešio je da će tek onda sići da me obi e kad to bude mogao učiniti neopažen. A desilo se to, kao što je rečeno, tek četvrtog dana posle onog sastanka kada sam došao do sata, a sedmog od spuštanja moga na dno la e. Avgust je sišao bez vode i provijanta, jer me je hteo prvo samo zvati da pri em kapku, pa da se onda vrati o kabine i doda mi jelo i piće. Prošavši u donji prostor, čuo je glasno rkanje: mislio je dakle da ja spavam. Po svemu sudeći, to je morao biti onaj zanos, u koji sam pao pošto sam dobio časovnik, a onda, opet, ako se zaključivanje nastavi dalje, izlazi da je taj 36

zanos trajao više od tri dana i tri noći. Kasnije sam i po vlastitom iskustvu i po uveravanju drugih saznao za jako uspavljujuće dejstvo koje dolazi od isparenja starog i u uskom prostoru ostavljenog ribljeg zejtina; a kad još dodam stanje ,u kojem se nalazila šupljina u kojoj sam bio zatvoren, i uzmem u obzir dužinu vremena koliko je la a bila u službi u lovu na kitove — onda mi je teže verovati da sam se uopšte probudio, nego da sam onoliko vremena spavao.

Avgust me je prvo zvao sasvim tihim glasom i ne spuštajući za sobom kapak; ali, ja nisam odgovarao. Onda je zatvorio kapak, i govorio jačim tonom. Najzad, sasvim glasno; ali, ja sam samo nastavljao da rčem. Šta da radi? Treba mu vremena da se provuče kroz krš do mene, a me utim bi kapetan Barnard mogao opaziti da ga nema, utoliko pre što mu je Avgust svaki čas bio

potreban zbog sre Ivanja i prepisivanja izvesnih poslovnih hartija. Rešio je dakle, razmislivši, da se vrati i da čeka drugu priliku da me poseti. Na to se odlučio utoliko lakše što se moj san činio veoma miran: nije mu stoga dolazilo na um da se meni u zatvorenu prostoriju moglo desiti nešto. Taman je sve te misli sudio, kad mu pažnju privuče neobičan neki žagor, koji je, tako mu se činilo, dolazio iz kabine. Brzo skoči kroz kapak, zatvori ga za sobom, i otvori vrata od kabine.

Ali tek što je prekoračio prag, pred očima mu sevnu cev od pištolja a u isti mah ga obori na zemlju poluga ili veliki brodski klin.

Čvrsta ruka ga podržavaše na podu kabine stežući ga oko vrata; no on je ipak uspeo da razgleda šta se oko njega dešava. Njegov otac, vezanih ruku i nogu, ležao je na stepenicama kajite, sa glavom naniže i sa dubokom ranom na čelu, iz koje je neprestano tekla krv. Nije ništa govorio, očigledno se borio sa smrću.

Nad njim se nagao prvi podoficir i posmatrao ga s neprijateljskom zloradošću; prevrtao mu je mirno džepove, i baš toga časa izvukao mu veliki novčanik i hronometar. Sedmorica ljudi od posade, me u njima kuvar, crnac, preturali su po 37

kabinama kako bi se očepali oružja, i uskoro su se zaista i snabdeli puškama i barutom. Sem Avgusta i kapetana Barnarda, bilo je njih devetorica u kajiti i to najgori tipovi posade. Banditi ovi ispeše se onda na palubu, odvučavši sa sobom i moga prijatelja, kome su prethodno vezali bili ruke na leđa, otidoše do kabine na prednjem delu lae, čiji je ulaz bio zatvoren, a dva buntovnika sa sekirama stražarila kraj njega; vojica, isto tako, čuvala su i glavni otvor na krovu lae. Podoficir tada dreknu: »Vi, dole, izlazite napolje, jedan po jedan, čujete li? I, pazite, a se niko ne usudi ni pisnuti!« Prošlo je nekoliko minuta dok su počeli izlaziti. Prvi me u njima bio je jedan Englez, novajlija u službi na brodu, koji je kukavički zapomagao i molio podoficira da mu poštedi život.

Mesto odgovora dobio je udarac sekirama po čelu. Bez jauka prostro se nesrećnik po patosu; crni kuvar ga ta podiže u

naručje, kao što bi podigao dete, i baci ga u more. Oni ostali, čuvši udarac i pljusak tela u more, ne htedoše ni~ pošto da izi u, ne mareći ni za pretnje ni za obećanja. Neko učini predlog da ih isteraju napolje dimom. Tada se oni odozdo rešiše na protivnapad i u jedan mah je izgledalo kao da će la a biti povraćena. Ali buntovnicima je najzad pošlo za rukom da čvrsto zatvore izlaz pre no što je više od šestorice protivnika izišlo.

Ta šestorica na oše se prema jednoj jakoj većini, a behu, sem toga, i bez oružja, i zato se posle kratke borbe predadoše. Podoficir im se tad obrati pristojnim rečima, naravno zato da bi i one ostale, koji su^ čuli šta se gore govori, privoleo na popuštanje. Lukavstvo i niska pakost njegova trijumfovali su. Svi koji, su još bili u prednjo] kabini izraziše se gotovi na predaju, i onda, jedan po jedan, izi oše gore. Tu ih odmah svezaše i, kao i onu šestoricu, oboriše nale a. Svega je bilo 27 osoba koje nisu učestvovala u pobuni.

Zatim je izvršeno strahovito klanje. Vezane matroze odvlačili su na stražnji deo la e, a tamo je stojao kuvar, sa sekir'om, i jednoj po jednoj žrtvi, koju bi buntovnici digli i položili na ogra u,, otsecao

33

glavu. Na taj način poginulo je vadeset i dvojica; Avgust je već očajavao i za svoj život: svakog trenutka je ocekivao da do a red na njega. Nu, ili su se zlikovci umorili ili im se krvav posao zgadio: četvorica preostalih, i moj prijatelj, svi vezani, biše zasa a pošte eni; podoficir sad posla po rum, i ubice prirediše pijanku, koja je trajala dok sunce nije selo. Tada počeše da se prepiru o sudbini preostalih, koji su ležali svega ^nekoliko koraka dalje i čuli svaku reč razgovora. Piće je neke od buntovnika utišalo; čuše. se nekoliko glasova sa predlogom da se vezani oslobode, pod uslovom, naravno, da se pridruže buntu. Crni kuvar, me utim, koji je u svakom pogle u bio pravi satana, i imao bar. toliko uticaja koliko i podoficir, nije hteo ni da čuje za taj predlog, i nekoliko puta se dizao da nastavi svoj posao od malopre. Srećom, alkohol ga je bio toliko savladao, da su ga oni sada manje krvože ni mogli sprečiti, a' me u njima osobito jedan, zvani Derk Piters. On beše sin je ne Indijanke iz

plemena Upsaroka, koje živi povučeno u Crnim Planinama, blizu izvora reke Misuri. Otac mu je bio trgovač krznom, rekao bih, ili je bar održavao trgovačke veze sa In ijancima na reći Luis. Pitera beše čovek neobično surova izgleda. Nizak rastom, ne više od četiri stope i osam palaca, pokazivao je herkulesku konstrukciju: šake njegove naročito tako ebele i široke da su jedva ličile na ljudski oblik; a noge i mišice na čudan način iskrivljene, kao da uopšte nisu pokretljive, savitljive. I glava mu je bila deformisana, grdno krupna, sa neravninama na temenu (što se viđa kod većine crnaca) i sasvim ćelava. Da bi sakrio ovaj poslednji neostatak, koji nije bio znak njegove starosti, nosio je obično vlasulju, od kakve bilo dlakave materije — krzno španskog psa ili američkog sivog medveda, naprimer. U vreme o kojem je sada reč, imao je na glavi komad takve medveće kože, i to je ne malo doprinosilo prirodnoj ivljini njegova lica, koje je isticalo tip Upsaroka. Usta su mu stizala od uha do uha; usne tanke, i, kao neki drugi delovi njegova tela, izgledale lišene svake pokretljivosti, tako a se

39

..... izraz njegova lica ni u kakvoj prilici nije menjao. Zube je imao neobično dugačke, a toliko su strčali izvan usta da ih usne nikada, ni delimično, nisu pokrivale. Letimično pogledan, Derk Piter činio je utisak čoveka koji se silno smeje; ali izbliže posmotren, otkrivao je izraz veselja — ako je to bio izraz veselja — onda veselja jednog demona. Međutim u nantuketskim mornarima išle su razne priče o tome stvorenju. Tako o strahovitoj snazi kojom taj čovek raspolaže u času uzbuđenja, a, zatim i o šumnjima da je u njega razum, potpuno na svome mestu. Na »Grampusu«, u vreme pobune, smatran je više kao komična figura. Pričam o njemu tako opširno prvo stoga, što je on, uprkos divljem svom izgledu, bio glavni spasilac moga prijatelja, a zatim stoga što ću ga još mnogo puta spominjati u toku ove pripovetke, koja će, što dalje sve više, izveštavati o događajima koji kao da su iznad čovečjeg iskustva, i u koje je stoga teško ikako verovati; zbog čega ja i napuštam svaku nadu da će se moja saopštenja smatrati kao istinita, i jedino se

uzdam da će progresivna nauka potvrditi kao stvarna neka od najvažnijih i najneverovatnijih mojih saopštenja.

Posle malih neodlučnosti i nekih žestokih svađa bi najzad rešeno da će svi osuđeni (sem Avgusta, koga je Piter na jedan komičan način jogunasto tražio sebi za pisara) — biti ukrcani u jedan od naimanjih čunova za lov i ostavljeni svojoj sudbini. Podoficir broda sišao je u kajitu da vidi da li kapetan Barnard još živi — sećate se valjda da je on ostavljen bio dole kad su se svi pobunjenici bili ispeli — uskoro se pojavio obojica, kapetan bledeo kao smrt, ali nešto oporavljen od posledica svoje rane. Glasom kojim je jedva artikulisao reči preklinjao je posadu da ga ne izbacuje na pučinu, nego da se svi vrate na svoju dužnost, obećavajući im sa svoje strane da će ih iskrcati gde oni budu hteli i da neće ništa preduzimati za njihov kazneni progon. Naravno, kao da je vetru govorio. Dva nitkova dohvatiše ga pod miške i prebaciše u čun, koji je bio odrešen i spušten dok je podoficir silazio. Odrešiše zatrtu četvoricu

40

onih vezanih na po u, i zapovediše im da silaze u | čun za kapetanom, što oni i učiniše bez ikakva po* kušaja otpora. Ostao je Avgust sam u mučnom svom L

položaju, bn se otimao doduše da ustane i molio za k bednu dozvolu da se bar oprost od svoga oca. NeW, srećnicima su dali pregršt dvopeka i krčag vode; no niti katarku ni jedro, ni veslo ni kompas. Još neko ! vreme, dok su se buntovnici o nečem dogovarali, ! vukla je la a čun, a zatim uže bi presečeno.

Me uK tim, pala je noć — nisu se videli ni mesec ni zvezde P — a more je udaralo ljutirri i kratkim talasima, mada nije duvao jak vetar. Čun se začas izgubio iz vida; za nesrećnike u njemu jedva je ostajalo nade. Taj događaj desio se na 35°30' severne širine i 61°20' zapadne užine; dakle nedaleko od Bermudskih Ostrva. Avgust je stoga pokušao da se teši i da veruje da će čun ili dospeti do obale ili mu se bar toliko približiti da će neminovno biti opažen od obalskih mornara.

»Grampus« pak, pošto je razapeo sva jedra, nastavi put držeći se svog prvobitnog kursa na jugozapad; buntovnici su imali na umu da izvedu gusarski prepad; udešavali su, koliko je Avgust

mogao razumeti, da porobe neku la u koja dolazi od Kapverdskih ostrva i putuje za Portoriko. Avgust je sada bio odrešen i smeo slobodno da se kreće po la i sa jednim isključenjem: ulaska u kajitu — njemu nije više obraćana pažnja. Derk Piters je postupao sa njim sa izvesnom blagonaklonošću, i jedared ga je spasao od brutalnosti crnog kuvara.

Ipak, njegov položaj bio je veoma žalostan i veoma težak, jer su ljudi oko njega bili neprestano pijani i nije se moglo bogzna koliko oslanjati na njihovu dobru volju ili neopreznost. Smatrao je dalje Avgust da mu je od svega najteža bila briga za mene: mnogo puta rešavao se da buntovnicima otkrije tajnu moga prisustva na la i; zadržavalo ga je od toga, sa jedne strane, sećanje na strahote kojih je bio očevidac, a sa druge strane, opet, nada da će mi skoro moći da pomogne. Neprestano je vrebao priliku za to; ipak, uprkos najbudnijoj pažnji, prošlo je čitava tri dana l

otkad je pušten bio na vodu čamae onih nesrećnika, kad se jedva jednom pokazala zgodna mogućno[^]t. Pred večer toga trećega dana digao se bio sa istoka oluj, pa su svi imali pune ruke posla oko sabiranja i skraćivanja jedrila. U toj opštoj zabuni Avgust je sačekao priliku a nevi en u e u kajitu. Ali je sa užasom imao da konstatuje da je kajita pretvorena u prostor za ostavu provijanta i raznih alata, i da je jedan veliki kotur gvozdениh užeta, koja su pre ležala pod stepenicama, tako e tu, i navaljen baš na kapak! Ukloniti taj kabel, a ne biti opažen, bilo je nemoguće; dakle, opet se vratio na paliibu. Čim je izišao, dohvatio ga je po oficir za gušu, i pitao šta je tražio u kajiti: i već ga je hteo baciti u more, kad se opet umeša Piters i još jedared spase Avgustu živcrt.

Metnuše mu ta a lisice na ruke — bilo je više pari u rezervi — vezaše mu i noge, pa ga onda baciše u matrosko o eljenje uz pregra u na pre njoj kabini, i rekoše mu da na palubu neće više kročiti »dokle god je la a la a«. Tako se izrazio kuvar, koji ga je bacio u koju; a šta je zapravo mislio reći, teško je pogoditi.

No ceo taj doga aj, kao što će¹ se videti, baš je poslužio da se ja konačno oslobo im.

V'

Avgusta, za nekoliko prvih minuta, obuzelo je bilo očajanje: izgubio je nadu da će iz k6je živ izići. Rešio se dakle da prvome ko u koju nai e, saopšti moj položaj, jer je mislio da je bolje da oprobam svoju sreću i sa buntovnicima, nego da u dnu la e umrem od že i: deset dana sam včćzatvoren, a jedan bokal vode dakako da za to vreme ne može biti ovoljan. Razmišljajući o tome, pade mu odjedared na um da bi mož a mogao doći sa mnom u vezu kroz glavni deo onje šupljine broda. U drugim prilikama zadržavale bi ga od tog pokušaja teškoće i opasnosti preduzeća; ali, sada mu se vlastiti život činio ništavan — malo izgleda da živi, pa zato i gubitak mali — i zato se svim silama svog duha okrenuo tom velikom za atku,

42

Smetale su pre svega lisice na rukama, i dugo vremena mu nije dolazila ideja kako da ih se reši, Već je mislio da pomoći nema, kada je, posle tačnijeg ispitivanja, zapazio a se postepenim tegljenjem i stiskanjem obe ruke daju izvući iz gvož a, pošto lisice na la i nisu udešene za ruke mladića, čije su nežne kosti još lako pokretljive i popuštaju pod pri. tiskom. Razdrešio je zatim i noge; ali, uže je spremio tako da bi ga za nevolju, ako neko nai e, mogao opet nataći, i on a je počeo da ispituje pregradu blizu krevca. Ona je bila načinjena od mekanog jelova drveta, otprilike palac debelog, kroz koje bi dosta lako raogao da probije. U to se začu neki glas, gore, kod stepenica: imao je samo toliko vremena da desnu ruku brzo gurne u lisice (levu uopšte nije bio oslobodio) i da uže namakne oko članaka nogu — kad se na ulazu pojavi Piters, a za njim skoči u koju i odmah leže i Tigar. Tigra. je oveo ria la u Avgust (znao je koliko volim pseto, pa je hteo da za vreme putovanja imam radost). Vratio se našoj kući po psa pošto je mene sakrio bio, samo je, kad ono beše silazio zbog časovnika, zaboravio da mi to saopšti. O momenta kada je izbio na la i bunt, Avgust nije više vi ao Tigra, i bio je uvefen da ga je neki nevaljalac iz po oficirske grupe bacio u more.

Ustvari, pas se bio sakrio dole u neku rupu ispo čamca, iz koje posle nije mogao da izi e, jer nije imao dovoljno mesta da se okrene — sve dokle ga Piters nije oslobodio. A tada, Piters, sa

nekom vrstom dobrote, koju je moj prijatelj »veoma cenio u Piteru, doveo pseto Avgustu, kao društvo; ujedno mu je doneo i malo usoljena mesa, krompira, i mali krčag vode, pa se onda vratio na palubu, obećavši da će sutra opet doneti nešto za jelo.

Čim je on otišao, Avgust oslobodi obe ruke i noge, pretfne dužek, i nožićem svojim (nitkovi oni nisu našli za vre no da ga pretražuju) počeo da iseca jednu od najbližih dasaka pregrade uza sam krevetac. To je mesto izabrao zato da bi, prekinut od koga bilo u poslu, mogao brzo spuštanjem dušekom sakriti načetu dasku. Celoga dana ga nije niko uz

43

nemirio: a prekonoc je potpuno isekao asku. Nužno je još napomenuti da se prednjom kabinom niko od posade nije služio za spavanje; od dana pobune svi su zajedno živeli u kajiti i pili vino i častili se provizijom kapetana Barnarda, dok su se o upravljanju la om starali tek toliko koliko je bilo najnužnije. Ta okolnost, uostalom, taman je dobro došla i Avgustu i meni, jer on inače, nikada ne bi uspeo da mi dođe. Pred zoru je presekao dasku još na jednom mestu, otprilike je nu stopu iznad prvog proreza, i načinio tako dosta veliki otvor da kroz njega mogne proći do me upalube. A odatle mu je on a lako bilo dospeti do poluvratanca ispod palube, mada je, da bi do njih došao, morao da se penja preko naslaga uljanih buradi, koje su se izdizale skoro do gornjeg krova la e, i jedva ostavljale toliko mesta da se čovečje telo provuče. Kad je došao do poluvratanca, spasio je da je i Tigar išao za njim, provlačeći se izme u dva reda buradi. Me utim, već je prilično okasnilo, i bilo slabo izgleda a se može doći do mene pre nego što svane dan, jer je glavna. teškoća! imala tek da se savla a u probijanju kroz krš u onjoj šupljini la e. Avgust je stoga rešio a se vrati i da pričeka do sutra uveče. Poluvratanca je, me utim, da bi se manje zadržavao kad sutra na to mesto dođe, malo otškrinuo. Ali čim je to učinio, Tigar skoči na taj uski otvor, počeo nemirno a m'ušiti, da otegnuto ciči i nestrpljivo da grebe kao da želi šapama sasvim da digne zaklopac na poluvratancima. Očigledno je bilo da oseća da sam ja unutra, i Avgustu onda dođe misao da će me pas sigurno naći

ako ga pusti u šupljinu la e, a zatim ruga > misao: a mi po psu pošalje pisamce, i u pisamcetu saopštenje da nikako sam ne pokušavam da se oslobodim, bar pod trenutnim okolnostima, } da ne zna da li će on već idućeg dana moći da do e o mene. Doga aji koji su došli zatim dokazali su kako je srećna bila ideja. Jer, da nisam dobio ceduljicu sigurno bih bio ostao pri jednom od očajnih planova da alarmiram posadu, a posledica bi najverovatnije bila ta da bismo obojica izgubili živote.

44

Rešivši tako da će pisati, našao se Avgust pred teškoćama oko sredstava za pisanje. Najzad je od jedne stare čačkalice načinio pero; pisao je čisto po pipanju (jer je prostor izme u dva krova la e bio mračan kao ponoć) na hartiji koja je bila stražnji list nekog pisma, duplikata onog lažnog poziva u goste od strane g. Rosa; sad još mastilo: zasekao se u prst iznad nokta, i krv je obilato pocurila kao uvek iz rane na tom mestu. Na taj način mi je ukratko napisao saopštenje: da se desila pobuna, da je kapetan Barnard u malom čunu predat talasima; da se uskoro mogu nadati pomoći što se namirnica tiče; ali ne smem se usuditi da dajem znake od sebe. Pismo se završavalo rečima: »Pišem ti svojom krvlju: ako ti je život mio, ostani gde si«.

Hartija je onda zavezana Tigru oko tela, i Tigar pušten kroz poluvratanca u šupljinu la e. Avgust se zatim vratio, što j.e brže umeo, natrag u prednju kabinu, ne našavši sreLom nikakva znaka da je me utim neko tu silazio. Da bi sakrio probušenu rupu u pregradij zabo je iznad nje svoj nož, a o nož obesio neki kaput na en u koji. Najzad je natakao sebi lisice na ruke, a uže namestio oko nogu.

Tek što je sve to bilo svršeno, pokazao se Pipers, pijan, ali vrlo dobro raspoložen, i sa predovoljstvom za. moga prijatelja: jedno dvanaestak krupnih irskih krompira, pečenih na žaru, i krčag vode. Seo je na neki sanduk i počeo bez ustezanja da govori o podoficiru i o svima prilikama na brodu. U ponašanju njegovu bilo je nečeg krajnje prkosnog čak i grotesknog, Avgiist se u jedan mah uznemirio zbog njegova držanja. Najzad se Pipers podigao da se vrati na palubu, mrmljajući nešto kao da će sutra doneti apseniku svom dobar ručak. Toga istog dana

silazila su i dvojica harpunara sa kuvarom, svi pijani kao zemlja. Kao i Piters, i oni su govorili sasvim bez uzdržavanja o svojim planovima. Izgleda, koliko ih je god bilo, zastupali su razna mišljenja o krajnjoj svrsi puta i o kursu kojega la a treba da se drži; a slagali su se svi samo u pripremanom prepadu na onu la u što dolazi sa Kap

45

verdiskih ostrva, i koju su svakog trenutka očekivali da ugledaju. Iz svega je izlazilo: pabuna ipak nije bila izvedena isključivo zbog plena, nego ju je izazvala lična pakost podoficira protiv kapetana Barnarda. U tome trenutku, reklo bi se, bilo je dve stranke na la i, stranka podoficira i stranka kuvarova.

Podoficirova stranka htela je da otme prvu zgodnu la u koja nai e, i na jednom od Antilskih ostrva da je spremi za gusarenjč; kuvarova stranka, jača i kojoj je pripadao i Piters, želela je da se nastavi putovanje u pravcu u kojem je la a prvobitno krenula, to jest prema južnom delu Tihog okeana, a tamo ili da lovi kitove, ili da, prema okolnostima, preduzme nešto drugo. Pitersova razlaganja (on je kroz taj kraj češće putovao) mnogo su, izgleda, značila pred pobunjenicima, koji su se nejasno kolebali izme u raznih planova dobitka i zadovoljstva. On im je iznosio pred oči čitav svet novih i zanimljivih stvari, koje bi našli na bezbrojnim ostrvima Južnog Pacifika; govorio im o apsolutnoj sigurnosti i apsolutnoj slobodi tamo dole, a osobito o divotama klime, o izobilju životnih namirnica, i o dražima lepih žena.. Još nije bilo ništa definitivno rešeno, ali, opisivanja melezova uselila su se u vrele mašte mornara, i sva verovatnoća da se plan primi nagnula je na Pitersovu stranu.

Posle jednog časa udaljila su se i njih trojica, i toga dana nije više niko ulazio u prednju kafoinu. Avgust je dakle ostao na miru. Kad je pala noć, skinuo je lisice, i uže s nogu, i počeo da se sprema za pokušaj. Našao je u koji bocu, napunio je vodom iz krčaga, koji mu je bio doneo Piters, i potrpao u džepove hladne krompire: na veliku svoju radost, našao je i fenjer sa koma ícem sveće, koji je mogao užeći jer je fosforne šibice imao u džepu. Kad je sasvim pala noć, provukao se kroz otvor na

pregradi, namestivši pre toga ćebad u svojoj koji tako kao da pod njima leži čovek. S one strane je onda proturio ruku i obesio opet onu bluzu o nož, a se ne bi video otvor, pošto izvaeni komad daske zasada nije umetao. Našao se dakle tako na me upa

46

lubi. Nastavio je onda put kao i juče, izme u uljanih buradi i palube, do poluvratanca za spuštanje u šuplinu. Kad je tu stigao, zapalio' je svećicu i stao da silazi, napredujući teško izme u gusto nabacanog tovara. Nabrzo ga je počela uznemiravati gustina vazduha i nepodnošljiv smrad u njemu. Pod tim okolnostima, tako se u sebi vajkao, teško da sam ja mogao živ izdržati svoje zatočenje za tako dugo vreme. Zvao me je nekoliko puta po imenu, ja nisam odgovarao, i to ga je sasvim utvrdilo u verovanju da nisam živ. Kako se la a mnogo tresla i štropotala, tihi' ton moga rkanja ili disanja zaista nije ni vredelo očekivati jer se ne bi mogli čuti. Otvarao je fenjer, i još ga je, kad god bi se dalo, podizao uvis, da bih ja, u slučaju da sam još' živ, mogao svetlost opaziti i znati da se bliži pomoć. Me utim, od mene ni glaska; pretpostavka Avgustova da sam mrtav, prelažase postepeno u ube enje. Ipak, odlučio je da će se probiti kroz krš do moga sanduka i tako van svake sumnje utvrditi činjenicu. Pošao je dakle, mada bez nade, dalje. Na jednom mestu, odjedared, našao je prolaz sasvim zakrčen, — što je značilo da se tuda ne može stići do cilja. Avgust oseti u tom trenutku da ga je ophrvalo osećanje malodušnosti: bacio se na pod izme u nabacanih stvari i zaplakao kao dete. Trgao ga je iz tog stanja tresak od razbijene boce, one koju sam ja bio tresnuo o zemlju. Ta beznačajna slučajnost bila je eto srećia slučajnost, kojom se rešila moja sudbina. Prošlo je više godina pre no što će to meni postati jasno. Avgust, i zbog stida i zbog žaljenja što je bio slab i neodlučan, nije mi odmah priznao ono što će mi kasnije, u boljern i pravičnijem raspoloženju, otkriti. Našavši da nesavladljive prepreke otežavaju ostvarenje njegove namere, rešio je bio da mene ostavi sudbini, a on da se vrati u prednju kabinu. Me utim, ne treba ga osuditi dokraja pre nego što se uzmu u obzir sve tadašnje teške okolnosti: približavala se noć;

otsustvo njegovo moglo bi biti, štaviše sigurno bi i bilo, otkriveno, ako se do zore ne bi vratio u koju; sveća tek što nije dokapala u

47

fenjeru; u tmini bi jedva pogodio put do poluvratanca. Tako e mu se mora dozvoliti da je imao mnogo stvarnih razloga za verovanje u moju smrt, a u tom slučaju, zaista, ništa ne bi značilo za mene baš da je i stigao do moga sanduka, a on bi bez ikakva smisla imao da pro e kroz niz opasnosti. Zvao me je po imenu više puta, svakad bez odgovora. Jedanaest dana i noći proveo sam dole sa ono malo vode u krčagu, što mi je on bio doneOj a štedeo vodu sigurno nisam, jer sam upočetku imao sve razloge za nadu na skorašnje oslobo enje. Vazduh, tako e, njemu, koji je dolazio iz srazmerno čiste atmosfere u kućici oko krme, morao se činiti savršeno otrovan, i mnogo neizdfžljiviji nego meni; jer kad sam ja prvi put sišao bio u la u, otvori na krov,u stajali su pre toga otvoreni _ mesecima.

Ako se tome još dodadu sve krvave i užasne scene koje je Avgust taman preživeo; zatim njegovo hapšenje i lišavanja svake vrste; stalna smrtna opasnost nad glavom, zajedno sa bednim i neprestano još dvosmislenim okolnostima njegove egzistencije, — onda se može razumeti da se u mome prijatelju ukočila bila svaka volja i umna energrja i onda će čitalac, kao i ja što sam, gledati na njegovo prividno izneveravanje prijateljstva pre sa osećanjem tuge nego sa osećanjem negodovanja. Avgust je jasno čuo da se boca razbila; ali nije bio sasvim siguran da šum dolazi iz donjeg prostora la e. Sumnja ta došla je baš kao potstrek da istraje u naporima. Uspentrao se po tovaru do me upalube i viknuo me po imenu što je jače mogao, ne mareći što ga je u tom trenutku mogla čuti posada. Čitalac se seća da je tom prilikom glas zaista dopro do mene; ali je moje uzbu enje toliko bilo uzelo maha nad mnom, da nisam bio kadar da odgovorim. Ube en, prema tome, da je najgore njegovo strahovanje opravdano, Avgust se spustio dole sa namerom da se što pre vrati na prednji deo la e. U žurbi je preturio nekoliko manjih sanduka, i taj je šum, kao što je poznato, došao do mojih ušiju. Avgust je već dobro bio izmakao

na svom putu natrag, kad se desilo da je meni pao nož. Taj šum Avgusta ponovo

48

zaustavi. Okrenuo je natrag i popevši se još jedared na složenu robu, viknuo me po imenu, isto tako jasno kao i maločas, očeknuvši opet prethodno da nastupi je an trenutak stišanosti. Toga puta sam ja imad toliko glasa da odgovorim.

Presrećan što se uverio da sam još živ, rešio je Avgust da će izdržati ma koju teškoću i opasnost, samo da do e do mene. Isplevši se što je brže mogao iz labirinta od krša, u koji se bio zaglavio, naišao je najzad na neki bolji prolaz, i, na kraju krajeva, dospeo, naravno, sasvim iznemogao,' do moga sanduka.

VI

Tu, kraj sanduka dok smo stajali, Avgust mi je saopštio najvažnije momente svojih doživljaja; a tek kasnije dodao je i pojedinosti. On je strahovao da će se opaziti da ga nema, a mene je opet dohvatilo krajnje nestrpljenje da se oprostim svog užasnog zatvora. Rešili smo, dakle, da ne časimo; da odmah krenemo do mesta gde ću ja čekati dok on ne izvrši izvi anje. Pitanje je još bilo šta da se učini pa da Tigar ne ostane u sanduku — sa čime se ni Avgust ni ja ne bismo mogli pomiriti. Zasada je pseto bilo sasvim mirno: prislanjali smo uši sasvim blizu sanduka i ni dah mu se nije čuo iznutra. Ja sam bio ube en da je pseto mrtvo, i odlučio sam da otvorim vrata. Našli smo ga gde leži, ispruženo, još živo, ali u dubokom zanosu. Vremena za gubljenje, dakako, nismo imali; a ja se opet, nisam mogao odlučiti da napustim životinju, koja mi je dvaput život spasla, pre nekog pokušaja da pseto spasem. Vukli smo dakle Tigra za sobom kako smo mogli, po cenu najvećih teškoća i zamaranja; što će reći da je Avgust bio onaj koji je sa teškim psetom na rukama savla ivao prepreke, pentrao se po preprekama na prolazu; jer ja, slab kako sam bio, ne bih to nikako mogao_

izdržati. Najzad smo stigli do rupe, i onda se Avgust provukao, a pseto smo za njim progurali. U kabini je sve na eno u redu, i mi ne propustimo da zahvalimo Bogu za spas od neposredne opasnosti. Dokonali smo, za početak, da ću ja ostati

4 Avsmture Gor ona Pima 49

blizu rupe, kroz koju mi drug može do avati deo od svoje hrane, i gde km u mogućnosti da do em do koliko toliko svežeg vazduha.

Da bih bolje objasnio neka mesta ovog izveštaja, (ona gde je bilo reči o rasporedu tovara u la i, i (koja bi se mesta mogla učiniti nejasna čitaocima koji su videli propisno utovarivanje robe, — mo ; ram zabeležiti da je kapetan Barnard tu svoju veoma j važnu dužnost na brodu bio uzeo olako i izvršio do sramote nemarno: nije se pokazao ni onoliko brižan ni onoliko iskusan mornar koliko je u smislu vrlo osetljive prirode svoje dužnosti trebalo da je bio.

Utovar robe u la u ne sme se vršiti kojekako; nebrojeni nesrećni slučajevi, već

i u opsegu moga ličnog iskustva, bivali su posledice nemara ili neznanja u tom poslu. Obalski brodovi, koji često u velikoj žurbi utovaruju ili istovaruju, stradaju mnogo puta baš zbog toga nedostatka pažnje ili znanja oko utovara.

Glavno je da se ni tovar ni pretega u dnu la e, ni pri najjačem ljuljanju ne pokreću sa svoga mesta. ~U većini slučajeva slaganje robe biva pomoću čekrka, i ako se, naprimer, tovari duvan ili brašno, čekrk tako sabija robu, da su pri istovaru sandučići i burići sasvim stinjeni, i treba im vremena dok se opet vrata u svoj oblik. Sabija se roba da bi se dobilo više mesta za tovar, jer ako je sabijena potpuno, isključuje se pomicanje robe, bar ono koje bi bilo opasno.

Dešava se da to sabijanje tovara čekrkom dovodi do žalosnih posledica. Tovar pamuka naprimer, dobro sabijen pod jednim okolnostima može rastezanjem svojim da izazove pucanje la e. To bi se isto moglo desiti sa tovarom davana, kad do e vreme njegova vrenja, da nije onib. malih praznina pod okruglinartia buradi.

Ako je utovar samo delimičan, opSsnost od pomicania je vrlo velika, i moraju se preduzeti sve potrebne mere' za sprečavanje nesreće. Samo oni koji su iskusili buru na rnoru, ili znaju kako se ljulja brod kad posle bure odjednom stane vetar

— samo oni znaju sa kakvom silinom se sve pokretno na brodu ili u brodu počinje zaletati. Može se ceo tovar

50

obrušiti na jednu stranu broda, bro poleći, napuniti se vodom i za nekoliko sekunada potonuti. Nije preterano reći da je bar u polovini slučajeva tonjenja broda u buri uzrok ležao u rušenju tovara.

Ako je tovar delimičan, on se, pošto je dobro sabijen, pokrije prvo slojem pokretnih dasaka dugih koliki je prostor u brodu; na daske onda do u jaki podupirači, koji idu čak do palube, i koji drže svaki komad tovara na svome mestu. Pri utovaru zrna važne su naročite predostrožnosti. Zrno se jako sleže —

potpuno ispunjena dubina la e, kad stigne na mesto opredeljenja, nema više od tri četvrtine ispunjenog prostora — i zato, ako se dobro ne nabije, može doći do opasnog kretanja i prevaljivanja tereta. Običaj je da se u masu zrna zabijaju klinovi.

Utovar »Grampusa« izvršen je na bedan način: ispreturano je ležala masa uljanih buradi i raznog la arskog pribora. (La e koje idu u lov ria kitove, snabdevane su obično gvozdanim rezervoarima za ulje: zašto nije tako bilo i na »Grampusu« —

nisam nikada mogao saznati). Kako je, prema fome, izgledalo na dnu la e, to sam već opisao: na me upalubi, kao što je rečeno, bilo je toliko mesta da se moje telo moglo stisnuti izme u gornje palube i uljanih burića; stajalo je prazno mesto i oko glavnih vratanaca na krovu la e, a nekoliko šupljina i ovde onde u samom tovaru; dalje, oko otvora koji je Avgust isekao u dasci bilo je mesta za čitavo jedno bure, gde sam se ja, kao što je poznato, privremeno i srazmerno dosta udobno bio smestio.

Kada je moj prijatelj dospeo u svoju k6ju, i udesio lisice na rukama i uže oko nogu, skoro je svanulo. Može se reći da smo za dlaku umakli, jer, taman je Avgust posvršavao sve što treba, sišao je dole podoficir sa Derkom Pitersom i sa kuvarem. Oni su neko vreme razgovarali o la i sa Zelenog predgorja, i kao da su jedva čekali da se ona pojavi. Naposletku se kuvar približio Avgustovu krevetu i seo mu čelo glave. Ja sam iz svog zaklona mogao sve čuti i videti (jer isečeni deo daske nije bio umetnut na svoje mesto), i samo sam očekivao kad će 4.

se kuvar nasloniti na matrosku bluzu, koja je visila da pokrije otvor, pa da se onda svemu u e u trag, da i ja i moj drug budemo" sigurno smaknuti. Me utim, sreća nas nije ni tu izneverila: mada se kuvar, pri ljuljanju la e, često oticao bluze, nikad je nije toliko pritisnuo da bi se pokazalo šta se iza nje krije. Ivicom svojom bluz a je bila pričvršćena za pregradu, tako da se ni pri njenu klaćenju nije mogla pokazati rupa u pregradi. Za sve to vreme Tigar je ležao čelo nogu kreveta; verovatno, bio je došao malo k sebi jer sam s vremena na vreme mogao videti kako otvara oči i duboko udiše.

Posle nekoliko minuta podoficir i kuvar odoše gore, a Piters, čim je njih nestalo, prišao je bliže i seo na mesto gde je maločas sedeo podoficir. Počeo je veoma drugarski da razgovara sa Avgustom, i mi smo se tada uverili da se on dobrim delom samo pretvara kako je pijan, kad je u društvu one dvojice.

Odgovarao je sasvim otvoreno na sva pitanja moga prijatelja; rekao je da je skoro uveren da su Avgustova oca negde morali spasti, jer je toga dana, pre zalaska sunca, opaženo ne manje od pet jedrilica; uopšte, govorio je nekako veoma utešno, što je mene koliko iznenadilo, toliko i obra ovalo. I počeo sam da se nadam da bismo, mož a pomoću Pitersovom, mogli opet mi ovladati la om, i tu sam ideju prvom prilikom saopštio i Avgustu. On je tako e smatrao da je stvar mogućna; ali, nalazio je da sa pokušajem treba biti krajnje obazriv, jer ko zna da li ponašanje melezovo nije možda samo vrsta ćudi; i zbilja, teško je bilo znati da li je taj čovek uopšte pri dobroj pameti. Posle jednog sata Piters je otišao na palubu, a vratio se tek oko podne, donevši Avgustu izdašan obrok slane gove ine i pudinga. Naravno da je bilo ručka i za mene. Celoga toga dana niko više nije silazio u prednju kabinu; kad se spustilo veče, ja sam se uvukao u Avgustovu koju i spavao slatko i mirno skoro do zore, kada me je Avgust, zbog nekog šušnja na palubi, probudio, i ja se brže bolje opet provukao u svoj zaklon. Pošto se razdanilo opazili smo da se Tigar skoro sasvim oporavio, da

ne pokazuje nikakve znake strašenja od vode, jer je sa najvećom slašću popio porciju koju smo mu dali. U toku dana povratile su mu se sve stare njegove sile, naravno, i dobar apetit. Čudno njegovo ponašanje, dakle, sigurno je bilo samo posledica otrovnog vazduha u šupljini la e, a ne znak besnila. Ja sam se tek sada istinski radovao što sam nastojavao da pseto iznesemo iz sanduka. Toga dana bio je 30ti jun, dakle trinaesti dan otkako je »Grampus« isplovio iz luke Nantuketa.

2ogL jula sišao je dole podoficir, pijan kao obično, a psobito dobre volje.

Prišao je Avgustovoj koji, potapšao Avgusta po le ima, pitao ga da li bi se znao ponašati kako treba ako bi mu se dala sloboda, i da li hoće da obeća da neće više ulaziti u kajitu. Naravno da je Avgust na sva ta pltanja odgovarao sa da, našto mu je onaj nitkov skinuo uže, davši mu pretho uo da se napije ruma iz jedne boce koju je izvukao iz džepa svoga kaputa. Zatim su obojica otišli na palubu, i ja, puna tri časa nisam više video Avgusta. Najzad, došao je sa dobrom vešću da se otsada sme slobodno kretati po la i, sem njenoga stražnjega dela, i da će, kao i dosada, spavati u prednjoj kabini. Doneo mi je dobar obed i dovoljno vode. La a je neprestano krstarila u očekivanju one sa Zelenog predgorja; u jedan mah su i opažena jedrila i svi su držali da je to vrebana jedrenjača. Kako se za narednih osam dana nije esilo ništa važno, daću o tome vremenu samo kratak izveštaj u obliku dnevnika.

3eg jula

Avgust mi je nabavio tri ćebeta, od kojih sam načinio sebi u zaklonu udobno ležište. Niko nije silazio, sem moga druga; tokom čitavog dana. Tigar se smestit) ii koji, odmah do rupe, i tvrdo je spavao, kao da se još nije dovoljno oporavio od svoga bolovanja. Predveče je udarac vetra dohvatio la u pre no što su jedra mogla biti skraćena, i umalo je nije prevrnuo. Sr^om, potrajao je samo trenutak, i ništa drugo nije se dogodilo sem što se prednje 53

jedro zaderalo do sredine. Piters je celoga" toga dana bio veoma ljubazan prema Avgustu; upustio se u veliki razgovor sa njim o Tihom okeanu i o ostrvima koja je tamo posetio. Pitao ga

je da li bi on sa pobunjenicima hteo poći na jednu vrstu istraživačkog i zabavnog puta u te oblasti, i kazao mu da se ljudi na la i postepeno priklanjaju nazorima podoficirovim. Avgust je smatrao da je najbolje: reći da bi sa velikim zadovoljstvom pošao na taj avanturistički put, pošto se već ništa bolje i ne radi; i da je, uostalom, sve bolje od života gusara.

4og jula

Zapažena la a bila je mali brig iz Liverpula; pustili su je da pro e na miru.

Avgust je skoro ceo dan ostao na palubi, kako bi sa'znao što više o namerama buntovnika. Oni su se često i žestoko sva ali izme u sebe: jednom prilikom je jedan od njih, harpunar Džim Boner, bačen u more. Stranka podoficira nadvladala je. Džim Boner je pripadao stranci kuvarevoj, kao i Pitera.

5ogr jula

Pred zoru javio se oštar vetar sa zapada, koji se u podne pretvorio u pravu buru, tako da je od jedara moglo ostati samo jedro na prednjoj katarci i ono trouglasto. Pri sabiranju platna pao je u more Sims, jedan od prostih matroza, i od stranke kuvarove: bio je veoma pijan i udavio se; uostalom, nisu ni činjeni nikakvi pokušaji da se spase. Sad je ostalo na la i svega trinaest ljudi: Derk Pitera; Sejmor, crni kuvar; Džons; Grili; Hartman Rodžers; Viljern Alen; — svi od kuvareve stranke; zatim podoficir, čije ime nisam nikada saznao; Absadom Hiks; Vilson; Džon Hent; Ričard Parker, — od podoficirove stranke; i Avgust i ja.

6og jula

Bura je potrajala celog dana, javljala se u snažnim udarcima i praćena kišom.

Kroz porube la e ušlo je dosta vode, jedan od šmrkova neprestano je radio, i Avgust je tako e morao pomagati. U sumrak

54

je prošla kraj nas velika la a, koju nisu bili spazili; sve dok nije došla na domak doziva. Mislilo se da je to ona koju su buntovnici vrebali. Podoficir je stade dozivati, ali je odgovor gušila huka vetra. Oko jedanaest prevalio se talas sredinom

palube, i odneo veliki deo ograde^ sa leve strane la e, i učinio i druge lakše štete. Pred „zoru „Je bura popustila; a kad se pokazalo sunce, ostao je još samo slab vetrić.

700 jula

Celoga dana imali smo velike talase; la a, slabo natovarena, ljuljala se užasno, i mnogi predmeti, u šupljini, kao što sam sa svoga mesta mogao lepo čuti, počeli su da se kotrljaju. Ja sam dobio jaku morsku bolest. Pitera je toga dana imao dug razgovor sa Avgustom, i kazao mu da su dvojica iz njegove stranke, Grili i Alen, prešla podoficiru, izjavivši gotovost da gusare. Postavljao je zatim Avgustu neka pitanja, koja ovaj tada nije dobro razumeo. Uveče se opazilo da u la u probija mnogo vode; ali nije bilo pomoći, jer je voda zbog velikih napora la e : p^olazila kroz kućine u njenim porubima. Raščijali su onda jedno jedro, zapušili bar rupe na prednjem delu la e, i onda je voda zbilja manje probijala.

8og jula

Sa izlaskom sunca pojavio se lak istočni vetar; podoficir dade la i jugozapadni pravac, a imao je na umu da, radi svojih gusarskih planova, prispe na jedno od Antilskih ostrva. Niti su se Pitera, niti kuvar tome opirali; barem u prisustvu Avgustovu ne. Misao da se uhvati la a sa Zelenog predgorja bila je napuštena.

Prodiranje vode uspešno je sprečavano na taj način što bi svakih tri četvrti časa radio po jedan šmrk. Izvučeno je jedro ispod prednjeg dela la e. Dozivali smo se u toku dana sa dve male la ice.

9og jula

*' Lepo vreme. Sve ruke na poslu da se opravi ograda. Pitera se opet dugo razgovarao sa Avgustom

55

i bio je jasriiji nego dosada. Izjavio je da ga ništa ne može pridobiti za nazore podoficira, i nagovestio rešenost da otme la u iz njegovih ruku. Pitao je Avgusta da li bi u takvome slučaju mogao računati . na njegovu pomoć, našta je moj prijatelj, bez ustezanja, odgovorio da može. Pitera je onda kazao da će ispitati kako o tome misle drugi članovi njegova društva, i

otišao. Do kraja toga dana Avgust više nije ugrabio priliku da se sastane sa Piterksom nasamo.

VII

10og jula

Dozivali smo se sa jednom laom koja je dolazila iz Ria i plovila za Norfolk.

Vreme maglovito, sa lakim, promenljivim vetrom od istoka. Danas je umro Hartman Rodžers, pošto je već osmog jula, posle jedne Čaše groga, dobio nastupe grčeva.

On je pripadao kuvarevoj stranci, i bio čovek na koga je PiterS naročito računao. PiterS je rekao Avgustu da misli da je Rodžersa podoficir otrovao, i da se boji da će i na njega, Pitera, skoro doći red, ako ne bude oboro otvarao oči. Ostali su sada svega on, Džons, i kuvar na jednoj strani, dok ih je na protivnoj bilo petorica. Predlagao je Džonsu da zapovedništvo broda otmu od podoficira; ali kako je naišao na hlaan prijem, nije se više zadržavao na tome.

A kuvaru to uopšte nije ni spominjao. Dobro je radio što je bio toliko oprezan, jer je posle podne kuvar izrazio odluku da se pridruži podoficiru i zaista i prešao na njegovu stranu; u isto vreme Džons se svadio sa Piterksom, i pretio mu da će otkriti podoficiru plan o uzbuni. Jasno je bilo da je svaki minut skup; PiterS je objavio odluku da otme la u po svaku cenu, ako će ga samo Avgust pomagati. Moj prijatelj uverio*! ga je o gotovosti da učestvuje u ma kojem planu sa takvom svrhom, a ujedno, uzevši tu okolnost kao zgodan i pravi momenat, otkrio je PiterSu tajnu o mom prisustvu na lai. Melez se pre obradovao nego 56

što se iznenadio, pošto se u Džonsa nije više mogao pouzdati, i već ga računao u stranku protivnika. Onda su sišli dole, i ja i PiterS smo se brzo upoznali; rešeno je bilo da ćemo prvom zgodnom prilikom pokušati da otmemo la u. Džonsa uopšte nismo pozvali na svoja savetovanja. Za slučaj da se pokušaj uspešno izvede, odlučili smo da uemo u prvu luku i tamo la u predamo vlastima.

Ostavljen od svojih pristalica, PiterS je napustio plan o putovanju u oblast Tihog Okeana, jer se to ne bi dalo izvesti bez

posade. A inače je računao da će ga, ili u toku sudske istrage osloboditi na osnovu neuračunljivosti (svečano je tvrdio da je u momentu umne poremećenosti stao na stranu buntovnika) ili, ako baš bude osuđen, da će ga spasti moje i Avgustovo posredovanje. Naš razgovor bio je prekinut komandom: »Svak na mesto, spuštaj jedra!« Piters i Avgust pohitaše na palubu.

Kao i obično, skoro je sva posada bila pijana i pre nego što su platna koliko treba sabrana, jak udar vetra nakrenula u na jednu stranu. Nekako je opet ispravljena, ali je dobila mnogo vode. Tamah se uspostavio red, udari vetar i nalet talasa još jedanput, pa još jedanput, no prošlo je sve bez štete. Izgledi su bili na buru, koja je naskoro i došla, besneći od severa i zapada. Sve je odmah pričvršćeno što se bolje moglo, a na službi ostalo je samo skraćeno prednje jedro. Noć se spuštala: bura bivala sve jača: išli su grdni talasi.

Piters i Avgust si oše u prednju kabinu, i mi se opet počesmo savetovati.

Složili smo se u tome da boljih okolnosti za ostvarenje našeg plana«flie može biti. Prvo, u buri se niko ne nada napadu. Zatim, kako la a plovi skoro bez i jednog platna, neće trebati ljudi za manevrisanje sve dok se vreme opet ne popravi: a tada, ako se plan dotle izvede, oslobodili bismo jednoga ili dvojicu od pokorene posade, i oni bi nam pomogli da stignemo u luku. Glavna teškoća je ležala u nesrazmeri naših sila. Nas je bilo trojica, a u kabini ih je bilo devetorica. Sve oružje tako e je bilo u njihovim rukama, izuzev dva mala pištolja, koje je

57

I

Piters sakrio negde na sebi, i velikog mornarskog r.oža, koji je uvek nosio za pojasom. Po nekim znacima (naprimer, nismo više vi ali na uobipajenim mestima sekire) zaključivali smo da podoficir mora biti da sumnja, osobito na Pitersa, i da neće propustiti nije nu priliku da ga se reši. Bilo nam je dakle jasno da se što pre mora izvesti sve što rešimo da ćemo uraditi. Ipak zbog nesrazm'ere u snazi, morali smo postupati vrlo oprezno.

Piters je predlagao: on da ode na palubu, a se upiisti u razgovor. sa stražarom, Alenom, i da ga, u zgodnom trenutku,

bez svake komplikacije baci u more; na to da stignemo Avgust i ja, da se dograbimo kakvog bilo oružja na palubi i da se onda na juriš opsednu stepenice za kajitu, pre no što bi tko mogao i samo pomisliti na otpor. Ja se nisam slagao jer nisam mogao verovati da bi se podoficir (koji je bio lukav u svačemu, sem svojih praznovernih predrasuda) tako lako prepao i dao uhvatiti. Već ta okolnost: da je na palubi stojala straža, dokazivala je njegovu opreznost; jer, na la araa bez osobite discipline, nije običaj da na palubi stoji stražar u vreme kad se la a, da se ne bi u vetru mnogo naprezala, ostavi svega sa jednim jedrom, ili sa tako nameštenim jedrima da se u neku ruku brod »zadržava«. La u pod takvim okolnostima treba malo podrobnije da opišem, zbog čitalaca koji nisu nikada bili na moru. Taj manevar »zadržavanja« izvodi se po raznim povodima i na razne načine. Izvodi se i kad je vreme dobro; ali tada je stvar samo u tome da se la a zaustavi dok se, recimo, ne sačeka druga la a, ili u nekom tome sličnom slučaju,»Ako je ipak takva la a plovila pod svima jedrima, manevar se izvodi pomoću motaka koje delimično uvrnu platna, tako da vetar jedan deo jedara počne gurati natraške, i la a onda stane. Ali na ovome mestu u pripoveci mi govorimo o slučaju zadržavanja la e u buri. To se dešava kad vetar udara spreda, i kad je tako jak da se bez opasnosti prevrtanja ne može upotrebiti veća količina jedara; ili kad je, i pri povoljnom vetru, more suviše nemirno, pa la a ne može u talase napred. Ako pri

58

suviše nemirnom moru la a preseca talase, ima opasnosti od navale vode preko stražnjeg dela la e, ili od dubokog tonjenja u vodu prednjeg dela la e, te ljudi mpraju biti obazrivi hoće li, ili ne, upotrebiti manevar. Ako pak la a kroz porube propušta vodu, onda se i pri nemirnom moru ne zadržava, jer bi joj se od velikog napora napukline još više raširile, i onda je od dva zla manje da se pusti da plovi pred vetroip. Dosta je puta potrebno pustiti la u pred vetar i onda kada je ili bura tako jaka da bi u komade iscepala ono jedro što je namešteno radi zadržavanja la e, ili onda kad je, zbog r ave konstrukcije la e, ili sa nekog drugog razloga, manevar nemogućno izvoditi.

Zaustavljanje la e, u vreme bure, biva, prema različitim brodskim konstrukcijama, na razne načine. Ponekad je najzgodnije izvoditi manevar pomoću jedra na prednjoj katarci, i to je, tako bih rekao jedro koje se za taj manevar najčešće upotrebljava. Velike la e, sa raznim katarkama za jedra, imaju za rečenu svrhu, naročito jedro za »otpor buri«. Ponekad se upotrebljava samo trouglasto jedro; ponekad i trouglasto i ono na prednjoj katarci; ili sa dva uvijutka sabrano je'dro na prednjoj katarci; a ponekad to isto i sa stražnjim jedrima. »Grampus« se »zaustavljao« pod sabranim jedrom na prednjoj katarci.

Kad treba la a da se »zadrži«, biva ovako: upravi se čelom toliko pod vetar, da vetar napuni jedra kad ona seku la u u pravcu dijagonale. Na taj način kljun se la e odmakne za nekoliko stepena od vetrova pravca, i la a onda, naravno, dobija udarce talasa u svoj vetru iskrenuti bok. U takvom položaju dobra la a može izdržati jaku buru, i da u nju ne u e ni kap vode, i da posada nema nikakva naročitog posla oko nje. Krmilo se obično spus'ti i pričvrsti; ali to nije apsolutno potrebno (sem ako je želja da se izbegne larva od čegrtanja opuštene poluge), jer krma nema nikakav upliv na la u koja je »zadržana«. Štaviše, bolje je ostaviti krmilo slobodno, nego ga čvrsto vezivati, kao što se obično radi; jer, ako se ne može slobodno okretati, biva da

59

;afc talasi oti nu točak i odnesu. Dokle god se drži ;edro, dobro gra ena la a ostaje u takvom položaju, : može da najaše na svakovrsne talase, kao da je neko živo i razumno stvorenje. Ako bi, me utim, silan vetar pokidao i pocepao jedro (nesreća koja se dešava samo pri pravim uraganima), opasnost preti neposredno.

La a se okrene od vetra, ispreči se ispred talasa, i on a je potpuno ostavljena njihovoj milosti ili nemilosti; jedina pomoć u takvom slučaju jeste pustiti je na milost vetra, dok se ne opremi drugo jedro. Ima la a koje se ni pod kojim jedrom ne " adu zaustaviti: te se ne bi smele puštati na veliko more.

Pod takvim okolnostima — vraćamo se priči — nikada podoficir nije imao običaj da, o re uje stražu na palubi: a što je sada o redio (još kad se ne zaboravi okolnost da je nestalo sa svojih mesta sekira i poluga), ubedio nas je potpuno u pretpostavci da je posada na oprezu, i da je izvršenje Piteraovog plana nemoguće. Nešto se, me utim, moralo uraditi ~i to što pre, to bolje, jer će Pitera, ako je već pala sumnja na njega, poslati na drugi svet prvom zgodnom prilikom, a takva prilika bi se, sigurno, ili našla, ili načinila, čim opadne bura.

Avgust onda predloži da bi dobro bilo ka bi Pitera, pod ma kojim prividnim uzrokom, uklonio kotur kabla na kapku u kabini, jer bismo onda možda mogli izvršiti iznena ni napad iz donjeg prostora la e. Ali, posle kratkog razmišljanja, došli smo do zaključka da se takva stvar ne bi mogla izvesti zbog odviše jakog ljujanja, i zaronjavanja la e prednjim delom.

Velika sreća bila je što je meni najzad ošla misao: da uzmemo u kombinaciju praznoverje i grešnu savest podoficirovu. Kao što je poznato, toga jutra je umro Hartman Rodžers posle onih grčeva pre dva dana. Pitera je tvrdio da je čovek bio otrovan i čvrsto stajao na tom gledištu, iako nam nije hteo odati koji su njegovi nepokolebljivi razlozi za nepokolebljivo verovanje (što se opet moglo protumačiti njegovim čudnovatim bićem). Ali, bez obzira na to da li je on imao, ili nije imao, boljih razloga

60

od naših da posumnja u podoficira, mi smo se brzo složili sa njim u sumnji, i u tom smislu i rešili se na delo.

Rodžers je umro oko jedanaest časova pre podne, u užasnim grčevima: leš njegov je već nekoliko minuta posle smrti bio strašniji i odvratniji od svega što sam ikada u životu video. Trbuh užasno naduven, kao kod udavljenika koji je više nedelja ležao pod vodom: ruke tako e naduvene, dok je lice, naprotiv, izgledalo smežurano, zbrčkano, belo kao kreč, sa svega dve ili tri jako crvene mrlje, onakve kakve se javljaju u slučaju crvenog vetra: jedna od tih mrlja išla je u dijagonali preko lica, pokrivala jedno oko kao nekom trakoin od crvena somota. U

tom strašnom stanju leš je bio iznesen iz kajite da bi ga spustili u more; podoficir, bacivši pogled (tada je prvi put

usmotrio leš), da li zbog griže savesti, da li od užasa pred strahovitom slikom, dao je nare enje da leš ušiju u mrežu i da se nad njim izvrše sve uobičajene ceremonije pogreba na moru. I pošto je izdao tu zapovest, sišao je odmah dole, kao da je želeo da izbegne svaki dalji pogled na svoju žrtvu. Još dok su činjene pripreme za izvršenje zapovesti, bura se digla sa jačom silom, i privremeno se moralo odustati od zadatka. Leš je jednostavno bio ostavljen gde se našao, a talasi su ga odgurali u kanal za ispuštanje vode, gde se, još i u čas o kome se ovde govori, kotrljao ovamo onamo pod jakim posrtanjem la e.

Pošto smo se nas trojica složili u planu, dali smo se na posao da ga što pre izvedemo. Piters izi e na palubu, gde ga, kao što je predvideo, odmah oslovi Alen, koji je, očigledno, stajao na straži više radi osmatranja prednje kabine nego radi ma čega drugog. Sudbina ovog nevaljaica bila je brzo i u tišini odlučena: približivši mu se ravnodušno, kao da hoće da ga oslovi, Piters ga je dohvatio za gušu i bacio preko ograde~ pre nego što je mogao i usta da otvori.

Zatim je pozvao gore nas dvojicu. Prvi naš zadatak bio je da na emo nešto što će nam moći poslužiti kao oružje; ali smo pri tom traženju morali biti veoma oprezni, jer zbog jakog ljuljanja la e, čovek se

61

jedva mogao držati na nogarna na palufei, je nako smo se morali hvatati za nešto čvrsto, a sem toga, palubu su, pri svakom tonjenju prednjeg dela, još i preivali talasi. Morali smo se i žuriti, jer je podoficir svakog časa mogao zapovediti da se krenu šrrirkovi, pošto se la a sve više punila vodom. Tražili smo oko sebe neko vreme; ono što smo najboljemogli naći bile su dve držaljice od šmrka, od kojih je jednu uzeo Avgust a drugu ja. Pošto smo se time snabdeli, skinuli smo košulju sa mrtvaca, a leš smo bacili u more. Piters i ja smo onda sišli dole, ostavivši Avgusta na straži na palubi, tačno na onom mestu gde je ranije stojao Alen, le ima okrenutog prema ulazu u kajitu, tako da bi, za slučaj da ma koji od podoficirovih pristalica izi e, mislio da je to prvobitno odre eni stražar.

Cim smo sišli dole, ja sam se počeo preoblačiti u Rodžersov leš. Košulja njegova nam je naročito išla na ruku, jer je bila osobitog kroja i izgleda, i lako se raspoznavaia (neka vrsta bluze, koju je pokojnik nosio preko odela): bila je pletena od plave vune, sa širokim poprečnim belim prugama. Pošto sam navukao tu košulju, napravio sam sebi ogroman trbuh, imitujući užasnu unakaženost naduvenog tela. To sam postigao pomoću nekoliko posteljnih stvari. I ruke svoje sam udesio na sličan način, obukao par belih vunениh polurukavica, i ispunio ih svim mogućim krpčićima koje smo našli. Zatim mi je Pitera doterao lice: natro ga je prvo dobro krečom, i namrljavio ga zatim krvlju iz posečena svoga prsta. Ona pruga preko oka tako e je ostvarena, i davala mi je užasan izgled.

VIII

Kada sam se pogledao u komadić ogledala iako pri tamnoj svetlosti slepog fenjera, — i moj vlastiti izgled, i sećanje na strašnu stvarnost koju sam sad pretstavljao ispunili su me osećanjima takvog užasa da sam se pitao mogu li i dalje ostati u toj ulozi. Ali se moralo odlučno postupiti, i ja i Pitera izi osmo na palubu.

62

k

Našli smo sve u redu; držeći se sasvim blizi ograde, prišunjali smo se sva trojica ulasku u kajitu Vrata na stepenicama nisu bila sasvim zatvorena: imali se na umu da se onemogućići naglo zatvaranje spolj; postavljanjem drvenih trupčića na gornjem stepenu Bez teškoća, dakle, mogli smo pregledati unutrašnjost kajite kroz pukotine oko šarki. Pokazalo se tad; da smo pametno učinili što ih nismo neočekivanc napali: očigledno je bilo da su se držali na oprezu Samo je jedan spavao, i taj je, ležeći kraj stepeništa imao pušku uza se. Ostali su sedeli na dušecima pona enim iz kreveta i razbacanim po podu. Vodil: su ozbiljan razgovor; no ma da su, sudeći po praznim bokalima i praznim^ čašama oko njih, pijančili nisu bili tako pijani kao obično. Svi snabdeveni noževima, a jedan ili dvojica imali su i pištolje dobra količina pušaka ležala je kraj njih u jedno; koji.

Neko vreme osluškivali smo šta razgovaraju, ds bismo bolje odlučili šta imamo da radimo: nismo, tojest, bili rešili ništa sasvim odre eno, sem da ćemc kad do e čas prepada, pokušati da parališemo njih'o v otpor pojavom Rodžersova duha.

Raspravljali su svoje gusarske planove; koliko smo mogli čuti, imali su nameru da se združe sa posadom la ice »Hornet«, pa ako bude moguće da i ovladaju la icom, sve to u svrhu nekog pokušaja na široj osnovi, čije pojedinosti, me utim, nijedan od nas nije bio u stanju da razume.

Neko od njih govorio je o Piteru; a podoficir je učestvovao u razgovoru, ali jako tiho; najzad je dodao, dovoljno glasno: ».Ne razumem šta neprestano petlja s onim kapetanovim derletom: najbolje bi bilo da što pre obojica odlete u more«.

Niko nije na to ništa odgovorio; videli smo, me utim, da je stvar u celom društvu primljena sa odobravanjem, a osobito od strane Džonsa. Ja sam bio veoma uzbu en, tim pre što sam zapazio da se ni Piter ni Avgust nikako ne mogu da odluče kako da se radi. Ali sam u sebi rešio da ću život svoj skupo prodati, a prethodno da ću se dobro braniti od malodušnosti.

63

Užasan šum vetra koji je urlao me u užetima jedara i pljuskanje vode po palubi, smetali su da čujemo ceo razgovor: reči su dopirale do nas samo kad bi nastupila izvesna tišina. U jednoj takvoj pauzi jasno smo čuli da je podoficir rekao nekome od ljudi: »idi napred, i reci onim klipanima da do u u kajitu«. Hteo je da smo mu pred očima, neće da trpi nikakve tajanstvenosti na la i. Srećom po nas, la a se u tom trenutku tako naglo zarila u vodu, da se zapovest nije mogla smesta izvršiti. Taman se kuvar bio digao da po e po nas, kad ga jedan potres, toliki da sam se poplašio da će odneti sve katarke, obori, i tresnu mu glavom o pregradu jedne koje takvom silinom da se pregrada usled toga oštetila; to je onda dovelo do nove zabuhe. Opet srećom, taj jaki potres nije srušio nikoga od nas, i mi smo imali vremena da se naglo povučemo u prednju kabinu, i da u brzini sklopimo rieki plan akcije, pre nego što nam stigne vesnik, ili, bolje rečeno, pre no što je promolio glavu na izlaz od kajite, jer na palubu nije izišao. Ne mogavši sa svoga mesta opaziti da Alena više nema,

on je tobože Alenu dreknuo zapovest podoficira. »Dobro, dobro«, odgovorio je Pitera promjenjenim glasom i kuvar je posle toga odmah nestao pod krovom, ne sluteći da stvari nisu u redu.

Moja dva druga uputiše se nato odvažno u kajitu. Pitera je zatvorio za sobom yrata onako kako su i pre toga bila zatvorena. Podoficir ih je dočeka sa pretvornom ljubaznošću i rekao Avgustu: zato što se tako dobro ponašao u poslednje vreme, može otsad stanovati ir kajiti, i brojiti se u njihovo društvo.

Nasuo mu je zatim polovinu pehara ruma, i dao da ispije. Ja sam sve to čuo i video, jer sam prišao kajiti čim su se vrata za mojim drugovima pritvorila, i zauzeo sam opet svoje mesto. Sa sobom sam poneo obe držaljice od šmrka: jednu sam sakrio blizu ulaza u kajitu, da bi se u slučaju nužde našla pri ruci.

Namestio sam se zatim zgodno na svome mestu, kako bih mogao videti sve što se unutra događalo; uje no sam čeličio živce, da upadnem me u buntov 64

nike onda ka mi Piters, po dogovoru, dade znak za to. Piters je me utim uspeo da skrene razgovor na krvave scene prilikom bunta, i, malo, naveo ljude na prepričavanje raznih sujeverica, koje su tako uobičajene me u mornarima. Ja nisam mogao čuti sve što se govori; ali sam jasno video dejstvo tih priča na licima prisutnih. Podoficir je bio uzbuđen, i kad je neko pomenuo strahovit izgled Rodžersova leša, umalo nije pao u nesvest. Piters ga tada upita da li ne bi bilo bolje da se telo odmah baci u more, jer je užasno gledati ga kako se kotrlja po kanalu. Pri tim rečima zlikovac onaj prosto je počeo da se guši; lagano je prošao pogledom po svojim drugovima kao da moli da neko od njih iziđe i izvrši taj zadatak. Ali se niko živi ne mikaše sa svoga mesta: bilo je jasno da se nervno uzbuđenje popelo kod sviju do vrhunca. Tada Piters dade ugovoreni znak. Ja otvorih vrata, pooh po stepenicama, ne proslovih ni glaska, stadoh ispravljen nasred kajite.

Užasan efekat od ove neočekivane pojave može se razumeti kad se uzmu u obzir razne okolnosti. Obično, pri sličnim događajima, ostaje u pameti prisutnih makar trunka sumnje u stvarnost vizije pred njima, trunka nade da je samo pojedinac, on, žrtva obmane, i da pojava nije u istini gost sa onoga sveta. Sigurno je da se nekakva bleđa sumnja javlja u svima takvim slučajevima, i da se smrtni strah, i u najmučnijim oživljajima ima pripisati pre užasu od slutnje da bi pojava možda mogla biti stvarnost nego istinskom verovanju u duhove. Ali, u ovom slučaju, kao što će se videti, u glavama buntovnika nije bilo ni senke nekog razloga, na osnovu kojega bi se dalo sumnjati u oživljenje Rodžersova strašnoga leša, bilo u sablast njegova duha. Usamljenost i nepristupačnost k njoj zbog bure svodili

su eventualne' mogućnosti obmane na tako tesne i odre ene granice da su buntovnici morali biti uvereni da oni svaku od tih mogućnosti moraju odmah uočiti. Ima 24 dana otkada su na moru; nikakvih veza ni sa kojom la om, sem kratkih doziva kroz cev za raz

5 Avanture Gor ona Pima 65

govor. Zatim, sva posa a — ona za čiju se prisutnost na brodu moglo znati, naravno — bila je u kajiti, sa izuzetkom Alena, koji je stajao na straži, i čija je džinovska figura — šest stopa i šest palaca visine —

'sključivala svaku pornisao da je on ta sablast. Tome oš^treba dodati strah od bure; pa razgovor koji je poveo Piters, pa utisak od stvarno odvratnog leša Rodžersova, ujutro toga dana, pa d'obru imitaciju od moje strane, najzadi nesigurnu i drhtavu svetlost pri kojoj su me spazili, koja,,dolazeći od rasklaćena fenjera, padaše po meni tajanstveno i u trzajima — onda niko se neće cuditi što je efekat premašio svako naše očekivanje.' Podoficir je skočio sa dušeka na kojem je ležao, pa se onda, bez glaska, srušio mrtav na pod kajite, i, zbog posrtanja la e, otkotrljao kao klada. Od preostale sedmorice samo su njih trojica, upočetku, zadržavali nešto prisebnosti.

Četvorica ostalih su neko vreme stajali kao urasli u pod: najbednije slike očajanja i užasa, kakve nikada ranije nisam video. Jedini otpor je dolazio od kuvara, Džona Hanta, i od Ričarda Parkera; ali je njihova odbrana bila neodlučna i slaba. Dvojicu iz družine je Piters odmah ubio; a ja sam je nim udarcem držalice po glavi Parkera oborio. Me utim je Avgust dočepao jednu od pušaka i ubio još jednog buntovnika, Vilsona, pucajući mu u grudi. Ostalo ih je sad svega trojica; ali su oni me utim došli k sebi, videli da je posredi samo obmaita, i počeli da se bore ogorčeno i odvažno, tako da nas je samo strahovita snaga Pitersovih mišića spasla od poraza. Ta tri čoveka behu: Džons, Grili i Absalon Hiks. Džons je oborio Avgusta, izbo mu na nekoliko mesta desnu mišicu, i sigurno bi ga bio i sasvim dovršio (Piters i ja se nismo mogli dosta brzo iščupati od svojih protivnika), da nije na vreme priskočio prijatelj na kojega uopšte nismo mislili — Tigar. Podmuklo režeći, skočio je u kajitu u

najkritičnijem trenutku po Avgusta, i bacio se na Džonsa, prikovao ga za pod. Moj oslobodeni prijatelj, teško ranjen, nije mogao prići nama u pomoć; meni je opet mnogo smetala moja prerušenost i sam sam malo što mogao; pseto je jednako čvrsto
66

držalo Džonsa; Piters je bio dovoljno jak a se obračuna sa preostalom dvojicom, i sigurno bi ih brzo otpravio na onaj svet, ali mu je smetao tesan prostor i užasno posrtanje broda. Nekako mu se dade prilika da dočepa jednu od teških stolica koje su ležale na podu. Tom stolicom je razbio glavu i prosuo mozak Grilijev, baš utrenutku kad je hteo na mene da ispali pušku; a kako je Pitersa odmah zatim jedan potres la e bacio u dodir sa Hiksom, dohvatio je i njega, i udavio ga prosto strahovitom svojom snagom. I tako, eto, za kraće vreme no što je/meni trebalo da stvar ispričam, postali smo gospodari la e. Jedini preosteli protivnik bio je Ričard Parker, koga sam ja, kao što je poznato, oborio držaljicom od pumpe u samom' početku prepada. On je ležao nepomičan na razvaljenom ulazu kajite, ali kad ga je Piters gurnuo nogom, progovorio je i molio milost. Glava mu je bila samo lako ranjena, a inače nije imao ozleda, jer se od udarca odmah onesvestio i pao. Digao se, a mi smo mu, bar za izvesno vreme, vezali ruke na le a. Pseto je još neprestano režalona Džon\ sa; ali, pregledavši Džonsa dobro, našli smo da je mrtav. Krv mu je tekla u debelom jnlazu iz rane na vratu, koja je, po svemu sudeći, dolazila od oštarih zuba verne životinje.

Bilo je otprilike jedan čas po ponoći; vetar je još neprestano snažno duvao.

La a je činila veljke napore, i trebalo je nešto učiniti da joj se olakša. Sa svakim udarcem u bok ulazila je u nju voda; za vreme naše borbe prodrila je u kajitu, jer sam ja, posle silaska dole, ostavio vrata sasvim otvorena. Sva ograda na levoj strani la e bila je odnesena, isto tako i komora na prednjem, i čamac na stražnjem delu la e. Natezanjei škripanje velike katarke bilo je dokaz da će i ona skoro pući. Da bi se došlo (do više prostora za tovar u stražnjem delu la e, koren te katarke je bio utvr en na me upalubi (r av običaj graditelja brodova koji ne znaju svoj

posao), tako da je plitko usa enoj katarci pretela neposredna opasnost da iskoči iz svoga žljeba. Ali, kao vrhunac s.

67

nevolje došlo je to što smo pri sondiranju našli ne manje od sedam stopa vode.

Ostavismo mrtva telesa u kajiti, a mi odosmo da krenemo šmrkove — Parker, dakako, oslobo en, jia bi nam mogao pomoći. Avgustu smo previli ruku kako smo bolje umeli, pa je i on radio koliko je mogao, ali to nije bilo mnogo. Pronašli smo, me utim, da možemo sprečiti veće nadiranje vode ako jedan šmrk bude stalno radio. Nu kako je nas bilo svega četvorica, to je značilo teško kulučenje; ipak smo se svi trudili da ne klonemo duhom i željno smo očekivali jutro, nadali se da ćemo tada, obaranjem velike katarke, moći smanjiti napore la e.

Tako smo proveli jednu noć strašnih doživljaja i velikog umora; ali, kad se najzad pojavio dan, niti je bura prestajala, niti je bilo kakvih znakova da će prestati. Izvukli smo lešine na, palubu i bacili ih u more. Druga nam je briga bila da se oprostimo velike katarke. Pošto su učinjene sve pripreme, Pitera —

našavši prethodno sekire u kabini počeo da udara, dok smo mi ostaliji stražarili kod motaka i užeta. Baš kad se, u jednom momentu, la a opet jako nakrenula na stranu. od vetra, začu se zapovest da sečemo užeta, a kad je to ura eno, strasha masa drveta i konopaca strovali se u more, i oslobodi la u ctereta, ne učinivši pri tom nikakva kvara na njoj. Posle toga, konstatovalii smo da. la a lakše odoleva; ali nam je položaj bio još uvek nesiguran, i kraj svih napora nismo mogli stati na put nadiranja vode drukčije nego stalnim radom na dva šmrka. Da nevolja ponovo poraste, jak jedan udarac talasa pomiče la u za nekoliko crta od vetra, a pre no što se mogla vratiti u svoj. položaj, udari je nov talas, i nakrenu je sasvim na bok, Usled toga je pretega na dnu la e sa svom masom svojom skliznula na stranu (ceo utovar se već odavno po volji teturao ovamo onamo), i za nekoliko trenutaka je izgledalo da nas ništa na svetu ne može spasti od izvrtanja. Zatim, nešto malo smo se ispravili; kako je pretega ostala na levoj strani la e, a mi se naherili na bok, to se na upotrebu šmrkova nije moglo ni misliti: ubstalom, ni

68

inače ne bismo bili u stanju raditi oko njih, jer su nam ruke od preteranih napora bile kao odrane i iz njih je užasno liptala krv.

Nasuprot Parkerovu savetu, dadasmo se zatim na posao da oborimo i prednju katarku, što nam je, posle teškoća, pošlo za rukom. Padajući u more, prednja katarka odnela je i katarku sa kljuna, i tako nam la a ostade kao neki običan ponton.

Do toga časa, neprestano smo se radovali što su talasi bar dugački čamac ostavili. Ali, i toj radosti do e kraj, jer, posle gubitka prednje katarke, a s njom, naravno, i prednjeg jedra, koji su la u još donekle držali, talasi su bez svake smetnje mogli navaljivati, i doista, za nekih pet minuta, očupali su i odneli sve, o kljuna do repa broda, čak su i čekrk razlupali. Žaloshiji položaj od našeg teško bi bilo zamisliti.

Oko podne izgledalo je kao da će se bura malo stišati, no i to je bila obmana; stala je za nekoliko trenutaka, da bi posle utoliko jače nanovo počela. Oko četiri po podne nije čovek bio u stanju da stoji na nogama; a kad se spustila noć, ja sam izgubio poslg nju nadu da će la a& do ujutru moći ostati čitava.

Oko ponoći voda je došla o me upalube. Malo posle bila je odnesena i sva krma: talas koji ju je otkinuo podigao je stražnji deo la e sasvim iz vode, tako da se, pri vraćanju, trup njen zatr.esao kao što biva pred udarac o stenu i brodolom. Svi smo računali da će krma moći doleteti, jer je bila pripeta neobično čvrsto, tako kako još nikad ranije nisam video. Niz glavni njen, balvan re ao se _čitav red jakih gvozdениh kuka, a ,isto tako i po odgovarajućem zadnjem delu la e. Kroz kuke je bila provučena veoma .debela gvozdена šipka; krma je na taj način prianjala čvrsto za zadnji deo la e, a opet ostajala slobodna u pokretu na šipci. Kolika je bila snaga talasa koji su sve to iščupali, može se suditi po tome što su kuke na zadnjem delu la e sve do jedne bile sasvim istignute iz tvrdog drveta, kroz

69

koje su prolazile skroz, i bile iznutra savijene i spljo štene.

Posle toga . strahovitog treska 'jedva smo imali vremena da odahnemo, kad se opet jedan od gr nih talasa obori preko nas

na palubu, odrrese sa sobom sav stepenični deo pred kajitom, navalivši do rupa za silazak u trup Froda, i napunivši la u vodom do ruba.

IX

Srećom, sva četvorica, pre no što će sasvim pasti noć, bili smo se privezali za ostatak o čekrka, i ležali pripijeno ravni 'sa palubom. To nas je spaslo od smrti. O strašne količine i težine vode što je lila po' nama bili smo sasvim ošamućeni i zaglušeni; skliznula bi ta voda s nas, činilo se, tek pošto smo bili skoro obamrli. Kad sam je nom slobodniie dahnuo, javih se drugovima. Odazvao se samo Avgust:

»S nama je svršeno, neka se Bog smiluje na naše duše«. Zatim se javiše i druga vojica; opominjali su iias da ne očajavamo, a još ima nade, jer je tovar takav da la a ne može potonuti, a svi su izgledi za 'to da će bura o jutra proći. Te reči uliše u mene malo života; zaista, ma koliko čudno to izgle alo, sasvim sam bio smetnuo s uma a la a, puna praznih uljanih burića, ne može potonuti: a meni, naprotiv, baš se tonjenje činilo prva neposredna opasnost. čim sam se ponovo ispunio nadom, gle ao sam a šta sigurnije stegnem uže kojim sam bio pričvršćen, a osetio sam da to isto rade i moji drugovi. Noć je bila tamna kako samo može biti, a huku i kaos oko nas uopšte nemogućno je opisati. Paluba naša ležala je u istoj površini sa morem, ili, bolje rečeno, oko nas se dizao čitav bedem od pene, čiji se je an eo svaki čas i na nas slivao.

Nije preterano kazano da su nam glave samo u jednoj sekun i od tri bile van vo e. Mada smo ležali nablizu, nismo jedan drugog vi eli; niti smo vi eli ikoji deo la e po kojoj] smo se tako užasno kotrljali. S vremena na vreme do

70

zivali smo se, da bismo se malo ohrabрили. Slabost Avgustova izazivala je naše saučešće: kako on svojom ranjenom rukom sigurno nije mogao dobro stegnuti uže, jednako smo očekivali da će ga naje ared odneti voda; a da mu se pomogne, o tom nije moglo biti ni govora. Na sreću, njegovo je mesto bilo mnogo bolje nego naše: gornji deo njegova tela našao se ispod jednog komada o razbijenog čekrka, i tako su talasi sa ublaženom.

snagom dolazili do njega. U svakom drugom položaju, sem onog u kojem je bio — uostalom slučajno potisnut, pošto se ranije bio privezao na vrlo izloženom mestu — sigurno ne bi doživeo sutrašni dan.

Stoga što je la a bila jako nagnuta, manje nam je pretila opasnost tla nas voda odnese. Nagnutost je bila na levu stranu, i polovina palube je stajala pod vo om. Tako je onda bok la e zadfžavao talase koji su dolazili sa desne strane, i oni su nas, ravno potrbuške ispružene, udarali pošto su već i sami bili razbijeni u delove; a talasi koji su dolazili s leve strane, dohvatajući nas s le a, i zbog našeg položaja ravnog ležanja, nisu imali dovoljno snage da nas istrgnu iz užeta.

U tom strahovitom štanju preležali smo rioć do zore, kada nam je svetlost pokazala pravi užas oko nas. La a nije bila više drugo do komad drveta koji se'valjao po volii svakoga talasa; bura kao da je još neprestano jačala, bila već pravi uragan; izgledalo je da nam spasa više nema. Opet smo nekoliko časova ostali ćuteći, čekali sa časa na čas da nam ili kaiši i užeta popucaju, ili da jedan od čekrka popuste i raspa nu se, ili da jedan od titanskih talasa, što su svud oko nas urlali, pritisne olupinu tako duboko pod vo u da ćemo se pre njenog iskakanja na površinu, morati podaviti. Božja milost rfes je, me utim, sačuvala od tih neposrednih opasnosti, i oko po ne nas je ohrabrilo sunce. Odmah zatim vi esmo da bura jenjava, i onda, je va jedared, prvi put od sinoć, čusmo Avgustov glas; pitao je Pitersa, koji je ležao prvi do njega, da li misli da još ima mogućnosti da se spasemo. Kako nismo odmah čuli odgovor, mislili smo da je Piters davljenik. Ka odjednom,

71

veliku radost, on progovori, mada neobično xn glasom: tužio se da mu je veoma teško, da je kao prerezan od užeta koja su mu tesno stezala trbuh, i da ili mora naći načina da popusti užeta, ili mora umreti, jer ne može više podnositi mučenje. To nas je jako ožalostilo; ali se na neku pomoć nije moglo pomišljati sve dok talasi sa tolikom snagom preko nas udaraju. Molili smo ga da još potrpi muku, i obećavali da ćemo ga, čim bude bilo moguće, osloboditi. On je odgovorio da će uskoro za

pomoć biti kasno, sve će biti svršeno kad mi stignemo da mu pomognemo; i poječavši još nekoliko minuta, ućutao je; mi smo iz toga zaključili da je izdahnuo.

Pred večer >se more znatno stišalo: jedva da je u pet minuta nailazio po jedan talas; i vetar je bio mnogo slabiji, mada je još jednako jako duvao. Nekoliko časova već nisam čuo glaska ni od jednog od drugova, i zato zovnuh Avgusta. On odgovori, ali tako slabačkim glasom da nisa'm razabrao šta mi je kazao. Obratim se tada Pitersu i Parkeru; od njih dvojice se nijedan ne odazva.

Naskoro zatim sam i ja pao u zanos; za to vreme su mi najlepše slike dolazile u maštu: zelena drveta, polja sa talasavim zrelim žitom, redovi igračica, trupe jahača, i drugo. Sada se sećam da je u svemu što mi se prvi alo glavna ideja bila kretanje. Nikako mi se nije javljalo u fantaziji nešto nepomično, kao kuća, brdo, ili tome slično, nego vetrenjače, la e, velike tice, baloni, ljudi na konjima, kola u besnom trku, it . Kad sam se prenuo iz toga stanja, sunce je, koliko sam ja mogao suditi, moralo već čitav čas ranije izići. Teško mi je bilo setiti se raznih okolnosti u vezi sa mojim stanjem, i neko vreme bio sam ube en da sam još neprestano na dnu la e, blizu moga sanduka, i da je Parkerovo telo Tigar.

Kada sam se najzad sasvim rasvestio, o vetra je ostao samo još povetarac, a more je bilo srazmerno mirno, prebacivalo se još samo preko sredine la e. Leva mi se ruka bila izvukla iz užeta i imala je priličnu ozledu oko lakta: desna sasvim utrnula, a šaka i članak jako zatekli od pritiska užeta koje me 72

je zatezalo od ramena. Osećao sam bol od još jednog užeta, oko bedara, koja su bila užasno stegnuta. Pogledavši oko sebe, video sam da Piters još živi, mada mu se jedno uže tako užasno zategnulo oko struka da je izgledao presečen na dva dela; čim sam se makao, Piters učini iznemogao gest, i pokazivaše na uže. Avgust ne davaše nikakav znak života: bio se skoro predvostručio oko jednog okrajka čekrka. Parker progovori i zapita da li imam snage da ga razdrešim i oslobodim položaja, dodavši: ako saberem svoje sile i odrešim ga, orida se možda još Tnožemo spasti, inače svi ćemo propasti. Ja mu rekoh da se

hrabro drži, a ja da ću pokušati da ga oslobodim. U pantalonama sam našao nožić: posle mnogih uzaludnih pokušaja najzad uspem da ga otvorim. Onda levom svojom rukom oslobodim desnu, pa presečem i ostala užeta koja su me sputavala. Ali kad sam hteo da ustanem, osetih da me noge ne služe, a isto tako da desnom rukom ne mogu ni u kom pravcu da krenem. Reknem to Parkeru, a on mi savetova da ostanem nekoliko minuta mirno ležeći, da levom rukom držim za čekrk, i čekam da tok krvi opet pravilno proradi. I zbilja je ukočenost počela da popušta: prvo sam mogao krenuti jednom nogom, pa drugom', najzad mi je delimično oživela i desna mišica. Otpuzah tada pažljivo do Parkera, ne dižući se na noge, i" porasecam sva užeta oko njega. Malo je potrajalo, pa je i on delimično ovladao svojim udovima. Brzo se dadosmo na razvezivanje Pitersa. Uže se bilo useklo, kroz pojas, pantalone i kroz dve košulje, u slabine, iz kojih je, kad smo uže prerezali, počela jako da lipti krv. Ali Pitersu je odmah laknulo, počep je da govori, i kretao se bolje o Parkera i bd mene, verovatno zbog odilaska krvi. Kod Avgusta, nade su nam bile sasvim slabe, jer on nikako ne odavaše znake života: ali kad smo mu prišli, videli smo da'je samo onesvešeen; a i to ' valjda jedino zbog gubitka krvi; voda_je raskuiula zavoj; inače, nijedno od užeta nije bilo tako stegnuto da bi zbog toga moralo doći do smrti. Oslo 73

bodivši ga užeta i komada čekrka, preneli smo ga na suvo mesto, u zavetrinu, i položili s glavom nešto niže od tela, i sva trojica počesmo da ga trljarno. Posle pola časa otprilike došao je k sebi: ali tek sutradan je mogao da nas raspozna i imao snage da govori.

Dok smo se redom oslotaa ali i drešili, pao je mrak, i počeli su se opet kupiti oblaci; samrtni strah nas je obuzeo da se to možda ponovo sprema bura, jer, iznemogli do krajnje "granice kakvi smo bili svi bismo. propali u novom iskušenju. Srećom, prekonoć je vreme ostalo prilično dobro; more se sve više stišavalo, i mi se opet počesmo nadati spasenju. Slab vetar je, doduše, neprestano duvao sa severozapada; ali nije bilo nimalo hladno. Avgusta smo pažljivo privezali da se pri ljuljanju ne bi skotrljao u more; on sam još nikakcvnije imao dovoljno moći da

se pridržava. Nama ostalima to nije bilo potrebno, mi smo sedeli tesno jedan uz drugog, držali se uzajamno pomoću iskidanih užeta na čekrku i savetovali se o načinu kako da iziđemo iz strašnog položaja. Bilo nam je prijatno što smo mogli skinuti sa sebe odelo i iscediti iz njega vodu. Navukavši ga ponovo, učinilo nam se neobično toplo i prijatno na telu, i to nas je dosta okrepilo. Isto smo to uradili i sa Avgustovim haljinama; i njemu je ta promena vrlo dobro činila.

Glavne naše muke bile su sa glad i žeđ: kad samo se počeli osvrtnuti za sredstvima pomoći, obuzelo nas je očajanje, i već smo počeli žaliti što smo izbegli manje strašne muke smrti u talasima, da bismo dospeli u veće muke umiranja od gladi i žeđi. Pokušavali smo da se hrabrimo kako će možda uskoro naići neka lađa; ili da junački strpimo zla koja nas mogu snaći.

Najzad je svanulo jutro 14og jula; vreme je bilo vedro i blago, sa stalnim ali lakim vetrom od severozapada. Voda je sad bila sasvim mirna, i kako nam je lađa, sa razloga koji mi nismo mogli da nađemo, ležala sad manje nakrenuta na jednu stranu, paluba se srazmerno osušila, i mi smo se mogli krećati

sa dosta slobode. Više od tri dana i tri noći.

nismo ništa ni jeli ni pili, a krajnje je vreme bilo da pokušamo nešto da iznesemo odozdo iz lađe. Kako je lađa bila puna, vode, latili smo se toga posla sa veoma malo volje i sasvim malo nade da ćemo moći do nečega doći. Načinili smo, mesto mreže, napravu osobite vrste: zabilimo, u dva komada drveta, nekoliko klinova, iščupanih iz ostataka kajite, vezali onda drvo za drvo, pričvrstili dugačko uže, spustili u kajitu i vukli ovamo onamo, u nadi da ćemo ili uloviti nešto od jela, ili bar neki zgodan premet koji bi nam mogao biti dalje u pomoći da lakše dođemo do hrane. Veći deo jutra vprašao je, a izvukli smo, zakačene za klinove, svega nekoliko posteljnih pokrivača. Sa grubim našim oružjem ništa se drugo nije moglo ni očekivati.

Pokušali smo zatim sa lovom u prednjoj kabini, ali, takođe, bez uspeha. Već nas je obuzela malodušnost, kad PETERS preloži, da, na užetu, spustimo njega u vodu. Primismo taj predlog sa puno ushićenja i sa novom probom nadom. PETERS odmah ski

e odelo, sem pantalona, a mi mu pažljivo vezasmo jako uže, prvo oko struka, pa zatim ispod mišić'a, da se ne bi moglo smaći. Taj pokušaj bio je opasan i težak; jer, kako smo samo iedva ili nikako jimali izgleda da u samoj kajiti nešto na emo, morao bi gnjurač, pošto bude spušten, prvo saviti na esno, pa onda proći, sve pod vodom, uzanim hodničićem, nekih eset do dvanaest stopa do komore za jelo, pa se istim putem i vratiti — a za sve to vreme/ da ni jedared ne uzme u sebe vazduha.

Kad je sve bilo spremljeno, Piters se spusti po stepenicama u kajitu, dok mu voda nije došla do brade. Tada se, s glavom napred, a uzevši pravac nadesno, zagnjurio. Ali taj prvi pokušaj sasvim je propao. Ni pola minuta nije prošlo, kad osetismo jako trzanje užeta, i odmah po dogovoru izvukosmo gnjurača napolje, pri tom još i vrlo nevešto, jer se strahovito izudarao o stepenice. Nije ništa izneo, a jedva je mali deo hodnika uspeo da pro e, jer se 75

neprestano morao opirati podizanju tela uvis, i u aranju o tavanicu. Kad smo ga izvukli bio je užasno iznemogao, i morao se punih četvrt sata odmarati, pre no što će se ponovo zagnjuriti.

Drugi pokušaj ispao je još gore. Piters je toliko dugo ostao pod vodom, ne dajući nikakva znaka, da smo ga, uplašeni za njegov život, izvukli i bez znaka, i to takoreći u zadnji čas pre no što će se udaviti. Po njegovu kazivanju, mi nismo osetili da je nekoliko puta jedno za drugim drmao za uže. To se verovatno ima pripisati slučaju da se jedan deo užeta zapleo u ogradu stepenica. Ta je ograda 1 inače bila velika smetnja, i zadatak .nam je bio da pre no što nastavimo posao, i to, naravno, golom našom snagom, nju uklonimo. Ušli smo, koliko duboko se dalo, sva četvorica u vodu, i potegnuvši sjedinjenim silama uspeli Nsmo da je očupamo.

I treći pokušaj bio je uzaludan; pokazalo se da bez nekog teškog predmeta, pomoću kojeg bi gnjurač uspeo da čvrsto stane na pod kajite, ne možemo ništa postići. Dugo smo se osvrтали za takvim predmetom: najzad smo, na veliku našu radost, opazili jedan lanac, na prednjem delu la e, tako labav da smo ga bez svake muke otkinuli. Pričvrstivši taj la^ nac iznad

stopala, Piters je i četvrti put sišao u kabinu, i toga puta uspeo da do e do vrata ostave za jelo. Na veliku svoju žalost, vrata je našao zatvorena. Bio je primoran da izi e iz vode ne svršivši ništa; jer, i kraj najvećeg naprezarvja, ne 'bi bio u stanju da izdrži pod vodom duže od jednog minuta. Položaj naš je sad izgledao beskrajno očajan, i ja i Avgust ne mogasmo više da se savladamo: počesmo gorko da plačemo pred beskrajnim nizom teškoća, a bez ikakva izgleda na spasenje. Ali ta slabost brzo pre e. Bacivši se na kolena, molili smo se Bogu da nas on izbavi iz tolikih mnogih opasnosti oko nas; a zatim, ohrabreni, i sa novom nadom, uzesmo da razmišljamo šta bi još moglo biti u čovečjoj moći te da se beda od nas otkloni.

76

X

Naskoro zatim desio se slučaj, koji mi se, prvo po velikim radostima,' a zatim po svakovrsnim užasima, čini potresniji nego ma koji od mojih doživljaja za punih devet godina posle toga, devet godina prepunih najčudnovatijih, najneshvatljivijih i najnečuvenijih doga aja. Ležali smo na palubi, blizu stepenica, i razgovarali kako bismo ipak došli do komore sa provizijom, kad odjedared spazih da je Avgust pobledeo kao smrt, i da mu usne dršću na jedan sasvim čudnovat način. Ja, veoma uznemiren, nešto ga zapitah, ali on ne odgovaraše, što mi je još više dalo povoda da mislim da mu je naprasno pozlilo —

kad jedva najzad spazih da su mu oči kao prikovane za neki predmet iza mene.

Okrenuo sam glavu, i, dok sam živ, neću zaboraviti blaženstvo koje je prostrujalo kroz svaki delić moga tela, kad sam video, i to svega na neku milju od nas, da prema nama plovi ,veiika la a. Skočio sam na noge kao da me je kuršum pogodio, i, ispruživši ruke u pravcu la e, ostao "sam u tom položaju bez pokreta, bez glaska. I Piters i Parker bili su uzbu eni, naravno, na razne načine. Piters je igrao na palubi kao lud, govorio neke besmislice isprekidane uzvicima i molbama, dok je Parker briznuo u plač i plakao dugo kao dete.

La a koja se približavala beše brig holandskog. stila, crno obojena i sa raskošnim pozlaćenim kljunom. I ona mora biti da

je mnogo stradala od rava vremena; bura, koja je po nas bila tako kobna, mora biti da je i nju raščerupala, jer joj se prednja katarka videla prebijena, a ograda na desnoj strani jako oštećena. Kad smo je ugledali, bila je otprilike dve milje od nas, pod vetrom, i dolazila pravce nama. Vetar je bio veoma blag, i mi smo se jako čudili što plovi svega pod 2—3 jedra; naravno da je slabo odmicala, a naše nestrpljenje usle toga graničilo se groznicom. Mada smo bili uzbuđeni, zapazili smo njeno nevešto manevrisanje. Tako je menjala kurs, da smo već pomišljali da nas nije videla, ili da je,

77

doduše, opazila našu lađu, ali pošto nije opazila nikog na palubi, da će okrenuti i otploviti u nekom drugom pravcu. U svakom takvom trenutku derali smo se što smo igda mogli, na što bi lađa, tako nam se činilo, menjala svoju nameru, i opet uzimala kurs prema nama. To čudnovato upravljanje lađom ponovilo se nekoliko puta, tako da smo najzad imali samo jedan odgovor na pitanje: da je krmanoš pijan.

Na palubi strane lađe nismo mogli nikoga da spazimo sve dok nam se nije približila na jednu četvrtinu milje. Tada smo videli tri mornara, po odelu sudeći, tri Holanđanina. Dvojica su ležala na starim jedrima blizu prednje kabine, a treći, koji kao da nas je sa neobičnom radoznalošću posmatrao, bio je naslonjen uz ogradu, sasvim* sprema na kljunu. To je bio visok i krupan čovek, vrlo crnomanjast. Činilo se kao da svojim držanjem hoće da nas ohrabri; klimao je glavom nekako veselo, premda i nekako čudnovato, pri čemu se neprestano smejao i pokazivao divne bele zube. Kad je lađa došla bliže, videli smo kako mu je crvena flannelska kapica pala s glave u more; ali on, ne mareći za to ništa, nastavljao svoje čudnovato osmehivanje i gestikuliranje... Ja saopštavam ove pojedinosti i okolnosti sasvim tačno, naravno, onako kako su se nama učinile.

Lađa se približavala polako, i sada sa više određenosti u manevru; naša srca —

meni je teško da hladno govorim o tome — kucala su u najburnijoj radosti, a duše naše izlivale se u uzvicima i zahvalnim izrazima Bogu za potpuno neočekivano i tako sjajno

spasenje, koje, eto, tek što se nije ispunilo, Odjedared, od la e koja nam je sada već bila, sasvim blizu, stao se prenositi r av miris — smrad kojem niko na svetu ne bi našao pravo ime, nešto pakleno što je htelo da uguši, nešto što se ne da podneti, što se ne da zamisliti. Ja sam jedva disao, a kad sam se okrenuo prema drugovima, video sam ih ble e od mramora. Vremena nije bilo za raspravljanje i izgledalo je da hoće da pristane uz okruglinu zadnjeg kraja naše la e, kako bi nas mogla primiti bez spuštanja čamca. Mi svi potrčasmo natrag, kad talas odjedared istera

78

la u za nekoliko linija o kursa kojeg se držala: prolazeći na nekih dvadeset stopa razmaka ispred našeg domena, otvori nam se pogled na celu palubu. Hoću li ikada moći zaboraviti užas nad užasima? Dvadeset pet do trideset ljudskih leševa, me u kojima nekoliko žena, ležalo je raštrkano u najgnusnijem stanju raspadanja. Videli smo sad da na tom ukletom brodu nema žive duše! A mi, mi smo te mrtvace zvali u pomoć! Da, dugo 1 glasno smo preklinjali te neme i odvratne slike da .nam se na u u nevolji, da ne dopuste da i mi budemo isti takvi, da nas prime u svoje društvo! Od užasa i očajajjja govorili smo lude reči: bili smo pomerili pameću od strahote i strahovitog razočarenja. Na prvi naš vrisak užasa kao da je odonud, sa boka la e, odgovorio neki ton, tako sličan čovečjem glasu, da bi se i najosetljivije uvo trglo i dalo obmanuti. U tome momentu nam je nov pokret la e okrenuo njenu uzvišicu na prednjem delu, i mi tad spazismo otkuda dolazi zvuk. Videli srjio onu krupnu figuru, još neprestano naslonjenu na ogradu, uz neprestano klimanje glavom, ali čije lice je sad bilo okrenuto od nas, Ruke, sa izvrnutim dlanovima, videle , su se preko ograde. Kolena su se držala na debelom, jako zategnutom užetu. Na le ima, sa kojih je deo košulje bio ocepljen, videli smo grdnog galeba koji je s nasladom kljuvao po užasnom mesu: kljun i nokti bili su duboko zariveni, a belo perje jako po^ prskano krvlju.

Kako se la a dalje pokretala, dolazila blizu nas, ptica, spazivši nas valjda, izvukla je, sa očiglednim naporom, svoju krvavo crvenu glavu, i pogledavši nas za čas, kao zaprepašćena, digla

se leno sa lešine koju je žderala, poletela uvis i došla nad našu palubu, i ostala neko vreme na je noj tački držeći o kljunu nešto kao komad krvave džigerice. Užasni taj zalogaj je odjedared pljesnuo neposredno pred Parkerove noge. Bog neka mi oprost, kroz glavu mi prvi putsenu misao, misao koju neću kazati, i ja po oh prema krvavom parčetu. Pogledah gore, oči mi se sretoše sa Avgustovim, u kojima je bilo toliko snažnog i oštro odre enog izraza da sam došao k sebi. Skočio sam, bacio sam komad u more.

79

Leš, koji je držalo samo uže, klatio se amo tamo, polagano, usled kljuvanja i čupanja grabljive ptice, i otuda je dolazio naš utisak da je figura živa. Kad se galeb digao, skinuo s leša svoju težinu, leš se zaljulja, izvrte se polovinom tela, i mi ugledasmo lice. Nikada valjda nije bilo strahovitije slike! Očiju više nema, tako isto ni mesa oko usta, zubi su se videli potpuno goli; to je dakle bio onaj osniejak koji nam je ulivao nadu! To je... ali bolje da ćutim.

La a je, kao što sam već rekao, prošla ispred~ našeg omašaja, i nastavila da se kreće. Sa njom i sa njenom groznom posadom udaljavale su se i naše vizije o spasenju i radovanju. Dok je još lagano klizila kraj nas, mogli smo možda naći načina da pre emo na nju; ali, naglo razočarenje, i strahota onog što smo videli, ukočiše u nama svaku aktivnu sposobnost i duha i tela. Mi smo nešto posmatrali i nešto osećali; ali niti smo umeli da mislimo niti da ra imp — dok nije bilo, avaj, kasno i za jedno i za drugo! Koliko je taj doga aj udario po umnim naširii sposobnostima, vidi se iz ovog fakta: kad se la a već toliko udaljila od nas da smo još samo polovinu njenoga trupa videli, počeli smo ozbiljno da pretresamo predlog: doći do la e plivajući!

Ja sam se od toga doba uzalu naprezao da prodrem u užasnu tajnu sudbine te la e. Konstrukcija njena i opšti spoljašnji izgled govorili su za to da je trgovački brod holandski: to je potvr ivalo i odelo mornara. Zaista smo lako mogli pročitati i ime la e, na kijunu, i učiniti još i mnoga druga zapažanja, što bi pomoglo da joj se bolje utvrdi karakter; ali uzbu enje nas je bilo lišilo svake sposobnosti za takav posao. Po šafranovoj boji onih leševa koji

se još nisu bili sasvim raspali, zaključili smo da je, verovatno, sva posada pomrla 'od žute ;groznice, ili od neke druge strašne bolesti te vrste. Ako je to bio uzrok (a drugi ne mogu da zamislim), smrt ih je, sudeći po položaju leševa, morala Snalaziti strahovito rrfepRASno, strašnije no što biva u slučajevima najužasnijih zaraza za koje ljudi znaju. Možda je, slučajno, dospelo neki otrov u njihov provijant i to je' dovelo do kata

80

strofe: mož a su jeli neku nepoznatu otrovnu vrstu riba, ili drugih morskih životinja, ili ptica — svakako je teško i uzaludnp naga ati da doznamo nešto tako gde je sve skriveno, i što će, verovatno, zanavek i ostati uvijeno tamom najnedokučnije tajanstvenosti.

XI

Ostatak dana proveli smo u tupoj letargiji, gledali smo za la om koja nas je ostavljala, dok nam je mrak nije sasvim sakrio, što nas je onda, na neki način, rasvestilo. Tada se opet javiše muke gladi i že i, kraj kojih nam se, ponovo, sve ostalo činilo beznačajno. Naravno, ništa se nije moglo preduzeti dok ne svane. Smestili smo se dakle kako smo najbolje mogli i gledali da se bar malo odmorimo. Meni je to pošlo za rukom, i još i neobično dobro: spavao sam sve dok me drugovi, koji nisu bili tako srećni, predzoru ne probudiše. Trebalo je da nanovo učinimo probu i do emo do neke hrane iz ostave u dnu broda.

Vreme je bilo savršeno mirno, more glatko kao retko .kad; toplo i prijatno. La a se više nije videla. Počeli smo svoj posao time što smo istrgli još jedan lanac, i vezali sad i taj za Piteraovu nogu; on je bio spreman da još jedared ide pod vodu; nadati se da će iščupati vrata komore ako samo dosta brzo stigne do mesta: za ovo poslednje sad je bilo više nade, jer je trup la e stojao mirnije i uspravnije nego pre.

Zaista, došao je Pitera dosta brzo do vrata, skinuo jedan od lanaca, i činio sve moguće napore da probije unutra; ali, uzalud; drvo je držalo jače no što smo mislili. Pitera je sad već bio toliko izmučen od gnjuranja, da je trebalo da ga neko odmeni. Parker se odrriah javio; ali u tri pokušaja nije uspeo ni

do vrata da do e. Avgusta nismo mogli uzimati u obzir, jer sa ranjenom rukom nije mogao imati dosta snage za iščupavanje vrata, i tako je došao red da ja učinim što mogu za opšte spasenje.

6 Avanture Gor ona Plma 81

Piters je jedan o ona dva lanca ostavio dole, a ja sam, spušten pod vodu, osetio da nemam dovoljno snage da se održim uspravno. Rešio sam dakle da ću prvo gledati da na em drugi lanac. Pipajući po patosu hodničiea, osetih nešto tvrdo, i zgrabih predmet odmah, ne ispitujući prethodno šta je. Kad su me izvukli, pokazalo se da sam izneo bocu, i, na našu neopisanu radost, bocu sa portskim vinoiii. Blagodarili srno Bogu za ovu pomoć u teškom času; izvukosmo zapušač

pomoću moga nožića, i, gutnuvši redom po umeren gutljaj, osetismo se neobično'

osnaženi od toplote. Bocu smo zatim pažljivo začepili, a pomoću jedne džepne marame smo je tako obesili da se ne može razbiti.

Odmorivši se malo posle ovog srećnog slučaja, spustio sam se ponovo u vodu, i sada našao i lanac. Izišao sam, pričvrstio ga oko noge, i zagnjurio se onda po treći put; ali, samo zato da bih se uverio da nema sile koja bi u takvom položaju, i pod takvim okolnostima, uspela da probije vra^ta. Vratio sam se na vazduh sasvim očajan.

Izgledalo je po svemu da nade više nema, i ja sam. na licima svojih drugova video rezignaciju pred neizbežnom propašću. Vino je izazvalo u njima vrstu delirijuma: mene je to mimoišlo, verovatno zbog moga silaska u vodu. Oni su govorili zbunjeno, sasvim bez veze sa našim položajem. Piters me je neprestano zapitkivao o Nantuketu; Avgust mi je prišao i tražio da mu dam džepni češljic, jer mu je kosa puna riblje krljušti, pa hoće da je očisti pre no što se iskrca; Parker mi je izgledao prisebniji: molio m,e je da se još jedared, na sreću, spustim u vodu, i da iznesem što mi do e pod ruku. Ja sam na to pristao, i, posle jednog minuta, izneo sam malu 'kožnu torbu, koja je pripadala kapetanu Barnardu. Odmah smo uzeli da je otvorimo, sa skrivenom nadom da ćemo možda u njoj naći nešto za jelo ili

piće. Našli smo svega kutiju sa brijačima i dve platnene košulje. Zagnjurio. sam se ponovo; ali vratio sam se praznih ruku.

Taman mi se promolila glava iz vodp, čuh da se na palubi nešto razfoija: nezahvalnici su se ko

82

ristili mojim odsustvom, ispili ostatak vina, a . boca im se razbila kad su pokušavali da je brzo obese na staro mesto pre nego što ću ja videti šta se desilo. Prebacio sam im bezdušan postupak, našto je Avgust briznuo u plač. Ona druga dvojica pokušala su da se smeju, da tobož okrenu stvar na šalu; no, ne daj mi, Bože, da još nekada vidim takav smej: njihove iskrivljene crte bile su užasne. Dejstvo vina u njihovim praznim želucima imalo je krupnu posledicu: bili su savršeno pijani. Jedva sam ih savladao da legnu, a onda su nabrzo čvrsto zaspali, dišući glasno i teško kao u ropcu.

Tako sam se ja našao sasvim osamljen na la i, ,a misli moje, naravno, behu najcrnje što se može zamisliti. Ništa drugo nisam video pred sobom do laganu smrt od gladi, ili, u najboljem slučaju, smrt u prvoj buri, jer malaksali, kakvi smo bili, nismo smeli računati da ćemo još jednu noć bure izdržati. Glad je čupala u meni na neizdržljiv način, i ja sam oseeao da bih bio kadar učiniti i najneverovatnije, samo da glad utolim. Otsekao sam nožem komad kožne torbe, i pokušao da jedem: nisam bio u stanju da progutam ni najmanju mrvicu; ali, činilo mi se da mi je lakše bilo i od samog žvakanja kože i ispljuvavanja žvakotine. Pred večer se moji drugovi izbudiše: sva trojica u užasnom stanju, pošto je dejstvo alkohola u njima prestalo. Tresli su se kao u groznici i zapomagali z.a vodom.

Bilo mi ih je žao, ali nisam mogao da se u isto vreme ne radujem što je mene srećna slučajnost spasla od prekomernog pijenja vina i od bednog i mučnog stnnja u kojem sam gledao njih. Me utim, njihovo ponašanje me je i plašilo i uznemiravalo: ako ne nastupi nešto neočekivano, oni mi apsolutno neće moći pomoći na poslu oko zajedni' čkog spasenja. Ja još nisam bio sasvim napustio misao da se iz kajite. nešto dobavi; ali je svaki nov pokušaj sve dotle isključen, ^ok neko od njih ne bude gospodar sebe, i u stanju da drži kraj užeta na kojem ću se

spuštati. Parker je izgledao prisebniji od ostalih, i ja sam se trudio svim silama da ga rastresem. Palo mi je na um da bi

83

možda voda dobro uticala: vezao sam mu dakle uže oko struka, i onda, odvevši ga do stepenica kajite (on je za sve to vreme ostao potpuno pasivan), gurnuo sam ga u vodu, pa odmah opet izvukao. Imao sam razloga da sam sebi čestitam na toj ideji: Parker je izgledao življi, osvežen, i pitao je, pošto sam ga izvadio iz vode, sasvim trezveno: zašto sam to radio sa njim. Kad sam mu objasnio stvar, zahvalio mi je: kazao da mu je voda dobro činila, i počeo zatim sasvim pametno govoriti o našem položaju. Rešili smo prvo da kroz isti postupak pro u i Avgust i Piters, i zbilja su se posle vode i oni bolje osećali. Ta ideja kod mene je bila plod štiva: čitao sam u nekoj medicinskoj knjizi da duš ima odlično dejstvo u slučajevima kad bolesnika obuzima delirium tremens.

Sada sam dakle mogao opet poveriti drugovima da drže kraj užeta. Gnjurao sam tri četiri puta, mada je već bio pao mrak, i ne baš jak, ali širok tias drmao malo la u. U toku mojih pokušaja uspeo sam da iznesem dve britve, jedan veliki prazan sud i jedno ćebe; ali ništa od jela. Nastavljao sam da se spuštam — dok nisam iznemogao; ali ne iznesoh više ništa. Preko noć su to isto radili Piters i Parker, naizmeice; no kako nam ništa nije dolazilo pod ruku, ostavili smo se najzad toga posla, konstatujući u očajanju da uzaludno iscrpljujemo snage do kraja.

Ostatak noći proveli smo u samrtničkim mukama duše i tela. Ošvanulo je jutro i 16og jula, ali mi smo uzaman izgledali na sve strane. More je i dalje bilo mirno, sa istim lakim talasom sa severa kao i juče. To je sad već šesti dan bez jela i pića, izuzev bocu portskog vina; i bilo je jasno da još samo veoma kratko vreme možemo živeti ako do hrane ne do emo. Nikad nisam video, a i ne želim da vidim, tako smršale ljude kakvi su bili Piters i Avgust. Da sam ih takve sreo negde na kopnu, ne bih rekao da sam ih ikada poznavao. Crte njihove su se tako skroz promenile da mi je teško bilo verovati da su to ljudi iz moga

skorašnjeg društva. Parker, i pored toga što je bio jako opao i tako slab da nije mogao

84

glavu da digne sa grudi, nije ipak bio tako jada* kao ona dvojica. On je podnosio muke sa mnogo strpljenja, nije se žalio, i pokušavao je da nam uliva nade na sve moguće načine. Sto se mene tiče, ja sam patio manje od ostalih, mada mi je, 5ćad sam polazio na put, z ravlje bilo loše; i mada sam, i uopšte uzevši, slabije gra e. Mnogo sam manje i izmršaveo nego oni, a duh me je upravo vanredno služio u sravnjenju sa njihovim skoro potpuno podetinjenim stanjem, njihovim praznim, idiotskim osmesima i nedotupavnim primedbama. S vremena na vreme živnuli bi kao da im je na mahove dolazila svest o njihovu stanju: skakali bi na noge pod trenutnim bu enjem snage, i govorili, za neko kratko vreme, sasvim razumno, nu krajnje očajno, o raznim pitanjima oko našeg položaja.

Mogućno je, me utim, da su moji drugovi o svome stanju imali isto mišljenje koje ja o mome, i da sam ja, nesvesno, padao u iste detinjarije i blesavosti kao i oni — to je stvar koja se ne da odre eno utvrditi.

Oko podne, Parker je stao tvrditi da s leve strane la e vidi kopno, i jedva sam ga svim silama zadržao da ne skoči u vodu sa ube enjem da će otplivati na to kopno. Piters i Avgust, potonuli u melanholičnu zamišljenost, nisu uzimali na um Parkerove reći. Ja sam nisam u tome pravcu mogao da otkrijem ni najble u liniju nekog kopna — znao sam isuviše dobro da smo daleko od svakog kopna, i da nema smisla zavaravati se iluzijom. Ali mi je trebalo mnogo vreihena dok sam Parkera uverio o zabludi; a kad sam uspeo, on briznu u plač, kao dete, derući se glasno i jecajući i ne prestade dokle god nije umoran i iznemogao pao i zaspao.

Piters i Avgust pokušaše tako e, ali bez uspeha, da progutaju komad one kože. Ja im savetovah da, kao i ja što sam, samo ižvaću kožu, i onda je ispljunu. Za dugo žvakanje su bili suviše nemoćni. Ja sam me utim nastavio tako da činim, i bilo mi je od toga nešto lakše: mene je mnogo više mučila nestašica vode, i jedva me je uspomena na strašne

posledice toga kod drugih ljudi zadržala da ne uzmem gutljaj morske vode.

Tako je prolazio dan. Odjedared, spazih, stojeći . sa leve strane na kljunu, jedro. Videlo se na istoku i izgledalo da pod njim plovi velika la a koja, na razmaku od 12—15 milja, drži kurs koji se sa našim ukršta. Nijedan od mojih drugova nrje ništa primetio, a ja sam ćutao, da se ne bismo možda opet razočarali. Ali kad je la a došla bliže, video sam da plovi nama punih jedara.

Nisam mogao onda više da se savla ujem i upozorio sam i drugove. Oni poskakaše, predadoše se najneobuzdanijoj radosti, plakahu, smejahu se kao idioti, skakahu trupkajući po palubi, ćupahu kose i naizmenieno se ćas moljahu Bogu, ćas psovahu

"ružne psovke, I mene je neobićno potreslo koje njihovo ponašanje, koje ube enje da je to' najzad ipak siguran spas, te stadoh sa njima zajedno ludovati, puštajući na volju svojim impulsima blagodarnosti i ushićenja, valjajući se po palubi, tapšućii, vićućii, dok me odjedared nešto ne rastrezni, te sam nanovo osetio krajnju ćovećju bedu i oćajanje: video sam da nam se la a okrenula stražnjim svojim delom, i da krmani skoro u sasvim suprotnom pravcu prema onom u kome sam je prvobitno spazio.

Trebalo je vremena dok sam drugove svoje ubedio da nas je sreća opet omanula. Na sva moja uveravanja odgovarali su zaću enim pogledima i gestovima koji su odbijali varanja i r ave šale. Avgustovo ponašanje me je užasno potreslo. Uprkos svemu što sam ja govorio i ćinio, tvrdio je neprestano da la a dolazi bliže, i spremao se za prelazak na nju. Morsku travu što je lagano plovila kraj naše la e je drćao za ćamac one la e i pokušavao da skoći do njega, lelećućii i cvilećići da ćoveku srce pukne od ćalosti; jedva sam ga sprećio da se ne baci u more.

Kada smo malo savladali uzbu enje, posmatrali smo la u sve dok je nismo izgubili iz vida; rne utim, vazduh se bio ispunio gustom maglom i digao se lak vetar. Kad je la e konaćno nestalo, Parker mi se okrenuo sa izrazom lica od kojeg sam 86

sav za rhtao. Držao se sabrano, kao nikad. A pre nego što je i otyoriq usta, meni je moje srce kazalo šta će reći: u malo reči on predloži da jedan od nas mora umreti da bi oni ostali mogli održati život.

XII

Ja sam već o' nekog vremena pomišljao na mogućnost da se do e do tog poslednjeg, strahovitog zaključka; ali sam bio rešio u sebi da ću radije pretrpeti smrt, ma u kojem obliku, nego što ću pribeći takvome sredstvu. Tu moju odluku nisu pokolebale najužasnije muke gladi koje sam trpeo. Pitera i Avgust nisu čuli da je pao taj predlog. Zato sam odveo Parkera nastranu i, pozvavši u sebi Boga u pomoć, da Parkera razuverim, dugo vremena sam govorio i preklinjao ga svim što mu je sveto, iznosio argumente kakve samo taj ikrajnji slučaj diktira — da napusti tu misao, i da je ne spominje ni jednom od one dvojice.

On me je slušao ne pokušavajući ničim da mi protivreči, i ja sam se već nadao da sam ga zadobio da popusti. Ka sam prestao, rekao je da on vrlo dobro zna da je sve to tako kako ja kažem; da je prilaženje tom sredstvu najužasniji izlaz iz situacije koji čovek može zamisliti; ali, on je dosad istrpeo onoliko koliko ljudska priroda najviše može trpeti, a misli da je nepotrebno da propadnu svi, kad je smrću jednoga moguće, i, štaviše, verovatno da se ostali spasu. Najzad mi je rekao da mogu sebi uštedeti svaki dalji trud oko uticanja na njega, jer se on na taj korak bio rešio još pre nego što se la a pojavila, i la a ta je samo za čas odgodila objavljivanje toga rešenja pred svima.

Ja sam ga tada molio: kad već nee da odustane, da bar još malo počeka sa svojim planom; možda će, ipak, naići neka la a; navodio sam i vazdan drugih argumenata,

.za koje sam držao da mogu uticati na njegovu sirovu prirodu. On mi odgovaraše: da je i ovako progovorio tek on a kad već nije 87

mogao drukčije; da on dalje ne može ostati bez hrane, i da bi, stoga, drugo neko vreme, bai* što se njega, tiče, bilo suviše kasno. '

.

Kako nisam uspeo da ga dirnem lepim i blagim tonom, rešio sam se na drukčiji postupak. Kazao sam mu da valjda ima oči da vidi da sam ja najmanje ~ iznemogao, da su dakle moje zdravlje i moja siraga, u tom trenutku, bolje nego njegovi ili Piterovi i Avgustoviv ukoliko, da ću, ako bude potrebno, upotrebiti silu, i da ću ga, ako pokuša a onoj dvojici saopšti svoje ljudožderske namere, da ću ga jednostavno baciti u more. Na to me je on zgrabio za gušu, izvadio nož, i učinio nekoliko napada da mi ga sjuri u trbuh; samo ga je krajnja njegova slabost sprečila da izvede što je naumio. Naravno, za to vreme je i u meni planula srdžba; ovukao sam ga do ruba la e s čvrstom namerom da ga bacim u vodu. Spaslo ga je posredovanje Pitera, koji je priskočio, razdvojio nas, i pitao šta se dešava. Pre no što sam mogao išta učiniti, Parker je rekao što je hteo da rekne.

Utisak od njegovih reči bio je još strašniji nego ono čega sam se ja bojao. I Avgust i Piter, koji su, I kako izgledaše, i sami krili tu misao u sebi koju je Parker samo prvi izrekao, "dadoše Parkeru za pravu, i zahtevahu da se stvar o mah izvede. Ja sam očekivao da će bar jedan od njih imati toliko moći da mi pomogne u opiranju; a sa pomoću tog jednog, osećao sam, bio bih u stanju a otklonim užas. Kako sam se iz osnove prevario, bilo je krajnje vreme da pomišljam na svoju sigurnost, jer, svako dalje opiranje od moje strane bilo bi na njihovoj strani razlog da se u tragediji, koja tek što se nije izvela, sa mnom ne postupa baš pošteno.

Rekoh dakle da pristajem na predlog, i molim samo još za jedan čas čekanja, koliko je potrebno da se razide magla oko nas, i, može biti, još jedared ugledamo onu la u. Privoleo sam ih na to posle mnogih teškoća; kako se magla digla još pfe jednog časa (vetar je ubrzo došao) a la e nig e ne beše, počeli smo se spremati da nam kocka odluči sudbinu.

88

Odvratno mi je opisivati scenu koja je pos! toga nastala; nikoji kasniji događaji nisu mogli da mi izbrišu detalje te scene iz sećanja, i pomisao r.njih trovala mi je svaki trenutak poznijeg mog ž. vota. Neka mi dakle bude dopušteno da preko toga dela

moje priče pre em onoliko brzo koliko igda to dopušta priroda stvari. Jedina mogućna metoda bila je izvlačenje slamki. Mesto slamki upotreбили smo iverke drveta, a bilo je rešeno da će se iz moje ruke izvlačiti. Ja sam se nato povukao u jedan kut palube, a moji drugovi, čuteći i okrenuvši mi le a, u drugi. Najstrašniju duševnu muku pretrpeo sam dok sam slamke spremao. U većini slučajeva i situacija života čovek, dakako, ne gubi interes za održanje svoje egzistencije; taj interes još raste ukoliko su slabiji izgledi za spas života. Sada me utim, kada sam se našao pred zadatkora mukle, odre ene, vrlo ozbiljne prirode (sasvim drukčije od borbe protiv bure ili gladl); kad sam imao priliku da razmislim o sasvim neznatnim mogućnostima izbegavanja smrti, i to smrti sa najgroznijom svrhom; sada se odjedared svaki delić moje dosadašnje energije nekuda razneo, kao što se perca razleću pred vetrom, i mene ophrva najgnusniji, najbedniji užas i strah. Nisam spočetka bio kadar ni da iskidam i složim ocepke od drveta; prsti su mi sasvim otkazali službu, a kolena su mi se tresla i udarala jedno o drugo. Kroz mozak mi je jurilo hiljadu apsurdnih misli: kako bih ja lično izbegao učešće u strašnoj spekulaciji. Dolazila mi je ideja da se bacim pred svojim drugovima na kolena, i da ih rpolim da me poštede od te uloge; pa onda ideja da skočim na njih, jednoga od njih ubijem, i takp vučenje kocke učinim suvišnim; jednom rečju, sve, sem ideje da svršim ono što mi je bilo n rukama. .Najzad, pošto sam dosta vremena proveo u tim besmislicama, trgao sam se na glas Parkerov, koji me je opominjao da sve nas što pre izbavim iz strahovite neizvesnosti.

Ni tada još nisam bio u stanju da najzad udesim ocepke. Počeo sam preturati po glavi razna lukavstva, p'omoću 'kijih bi ' naveo jednoga od svojih sastradalnika da izvuče kraći ive 89

rak, pošto je tako bilo ugovoreno: da će onaj ko izvuče kraći iverak, umreti, da bi se .ostali spasli. Ko 6e me osuditi za bez užnost? Samo onaj ko nije nikada bio u sličnom položaju.

Najzad, više se nije moglo odugovlačiti, i ja oteturah do prednjeg dela la e, osećajući da mi srce lupa kao da će grudi da mi razvali. Pružio sam ruku sa ocepcima: Pitera izvuče prvi. Slobodan! Njegov iverak nije bio najkraći; to je bio dokaz da je

jedna verovatnoća manje za moje spasenje. Sabrao sam se opet, i pružio ruku prema Avgustu. I on, bez okolišenja, izvuče: i on beše slobodan. Sada su mogućnosti života ili smrti stojale preda mnom potpuno iste. U tom momentu razlila mi se po grudima divljina jednog tigra. Osećao sam prema svome drugu Parkeru najsilniju, demonsku mržnju. Ali, to osećanje nije dugo trajalo; ja mu, zatvorenih očiju, 1 u grču strave, pružih da izvuče jedan od dva iverka. Pet minuta mu je trebalo da se reši; za sve vreme te užasne pauze ja nikako nisam otvarao oči. Najzad osetih da mi je jedan od dva iverka brzo izvučen iz ruke.

Sudbina je dakle rešena — nisam samo znao da li njegova ili moja. Niko nije ništa govorio, a ja nisam imao snage da se uverim... Najzad me Piters uhvati za ruku, ja se usilih da otvorim oči, i spazih, odmah, po izrazu Parkerova lica, a sam ja spasen, a on osušen. U ahnuh duboko u sebe vazduh je sruših se onesvešćen na palubu.

Došao sam k sebi osto rano da ugledam dovršetak tragedije: smrt je pretrpeo onaj koji ju je najviše hteo. Parker je, ne opirući se, bio udaren nožem u leđa od Pitersa, i srušio se na mestu mrtav. Neću se zadržavati na časti koja je posle toga došla na red. Takve stvari može čovek snevati, ali pakleni užas stvarnosti reči ne mogu opisivati. Neka bude dosta reči da smo od toga leša živeli četiri dana, koji se nikada neće iz pameti izbrisati. To je bilo od 17og do zaključno 20og jula.

Jula 19og padala je bujna kiša, koja je trajala otprilike četvrt časa.

U jednom od onih[^] ulavljenih

90

pokrivača nahvatali smo nešto vode. Ne više od pola balona; ali nas je i to ispunilo nadom i snagom.

Jula 21og opet smo se našli u krajnjoj nuždi. Vreme je bilo jednako toplo i prijatno, ponekad sa malo magle i lakim vetrovima, obično od severa ka zapadu.

Jula 22og, dok smo sedeli na gomili i razgovarali melanholično o svom žalosnom položaju, meni odjednom sunu kroz glavu misao koja me ispuni vedrom nadom. Setio sam se da mi je Piters, kad smo ono obarali prednju katarku, dao jednu sekiru i

zamolio me da je ostavim po mogućstvu na sigurnom > mestu; ida sam ja tu sekiru, nekoliko minuta'pre nego što su oni teški talasi naišli na nas i napunili la u vodom, odneo na prednji deo la e sleva,' i ostavio je u jednoj koji. Sada mi se prividela mogućnost: pošto tom sekirom probijemo palubu na mestu iznad komore za proviziju, da do emo, ipak, i bez teškoća, do hrane.

Kada sam taj plan saopštio drugovima, oni se obradovaše, i odmah smo sva trojica pošli prema kabini na prednjem delu la e. Zagnjuriti se pod vo u na tom mestu, bilo je još mnogo teže nego silaziti u kajitu, jer je, tu, otvor bio nesravnjeno manji. Kao što će se čitaoci sećati, redovan ulaz u kajitu imao je okvir sa mnogo drvenarije, i kad je sve to razoreno, otvor se znatno povećao; dok ovde, na prednjoj kabini, ulaz nije bip ništa drugo do obična rupa od tri stope u kvadrat, i, prema tome, mogao je ostati sasvim neoštećen i mali. Ja me utim ni časa ne oklevah ^sa pokušajem da si em: sa užetom oko struka, skočih hrabro unutra, stigoh do koje, i zaista na oh odmah sekiru. Sekira ta dočekanana je sa velikim ushićenjem, a lakoća sa kojom smo došli do nje, smatrana" je kao dobar predznak za konačno naše spasenje.

Počesmo tada da fazvaljujemo palubu sa svom energijom novoprobnu ene nade; Piters i ja odmenjivali smo se na poslu; Avgust, zbog svoje ranjene ruke, nije nam mogaD pomagati. Kako smo još bili slabi i nas dvojica, morali smo se svaki čas odmarati

91

o posla. Izlazilo je, prema tome, da će mnogi 1 dugi časovi proći dok se izvrši zadatakr to jest razvali dovoljno velika rupa za slobodan prolaz u komoru sa provizijom. Nu, sve te teškoće nisu nas uplašile, — radili smo celu noć pri mesečini, postigli smo najzad ono što šmo želeli, u zoru 23ega jula.

Sada se Piters javio za silaženje. Opremljen kao' i ranije, zagnjurio je i brzo se vratio noseći u rukama mali lonac, koji je, na našu ogromnu radost, bio pun maslinki. Razdelismo ih, i, 'pojevši ih sa velikom lakomošću, jedva smo čekali da Piters ponovo si e. Toga puta rezultat je premašio sva naša

očekivanja; iznesena je velika šunka i boca madere. Iz boce je svaki od nas samo umereno gutnuo, jer smo se svi još sećali opasnih posledica od neumereno ispijenog portskog vina. Šunka, sem jedno dve funte oko kosti, bila se pokvarila od slane vode, i nije se mogla jesti. Ono što je dobro bilo razdelili smo. Piters i Avgust, nemoćni da se umere, pojeli su svaki svoj deo odmah: ja sam bio oprezniji, pomišljao sam na že kofa će posle toga doći, i pojeo sam sarao malo od svoga obroka. Posle toga odmarali smo se od neobično naporna našeg rada.

Oko podne, osetivši se opet snažniji i svežiji, nastavismo sa naporima oko dobavljanja hrane. Piters i ja silazili smo naizmenično do zalaska sunca, svaki put sa više ili manje rezultata. Izneli smo postepeno još četiri mala lonca sa maslinkama, drugu šunku, skoro tri galona odlične madere, i, što je za nas 'bilo najdragocenije, jednu malu kornjaću vrste galipago: kapetan Barnard je, kad smo polazili, dobio nekoliko komada sa la e »Meri Pits«, koja se baš tada vratila bila sa je nog puta po Pacifiku, gde je lovila morske pse.

Imaću još prilike 'da u ovom pričanju spominjem 'tu vrstu kornjača. Ona se nalazi najčešće, kao što će mnogi od mojih čitalaca znati, na grupi ostrva koja se zovu Galipago, a ime svoje dovode od te životinje, jer španska reč galipago znači kornjača iz slatke vode. Zovu ih ponekad i slonkornjače, zato što ih biva ogromno velikih. Ja sam video više njih

92

koje su težile o 1200 do 1500 funata. Izgled im je čudnovat, upravo odvratan.

Kreću se sporo i teško, nose svoje telo stopu visoko od zemlje. Vrat im je neobično dug i tanak, od 18 palaca do dve stope: a ja sam jedared ubio jednu u koje je razmak izme u plećki i glave iznosio ne manje od tri stope i deset palaca. Glava im je neobična, liči glavi zmije. Mogu izdržati bez hrane neverovatno dugo Vremena; ima primera da su po dve godine provodile u šupljini la e, i posle toga bile isto takg ugojene i isto tako održane kao i pre. Po jednoj karakteristici ove čudne životinje potsećaju na dromedare, pustinjačke kamile. Imaju kesu na korenu vrata, i u njoj stalno izvesnu količinu vode. Biva da se u

tim kesama — pošto životinja celu godinu nije dolazila do hrane, pa je potom bila ubijena —: nalazilo do tri galona savršeno sveže slatke vode. Glavna hrana tih kornjača je divlji peršun i celer, tako e i slanica i indiska smokva; od ove poslednje napreduje izvanredno dobro, a nalazi se ona u velikoj količini na padinama obala gde se nalazi i sama životinja. Meso kornjača, odlično i veoma hranljivo, održava živote hiljadama mornara, koji putuju po Tihom Okeanu zaposleni u lovu na kitove ili inače.

Kornjača koju smo mi izneli iz komore bila je samo srednje veličine, teška otprilike 65 do 70 funti. Ženka, vrlo dobro održana, ugojena, i sa više od četvrtine galona bistre slatke vode u kesi. To je značilo čita'vo blago za nas; padosmo na kolena i blagodarismo Bogu za tako bogatu i važnu pomoć.

Bilo je mnogo teškoća dok smo životinju provukli kroz rupu: srdito se opirala, a snaga joj beše ogromna. Umalo se nije istrgnula iz Pitersovih ruku i bućnula natrag u vod'u; ali joj Avgust u tome trenutku nabaci na vrat uže sa omčom, zadržavši je na taj način dok ja nisam skočio u rupu do Pitera i pomogao rnu da je podigne i izbaci.

Vodu iz kese pažljivo smo iscrpli u bokal, koji je, kao što će se čitaoci sećati, ranije bio iznesen iz kajite. Zatim smo odbili jednoj boci grlić i načinili vrstu čaše, koja je merila oko četvrtinu pajnta, ispili 93

svaki svoj deo i rešili da ćemo se, dok vode bude, strogo držati te mere kao nevne porcije.

Kako je poslednja dva tri dana vreme bilo suvo i lepo, osušilo se i naše odelo, i sva posteljina koju smo izneli iz kajite, tako da smo tu noć, 23ega^ jula, proveli srazmerno udobno i mirno, pošto smo, pre spavanja, obilno večerali maslinke i šunke, sa nešto malo vina. Brižni da nam se u slučaju vetra ne bi nešto od provizije otkotrljalo u vodu, vezali smo stvari što smo bolje mogli za ostatke od čekrka. Kornjaču, koju smo želeli da sačuvamo živu što se najduže može, izvrnuli smo na le a, i tako e pažljivo vezali.

24ti jul. To jutro probudilo nas je neobično okrepljene, duševno i telesno, kraj svih opasnosti naše situacije. Nismo znali gde se nalazimo; svakako daleko od kopna; hrane koliko je dovoljno za četrnaest dana, i to ako se bude štedljivo trošilo; bez vode; nošeni morem na najbednijoj olupini; izloženi milosti i nemilosti vetra i talasa; — kraj svega toga, sećajući se mnogo strašnijih beda iz kojih smo se

.spasli, sadašnje naše nevolje .smatrali smo kao obične i svakidašnje teškoće.

Eto, toliko je pojam blagostanja ili bede relativan!

Čim se sunce rodilo, dali smo se opet na posao

azvlačenja stvari iz komore za jelo, kad o jedared nai e pljusak sa sevanjem munja. Brzo ponovismo što smo već jedared radili: skupljanje vode pomoću čaršava na taj način što bismo jako zategnuli čaršav, a u sredini ga opteretili jednom karikom lanca. Voda je onda curila ka sredini, i tu kapala u podmetnuti bokal.

Skoro smo ga bili napunili, kad udari jak vetar od severa; morali smo prekinuti posao; trup la e ,se stao tako silno ljuljati da se nismo više mogli držati na nogama. Brzo pre osmo na prednji deo la e i privezamo se za čekrk. Tok doga aja smo me utim očekivali sa mnogo većom mirnoćom no što se može zamisliti u sličnim okolnostima. Oko podne

94

se vetar pojačao (kaku se to kaže, za dve rupice na jedru), a uveče je duvao svom silom, i pratili su ga teški, veliki talasi. Naučeni već iskustvom kako da se najbolje pričvrstimo, proveli smo noć prilično dor bro mada smo bili kroz mokri i jednako strepeli da nas voda ne spljusne u more. Srećom, bilo je tako toplo da nam je mokrina skoro prijala.

25ti jul. Vetar popustio (ostala mu snaga otprilike deset čvorova brzine), pa su i talasi toliko legli da smo na palubi bili suvi. Ali, na veliku našu žalost, našli smo da je voda odnela dva lonca maslinki, i sve što je ostalo od šunke, mada smo te stvari bili veoma pažljivo privezali. Rešili smo da kraj svega toga još nećemo ubijati kornjaču, i da će nas za doručak zadovoljiti ono malo maslinki i porcija vode, koju smo pomešali pola i pola s vinom, i konstatovali da takva mešavina neobično snaži. More je

još uvek bilo nemirno, i krajnje nezgodno za produženje našega lova u provizionoj komori. U toku dana neke stvari, koje nam, uostalom, u tadanjem našem položaju, nisu mogle ni za što poslužiti, isplivale su kroz rupu same sobom; ali, voda ih je odmah odnela.

Opazili smo tako e da se trup la e, postepeno, sve jače naginje nastranu, tako da smo se morali vezati. Proveli smo sumoran i težak dan. U podne je sunce sijalo skoro vertikalno nad nama, i po tome smo znali da nas je onaj dugi niz severnih i severozapadnih vetrova doterao blizu ekvatora. Pred večer smo videli nekoliko ajkula, i uznemirili se, gle ajuići kako nam se jedna od njih, grdno velika, približuje. Kad je u jedan mah paluba otišla duboko u vodu, ona grdosija se formalno popela k nama: praćnula se nekoliko puta nad ulazom u kajitu, udarila repom Pitersa. Na naše veliko zadovoljstvo, golem jedan talas ju je opet svalio u more. Da je vreme bilo lepo, mogli smo je lako uhvatiti.

26ti jul. Vetar se znatno stišao, more je tako e leglo, i mi smo se rešili da produžimo posao. Posle mnogo muke, kroz čitav taj dan, uvideli smo da ničemu više nemamo da se nadamo na tome mestu; me uzidovi toga prostora preko noć su bili ulubljeni,

95

iiela voda u šupljinu la e. Taj fakt r.as 't. naravno, ispunio očajanjem.

.i jul. More skoro sasvim glatko; veoma i.< vt.rić od severa i zapada. U podne, pošto je izgrejalo jako toplo sunce, sušili smo odela. Kupanje u moru bilo nam je neobično prijatno u svakom pogledu; ali smo morali biti veoma obazrivi, jer su preko celoga dana ajkule pratile la u.

28"mi jul. Jednako lepo vreme. La a se tako nakrenula da smo se već pobojali da će se prevrnuti. Počeli smo se udešavati za tu krajnju slučajnost; vezali smo kornjaču, bokal i dva lonca maslinki što se bolje dalo, sa vetrove strane, i spolja na trupu la e, ispod velikog lanca. More neprestano mirno, sa malo ili nimalo vetra.

29ti jul. Nastavlja se lepo vreme. Avgustova bolesna ruka pokazuje znake izumiranja. On se tuži na sanjivost i užasnu že ; ali nema velikih bolova. Čime da mu olakšamo. Trljali smo malo bolesno mesto sirćetora iz maslinki: to je bilo sve što smo znali, i nije pomagalo ništa. Činili smo što smo mogli da mu bude lakše, i utrostručili njegov deo vode.

30ti jul. Neobično topao dan, bez vetra. Jedna grdno velika ajkula pratila je la u celo prepodne. Nekoliko puta pokušali smo, bez uspeha, uostalom, da je uhvatimo pomoću omče. Avgustu je mnogo gore: on na naše oči propada, kako zbog nedostatka 'prave dobre hrane, tako i od posledica svoje rane. Jednako se moli Bogu da ga uzme i oslobodi patnje. Večeras smo pojell i poslednje maslinke, a voda u bokalu bila je tako ustajala da je bez vina uopšte nismo mogli piti.

Rešili smo da sutra ubijemo kornjaču.

31vi jul. Prošla noć bila je, zbog položaja la e, puna strave i umora. Ujutro smo imali posla da ubijemo i razudimo kornjaču. Pokazalo se da je mnogo manja nego što smo mi mislili, ali obro održana: meso je iznosilo najviše oko deset funti. Da bi se što bolje očuvalo, isekli smo ga u male komade, složili u tri preostala lonca od maslinki i u bocu od vina, i prelili sirćetom. Dogovorili smo se da ćemo se zadovoljavati sa četiri uncije dnevno, i tako onda 96

imati hrane za trinaest dana. Predveče nas je iznenadila jaka kiša sa mnogo sevanja i grmljavine; ali je tako malo trajala da smo skupili svega pola pajnta vode. Svu tu vodu, po šporazumu, da osmo Avgustu, koji je izgledao već sasvim blizu kraja. Pio je iz čaršava (mi smo držali čaršav nad njim, i voda mu je kapala u usta), jer nismo imali na raspolaganju sud, sem da smo prbsuli vino iz burenceta ili ustajalu vodu iz bokala. Učinili bismo bili, uostalom, ma koje od ovoga, samo da je kiša duže potrajala.

Bolesniku posle vode kao da nije bilo mnogo lakše. Mišica mu je sasvim pocrnela, od članka do ramena, a noge hladne kao led. Svakoga irenutka očekivali smo smrt.

Avgust je bio strahovito izmršaveo: o'd 127 funti, koliko je bio težak u Nantuketu, sada je spao do ciglih 40—50. Oči su mu bile

tako upale, da su se jedva videle, a koža na obrazima toliko onjlitavela da je jedva žvakao hranu i jedva gutao i tečnost.

1vi avgust. Produžava se isto mirno vrerrie, samo što sunce užasno peče. Trpeli smo strahovitu že ; voda u bokalu sasvim Se usmrđela i "po njoj gmizali crvi.

Malo smo od te vode ipak pili pomešavši je sa vinom; ali to nam skoro nikako nije gasilo že . Mnogo više osvežavalo nas je kupanje u moru; me utim, to smo samo dosta retko mogli da činimo zbog stalne blizine ajkula. Bilo nam je jasno da Avgustu nema spasa, da umire. Ničim nismo mogli da mu ublažimo muke, koje kao da su bile goleme. Oko dvanaest časova izdahnuo je u jakim grčevima, i ne prozborivši ni reči već od više časova. Njegova smrt napunila nas je mračnim predosećanjima, i tako je teško uticala na nas da smo ceo dan presedeli kraj leša i samo se šapatom oslovljavali. Tek pošto se dobro smrklo, ohrabрили smo se da ustanemo i da telo bacimo u more. Leš je bio odvratан, i već toliko truo da se jedna noga, kako ju je Pitera dohvatio, odmah odvojila od trupa. Kad je trula masa skliznula u vodu, videli smo na fosfornoj svetlosti koja je iz truleži bleskala, sedam ili osam velikih ajkula; a kada su dohvatile i stale da raski 7 Avanture Gor ona Pima ^7

daju plen, škljocanje i praštanje bilo je takvo a se sigurno moralo čuti na čitavu milju daleko. Mi smo se stresli od užasa slušajući taj šum.

2gi avgust. Isto vreme, uznemirujuća tišina i velika toplota. Zora nas je zatekla sasvim slomljene i telesno iznurene. Voda u bokalu postala je nemogućna, pretvorila se u debelu piktijastu masu, po kojoj su vrveli gnusni crvi. Prosuli smo sadržinu, isprali dobro bokal morskom vodom, i usuli onda u njega malo sirćeta iz boca u kojima smo ostavili kornjačino meso. Že smo jedva podnosili; vino je samo još više raspaljivalo vatru u nama, i zanosilo nas toliko da smo se odmah opijali. Pokušali smo zatim da se pomognemo mešajući malo morske vode u vino; ali to je odmah izazvalo na povraćanje, i okanili smo se. Celoga dana vrebali smo priliku da se okupamo; ni to nam se nije dalo; trup la e je prosto bio opsednut ajkulama — verovatno ista čudovišta koja su sinoć prožderala našeg druga, a sad očekuju

drugu sličnu čast. Ta okolnost ispunjavala nas je gorčinom i budila u nama teška, melanholična predosećanja. Kupanja su nam tako dobro činila, i znati sad da je ta blagodet potpuno isključena, bilo je više no što smo mogli pod' neti. Nismo uostalom bili sigurni ni od neposredne opasnosti: jedan nezgodan korak, ili pokret dosta da se najmanje sklizne, i eto nas na domašaju proždrljivih životinja, koje su nam se i tako približavale, plivale sa svakim većim talasom pravce na nas. Vika i mlataranje rukama kao da ih ni najmanje nisu plašili. I premda je jednu od njih Piters dohvatio sekirom i osetno ranio, nastavila je na istom mestu da navaljuje. Predveče se pokazao oblak; ali, na grdnu našu žalost, prošao nas je ne izlivši se u kišu. Ne može niko zamisliti koliko smo u to vreme stradali od že i. Noć smo probdeli mučeni že u i strahom od ajkula.

3ći avgust. Nikakva izgleda na izbavljanje, a la a se već toliko nagnula da uopšte više nismo mogli stojati na palubi. Žurili smo se da osiguramo vino i kornjačino meso, za slucaj da se la a prevrne. Doneli smo dva klina, zabili ih sa vetrove strane u trup la e, nekoliko stopa iznad vode, što nije bilo mnogo daleko

98

od hrpta, jer smo skoro već ležali na boku. Za te 'o: nove smo onda vezali proviziju: tu je bila sigurr. nego na prednjem delu la e, ispod lanca. Strahovite muke od že i preko celoga dana; na kupanje ni pomisliti; nemogućno zaspati.

4ti avgust. Baš pre nego što će zora sinuti, opazismo da se hrbat već izdiže iz vode: la a dakle tek što se nije prevrnula. Spremismo se za najgore, da nas potres ne bi odbacio. Spočetka je izvrtanje išlo lagano i postepeno, i mi smo uspeli da se od vetrove strane uspuzamo dosta visoko, i to pomoću onih užeta na klinovima (zabijenim da služe kao oslonac) kojima smo, srećnim slučajem, ostavili krajeve da vise. Ali nismo računali sa ubrzanjem pokretne snage, i naskoro nismo više bili u stanju da držimo korak sa naglim okretanjem; pre nego što smo shvatili šta će da se desi, osetili smo da smo naglo hitnuti u more, i koprcamo se nekoliko aršina pod vodom grdnog talasa koji se preko nas prevalio.

Kad me je, ponela voda, ja sam ispustio uže za koje sam se držao. Osetivši da sam potpuno pod la om, a skoro sasvim iznemogao, prestao sam sa svakim naporom, i iznjirio se sa smrću koja tek što nije došla. Ali sam se opet prevario: nisam uzeo u obzir prirodan otškok' la e na vetrovu stranu. Kovitlac vode naviše, koji je nastao usled delimičnog obratnog prevrtanja la e, izdigao me je. na površinu sa još većom silinom nego onakojom sam bio potopljen. Kada sam izleteo gore, video sam da plivam otprilike dvadeset jarda daleko od trupa la e. Trup je ležao sa hrbatom izvrnutim gore, ljuljao se užasno sa jedne na drugu stranu, a more je svud unaokolo bilo jako uznemireno i puno vrtloga. Pitera nisam nigde video. Jedno uljano bure plivalo je nekoliko stopa od mene; i razni drugi predmeti sa la e bili su rasuti po vodi.

Glavni moj strah sada bile su ajkule, za koje sam znao a su blizu. Da bih lih po mogućstvu zaplašio, udarao sam i prskao po vodi i rukama i nogama, i pravio što više pene plivajući ka trupu la e. Uveren sam da samo toj sasvim prostoj meri predostrožnosti imam da zahvalim za svoje spasenje: jer, baš pre iz7*

99

vrtanja la e bilo je toliko mnogo ajkula oko nje, da sam ja za vreme svoga plivanja morao dolaziti u neposredan dodir sa nekom od njih. Osobitom nekom srećom stigao sam do boka la e čitav, mada toliko iznemogao od grdnih napora da bez Piterove pomoći, u dobar cjas, nikad ne bih 'dospeo i na nju. Na veliku moju radost, pojavio se on (uspuzao se na hrbat sa protivne strane trupa) i bacio mi kraj je nog od onih užeta koja smo bili privezali za klinove.

Čim sriio izbegli jednu opasnost, odmah smo morali upraviti svu pažnju na strahovitu izvesnost druge

— apsolutne gladi. Svü našu hranu odnela je voda uprkos našoj najvećoj brizi da je očuvamo; nemajući pred sobom ni truni nade na još neku mogućnost da se do e do hrane, obuzelo nas je obojicu najveće očajanje, plakali smo glasno kao deca, i ne pokušavajući više a se uzajamno potešimo". Takvu slabost tešktj je razumeti onom ko nikada nije bio u sličnom položaju:

treba se setiti da smo mi umno bili tako rastrojani mnogim oskudicama u užasima, da se u to doba upravo nismo ni mogli smatrati kao potpuno prisebna bića. U kasnijim opasnostima, koje su bile isto toliko velike, ako ne i veće, ja sam podnosio hrabro sve muke moga položaja, a Piters, kao što će se videti, isticao je još i jednu stoičku filozofiju, isto tako Heverovatnu kao što je bilo i sadašnje detinjasto i malodušno njegovo ponašanje, — razlika je dolazila od duhovnog stanja.

Izvrtnje la e, mada smo se zbog toga lišili vina i kornjačina mesa, ne bi nas u stvari dovelo do još bednijeg stanja no što je bilo pre ašnje, da nam nisu propali čaršavi, pomoću kojih smo dotle hvatali kišnu vodu, i bokal, u kojem smo skupljali i čuvali tu vodu

— jer, pronašli smo da je sva donja strana la e oko hrpta pokrivena debelim slojem krupnih la&arskih školjki, koje su i prijatne i veoma hranljive. I tako, doga aj koji nam je bio zadao samrtni strah pokazao se za nas u dva pravca yiše kao blagodat nego kao zao udes: otkrio nam je izvor hrane koji nas može, ako budemo hranu umerno trošili, više od mesec dana održavati; sem toga, u mnogome popravio naše stanje

100 i

„ u smislu pozicije: jer nam je sada mnogo šta biio povoljnije i mnogo smo manje bili izloženi opasnostima nego pre toga.

Me utim, teškoća oko pitanja vode učinila nas je neosetljivima za sve koristi od našeg promenjenog položaja. Da ne bismo propustili priliku na slučaj neočekivane kiše, poskidali smo košulje, znajući naravno da pomoću njih ni u najboljem slučaju ne možemo skupiti više od četvrtinu pajnta vode. Celoga dana ne pokazaše se oblaci. Stradanje naše od že i, užasno. Piters je te noći spavao, u nemirnom snu, otprilike jedan čas, a meni strašne muke ne dadoše oka sklopiti.

5ti avgust. Digao se mali vetar i naterao la u u masu morske trave; tu smo bili tako srećni da na emo jedanaest malih rakova, i tako se nekoliko puta prijatno počastimo. Ljuske tih rakova bile su tako tanke, da smo ih mogli pojesti; od rakova nismo toliko žedneli koliko od onih sitnih školjki. U travi nije bilo ajkula, te se usu ismo i da se okupamo, i ostadosmo u vodi više

časova. Od toga je že znatno popustila. Tako osveženi, proveli smo noć prijatnije, obojica mogasmo malo da prospavamo.

- 6ti avgust. Toga dana Bog nas se setio naglom i izdašnom kišom: trajala je od podne do u samu noć. Gorko smo žalili što nemamo ni bokal ni burence: kraj sveg teškog hvatanja vode u košulje, mogli bismo ipak napuniti ako ne oba baš jedan sud. Ovako, že smo gasili cedeći vodom natopljene košulje tako da nam je tečnost curila u gušu. Citav dan smo se time zanimali.

7mi avgust. U samu zoru obojica smo istovremeno opazili, na istoku, jedro, koje je očigledno plovilo k nama. Pozdravismo čarobnu sliku dugim uzvikom radosti, i počesmo odmah davati sve moguće znakove: mahali smo košuljama; skakali uvis što smo onako slabi, bolje mogli; čak smo se i derali svom snagom svojih pluća, mada je la a bila oko 15 milja daleko.

Postepeno se sve više približavala našoj olupini, i mi smo sada znali da će nas ljudi, ako samo održe isti kurs, uskoro morati primetiti. Posle jednog 101

časa već smo jasno razlikovali posadu na palubi. La a je bila duga, niska, nekako živahna, sa crnim krugom na prednjem jedru, i, kako je izgledalo, sa mnogobrojnom posadom. Odjedared nas dočepa užasan strah: mada je bilo nemoguće da nas ne spaze, nije bilo sasvim isključeno da nas ostave sudbini. Jer, premda je teško u to verovati, takav varvarski postupak ne dolazi baš me u retkosti na moru, a služe se' njime bića koja se računaju u ljude. U ovoj prilici, hvala Bogu, ne obistini se naša slutnja: naskoro opazismo a se mornari na palubi živo kreću, da dižu britansku zastavu, i da, ploveći na vetar, dolaze pravcem k nama.

Posle pola časa našli smo se u kajiti. La a se zvala »Jovanka Gaj«, dolazila je iz Liverpula, kapetan joj je bio Gaj, a putovala je za Južna Mora i Pacifik, u lov na morske pse, i radi trgovine raznom robom.

XIV

»Jovanka Gaj« bila je ostojanstvena la a od sto osamdeset tona. Spređa neobično vitka, i, na vetru, pri stalhom vremenu, jedna' od najbržih jedrilica koje sam ikada video. Ali je za borbu sa morem bila slabo pogodna; pre svega, sa obzirom na svrhu

kojoj je namenjena, suviše duboko je tonula u vodu. Za slične službe su najzgodnije poveće la e, ali sa manjim tonjenjem. — recimo, la a od 300—350

tona. I trebalo bi da takva la a bude konopcima i jedrima snabdevena na način barki ili velikih čamaca, i uopšte da bude drukčije gra ena nego obične la e na Južnom Okeanu. Neophodno je potrebno da je dobro naoružana. Treba da ima, recimo, deset do vanaest brodskih haubica od dvanaest funti; dva do tri topa sa dugim cevima; puška; sanduke za oružje koji ne propuštaju vodu, na svakom spratu broda. Kotve i užad njena treba da su mnogo čvršći nego obično na brodovima za trgovinu druge vrste, a posada da je mnogobrojna i dobro izvežbana: za la u kakvu sam opisao, bar 50 do 60 snažnih mornara. »Jovanka Gaj« imala je posadu od 35 ljudi, sem kapetana i podo

102

ficira; i nije bila naoružana, i inače opremljena, bi to mogao poželeti poznavalac opasnosti'i te.; njenog trgovačkog zanata.

Kapetan Gaj, džentlmen veoma ljubaznog ponašanja, bio je čovek od velikog iskustva u trgovir. sa Jugom, kojoj je posvetio veći deo svog života. ali nedostajalo mu je energije, pa otuda i preduzimljivosti duha, potrebnih pri njegovu poslu. On je bio savlasnik la e, i imao da plovi po Južnim morima, i to sa diskretnim zadatkom da promeće svakovrsnu robu. Vozio je, prema tome, veoma različite stvari: ogledala, perlice, ognjila, sekire, bradve, testere, strugala, dleta, makaze, svrdla, turpije, čekiće, klinove, noževe, brijače, konce, igle, zemljano posu e, pamučnu materiju, nakit, i još razno drugo i tome slično. La a je otplovila iz Liverpula 10og jula, prešla znak Raka 25og jula na 20° zapadne dužine, i 29og jula prispela na Sal, je no od ostrva Zelenog predgorja, gde je utovarila so i druge putne potrebe. 3eg avgusta otisnula se od ostrva, plovila na jug u pravcu Brazilijanske obale, i prešla ekvator izme u 28° i 30° zapadne dužine. To je kurs kojeg se obično rže evropske la e na putu za predgorje Dobre Nade, ili i dalje, do Istočne Indije. Na taj način. izbegavaju se morske tišine, a i jake protivne struje, koje stalno dolaze do Gvinejske obale; a to je i najkraće putovanje, smatra

se, jer uvek ima zapadnih vetrova, pomoću kojih se dospeva do Predgorja. Kapetan Gaj rešio je da će se prvo zadržati na Kergelenovoj zemlji; zašto — ne znam reći. Onoga dana kad su nas dvojicu primili na la u, prošli su kraj Predgorja sv. Roka; dakle, nalazili smo se na, 31° zapadne dužine, i, prema tome, nas dvojica smo znali da nam je olupina bila nošena od severa na jug za čitavih 35

stepeni. Sa nama se postupalo na la i veoma predusretljivo, s obzirom na naše nesreće. I tako smo se, Piters i ja, za već nekih četrnaest dana — za koje vreme smo nastavili put u pravcu jugoistočnom, i bili srećni da imamo lak vetar i lepo vreme — i Pitejs i ja smo se potpuno oporavili od svih naših lišavanja i stradanja, i sećali se događaja više kao' strašnog sna, iz i 103

kojeg smo se najzad srećno probudili, nego kao gole i prave stvarnosti. Kasnije sam se uverio da ta pojava[^] poluzaboravljena dolazi od naglih prelaza i promena, bilo od žalosti ka radosti ili od radosti ka žalosti, i da stupanj čovekove zaboravnosti odgovara stepenu razlike i promenjenim situacijama. Ja, naprimer, nikako ne mogu više da zamislim punu meru bede koju sam trpeo u dane našeg života na olupini. Događaj pamtim, ali ne i osećaje koje su događaji izazivali kad su nastajali. Znam samo da sam, pošto bi događaji nastali, tada uvek mislio da čovečja priroda zaista ne bi mogla izdržati samo za jedan stepen jača stradanja.

Putovali smo hekoliko nedelja ne doživlevši ništa značajnije od sretanja sa la ama koje su lovile kitove, a još češće sa kitovima samim, to jest, sa crnim ili pravim kitom, kako ga zovu za razliku od spermocitnog, ili pota. 16og septembra, u blizini predgorja Dobro Nader doživela je la a prvu veću buru otkako je krenula na put iz Liverpula. U toj oblasti, osobito na jug i na istok od Predgorja (mi smo bili više zapadno), imaju mornari često slučajeva strahovitih bura, Bure te idu obično sa naročito strahovitim talasima, a jedna od najopasnijih osobitosti tih bura sastoji se u poznatoj iznenadnoj promeni vetra, što se obično javlja kad je sila bure na vrhuncu. Duva, naprimer, pravi orkan od severa ili severoistoka, pa se onda odjedared sa te strane ne javlja više ni povetarac, dok vetar, uskoro, i sa strašnom silom

ne skoli od jugozapada. Svetla mrlja na jugu siguran je predznak da će biti promene vetra i tako se onda bar mogu preduzeti nužne mere predostrožnosti.

Bilo je oko šest časova izjutra ka je naišao prvi udarac vetra, kao obično, od severa. Oko osam časova vetar se već jako pojačao i preko nas se prelio jedan od najstrašnijih talasa koje sam ikad video. Sve smo učvrstili što smo bolje mogli; ali_ la a se mučno opirala, i svaki čas se pokazivalo da je neotporna. Naprimera, svaki potres bi joj zario kljun duboko u vodu, a da se podigne, irebalo joj je tainan toliko vremena, koliko da je nov talas opet zagnjuri. Pre nego što će sunce sesti, pokazala se na jugu svetla

104

mrlja, koju smo, uostalpm, i očekivali, a jedan fa_ kasnije videsmo kako se prednje jedro srozalo prazno niz katarku. Neki minut posle toga, uprkos svim meraraa, kao čudom, la a polegne na bok, a čitav okean pene zašušta preko nas.

Srećom, taj jugozapadni vetar bio je samo trenutni udarac; la u smo opet ispravili, bez ikakve štete u rezervnim motkama na jedrima. Još smo se nekoliko časova borili sa uzburkanim morem, dok se pred zoru sve opet ne vrati na stanje otprilike onakvo kakvo je bilo pre bure. Kapetan je tvrdio da smo se samo ču om spasli.

13og oktobra ugledali smo Ostrvo princa Edvarda, na 46° 53' južne širine i 37°

46' istočne dužine. Dva dana kasnije bili smo blizu ostrva Zauzete zemlje, a uskoro pro osmo ispred Krozet ostrva, na 42° 59' širine, i 48° istočne dužine.

18og oktobra stigismo na ostrvo Kergelen, ili Pusto ostrvo, u Južnom Indiskom okeanu, i bacismo kotvu u Božićnoj luci.

To ostrvo, upravo ostrvska grupa, leži južno od predgorja Dobre Nade, otprilike 800 milja daleko. Pronašao ga je, 1772, baron Kergelen, Francuz, koji je ostrvo držao za jedan deo velikog južnog kontinenta, i tako je bio izvestio i javnost u zemlji, i pobudio ne malo interesovanja. Stoga je uzela bila stvar u svoje ruke vlada: poslala je barona iduće godine opet tamo, kako bi svoj pronalazak mogao podvrći kritici, pri čemu se

onda. i otkrila zabluda. 1777e godine pristao je uz ta ostrva kapetan Kuk, i krstio glavno od njih imenom Pustog ostrva, koje mu, uostalom, potpuno i dolikuje. Me utim, samo dok mu se čovek tek približuje, stvarno, padine skoro svih brda, od septembra do marta, sočno su zelene. Ta varljiva pojava dolazi od jedne male biljčice, vrste saksifraga, koja buino raste na nekoj podlozi mahovine. No sem te biljke, jedva da na ostrvu ima još traga nekoj vegetaciji; sa izuzetkom tvrde i divlje neke trave blizu luke, nekih lišajeva, i nekog zelja koje potseća na kupus kad je već prešao u seme, i ima gorak i opor ukus.

Ostrvo je brdovito, ali nema ni jedan znatno visok vrh. Vrhovi su stalno pokrivenii snegom. Obala

105

ima više luka, me u kojima je Božićnja luka najzgodnija. To je prva luka na severoistoenoj strani ostrva, do koje se dolazi kad se obi e Predgorje Fransoa, koje čini severnu stranu ostrva, i čudnim svojim oblikom upozorava na luku.

Istureni deo toga predgorja svršava se visokom stenom; a u toj steni ima velika rupa koja čini prirodnu kapiju. Kapiija ta je na 48° 40' južne širine i 69° 6'

istočne dužine. Kad se kroz taj otvor uplovi, nalazi se vrlo dobro mesto za spuštanje kotve, okruženo sa više sitnih ostrvaca koja su dobra zaštita od istočnih vetrova. Ako se o atle plovi alje istočno, dolazi se, kroz Zoljin zaliv, o dubine luke. Luka je mali, svud unaokolo kopnom zatvoren basen, sa tvrdim, kompaktnim glinenim dnom. La a, ukotvljena tu drugoin svojom kotvom može tu ostati i eitavu go inu dana bez ikakve opasnosti, Zapadno od ulaza, pri Zoljinu zalivu teče potok sa odlionom bistrom vodom, do koje je veoma lako doći.

Oko Kergelenskog ostrva ima morsMh pasa, sa krznom, i golokožaca, i ima u velikoj količini morskih slonova. Ptičji rod je bogato zastupljen. Ima naročito pingvina, i to u četiri razne vrste. Kraljevski pingvin, nazvan tako zbog dostojanstvena izgleda i raskošnog perja, najveći je. Po le ima je obično siv, nekad sa ljubičastim prelazima boja; trbuh mu je beo kao sneg; glava i noge sjajno crne. Glavnu lepotu perja čine dve pruge zlatno žute, koje idu od glave do grudi. Kljun je ugačak, ili

rumenkast ili skrletno crven. Te ptice hodaju uspravno i drže se dostojanstveno. Glavu nose veoma visoko. Krila im vise nekako kao mišice i, žato što im je rep uporedan sa nogama, to pingvini, osobito u sumrak, kad ih neočekivano smotrimo, potsećaju na čovečji oblik. Kraljevski pingvini, koje smo mi videli na Kergfelenskom ostrvu, bili su nešto veći od guske. Još su poznati makaronipingvin, magaracpingvin, i manguppingvin. No ovi su manji, nemaju tako lepo perje, i još se i inače razlikuju.

Sem pingvina žive tu još i mnoge druge ptice: naprimer, morska kokoš, plavi galeb, divlje patke, portegmontske kokoške, čupave ptice, golub sa Pred 106

gorja, morske laste, BabaKarini pilići, BabaKarine guske, veliki galebovi, i, najzad, albatros.

Veliki galeb je dsto toliko velik koliko i obični albatros, i inesožder je.

Nazivaju ga zato eesto i galebom što kosti lomi, ili grabljivim galebpm. On nije nimalo plašljiva ptica; dobro zgotovljeno njegovo meso ukusno je; leti raširenih i kao nepomičnih krila, neposredno nad površinom vo e.

Albatros je jedna od najvećih i najsrdačnijih ptica u oblasti Južnog mora. On spada u galebove, i hvata plen u letu. Na kopno dolazi samo a snese jaja.

Izme u te ptice i pingvina održava se neko osobito prijateljstvo. Gnezda svoja grade po jednom opštem planu: po jedno albatrosovo gnezdo dolazi u sredinu kvadrata od četiri pingvinska gnezda. Te logore moreplovci nazivaju: pajtašija, i dosta su ih opisivali po knjigama; ali, kako je ipak mnogo ljudi koji te opise

| nisu čitali, a ja imam još da pomenem te ptice, reći ću nešto o pojavi njihova života.

Kad do e vreme leženja, ptice se okupe u velikim jatima, i nekoliko ana kao da se dogovaraju o načinu svoga postupanja. Najzad izaberu ravno mesto, dosta prostrano od 3 do 4 jutra, što bliže moru, pa ipak tako da more ne može do njega doći. Pri izboru mesta odlučuje ravnina prostora; ali, i me u takvima još naročito traži se teren koji je najmanje zakrčen kamenjem. Kad7 je to pitanje rešeno, tada počinju u isti mah, i kao jednom mišlju

inspirisane, da ome avaju matematički tačan kvadrat ili paralelogram (kako najbolje odgovara prirodi terena), i toliko veliki, da u njega stanu sve ptice do jedne, ali i nije na više, čime verovatno daju na znanje da eventualnim pridošlicama, koje se nisu trudile oko spremanja logora, nema mesta. Jedna strana tako ome enog terena i e paralelno sa ivicom mora, i ostaje otvorena za ptice da ulaze i izlaze. Ka su granice gnezdišta na taj način određene, kolonija započinje čišćenje terena od svega što na njemu leži: kamen se jedan po jedan diže i iznosi van linija; ali, odmah uz linije, tako da

107

se, sa tri strane, naeine o kamenja čitavi zidovi oko tri strane logora. Pored zidova sa unutrašnje strane, načini se savršeno ravna i udobna putanja, 6 do 8

stopa široka, koja iviči ceo logor i služi kao opšta promenada.

Naredni posao je a se ceo teren podeli u kvadratiće potpuno istih površina. To se postizava trasiranjem uskih, veoma glatkih putanjica koje se presecaju pod pravim uglovima na površini celog terena. Na" svaku" tačku preseka dolazi po jedno albatrosko gnezdo, a u sredinu svakoga kvadrata po jedno pingvinsko gnezdo

— tako je onda svaki pingvin okružen sa četiri albatrosa, a svaki albatros sa četiri pingvina. Pingvinsko gnezdo je rupa u zemlji, veoma plitka, samo toliko izdubljena koliko da pingvinovo jaje sačuva od kotrljanja. Albatrosovo gnezdo nije tako prosto: albatros prvo nabaca humčicu, otprilike stopu u visinu i dve u prečniku, od zemlje, morske trave i ljuštura, i tek na vrhu te humčice pravi gnezdo.

Ptice te naročito se brinu da im gnezda za vreme ležanja ni minut jedan ne ostanu prazna. Ako jedna ptica napušta gnezdo, druga već stoji kraj nie, spremna a zauzme njeno mesto. Ta preostrožnost potrebna je zbog neskrupuloznih

'uobičajenih kra a jaja u gnezdištu. Mada u većini tih logora žive isključivo albatrosi i pingvini, ima dosta i takvih u kojima uživaju povlastice gra anstva i druge morske ptice; one grade gnezda slobodno na sve strane gde na u prazno mesto; ali nikad ne prisvajaju ležišta glavnih krupnih ptica u Jogoru. Izgled

takvog jednog gnezdišta, osobito iz aleka, veoma je neobičan. Sva atmosfera iznad njega prosto je zagušena albatrosima, koji neprestano doleću i odleću. U

isto vreme vidi se i gr na količina pingvina, od kojih se jedni užurbano tiskaju po uzanim prostorima, a drugi, krećući se poznatim, vojničkim ukočenim načinom prolaze promenadom oko logorišta. Ukratko, posmatrali mi tu pojavu ma s koje strane, moramo se čuditi osobitoj mudrosti tih pernatih ži. votinja, i ne može čovek da se i sam ne pre a raznim refleksijama.

108

, Sutradan pošto smo prispeli u Božićnju luku, raredio je podoficir Peterson da se spuste čamci: on je pošao, mada sezona nije bila počela, u lov na morske pse, a kapetan, i sa njim jedan njegov mlad ro ak, iskricali su se na pustom kraju obale, sa zapadne strane, pošto su imali u unutrašnjosti ostrva da svrše neki posao koji je meni ostao nepoznat. Video sam da je kapetan poneo sobom jednu bocu, u kojoj je bilo zapečaćeno pismo, i pošao, od mesta gde su se iskricali, prema jednom od najviših vrhova u tom predelu. Verovatno je hteo da ostavi to pismo za neku drugu la u, koja je kasnije imala tu da pristane. Kad smo kapetana izgubili iz vida — Piters i ja bili smo u podoficirovu čamcu — nastavili smo plovidbu uz obalu i vrebali morske pse. Jedno tri nedelje dana produžili smo to zanimanje, ispitivali pažljivo svaki kutak ne samo Kergelenove zemlje nego i nekoliko drugih malih ostrva u blizini. Ali trud naš ostajao je bez znatnijeg uspeha. Videli smo doduše veću količinu krznatih morskih pasa, ali su bili neobično plašljivi, da smo, uz najveći trud, ćarili svega 350 koža. Morskih slonova bilo je tako e u izobilju, osobito na zapadnoj strani kopna; ali smo ulovili svega 20 komada, i to sa veoma velikim teškoćama. Oko manjih ostrva našli smo dosta morskih pasa pokrivenih retkom dlakom, ali te nismo dirali.

Vratili smo se na la u oko 11og novembra; tu smo se opet našli sa kapetanom i sa njegovim ro akom, koji su nepovoljne stvari pričali o unutrašnjosti ostrva, predstavljajući ga kao jedan od najpustošnijih i najneplodnijih krajeva na svetu. Oni su proveli

na ostrvu dve noći, zbog nekog nesporazuma oko odašiljanja čamca po njih, od podoficirove strane.

XV

12og novembra isplovili smo iz Božićne luke, ; prošli delimično već

pre enu liniju na zapad, i ostavili . sa leve strane ostrvo Marion, jedno iz Kfozetove grupe ostrva. Prošli smo tako e kraj PrincEdvardova ostrva, i ostavili i njega sa leve strane; zatim smo 109

uzeli kurs više severno, i stigli za petnaest dana do grupe ostrva Tristan d'Akunha, na 37° 8' južne širine i 12°8' zapadne dužine.

Tu grupu, koja se sastoji iz tri okrugla ostrva, i koja je danas tako dobro poznata, proriašli su Poortugalci, a posećivali su je Holan ani 1643e i Francuzi 1767e. Tri ostrva čine izme u sebe trougao, udaljena su jedno od drugog otprilike deset milja, tako da izme u njih postoje veoma lepi otvoreni prolazi. Predeo na ostrvima veoma je brdovit, osobito na Tristanostrvu, najvećem u grupi, sa obimom od 15 milja, i sa tako visokim brdima da se, pri lepom vremenu, vide na daljinu od 80 do 90 milja.

Jedan deo toga kopna, prema severu, diže se, do 1000 stopa okomite visine, neposredno iz mora. Na toj visini se prostire jedna visoravan skoro do sredine ostrva, a iz nje iskače dostojanstvena jedna kupa kao one na Tenerifi.

Donja polovina te kupe pokrivena je prilično visokom šumom, a gornja je gola stena, ponajčešće u oblacima, i većim delom godine pokrivena snegom. Oko ostrva nema ni školja ni opasnostd druge vrste, jer je obala neobično strma, a voda duboka. Na severozapadnoj strani ima zaton sa žalom od crna peska, gde veoma lako pristaju čamci, osobito ako vetar dolazi s juga. Tu ima u izobilju dobre pijaće vode, a lako se lbvi, udicom i mrežom, bakalar i druga riba. Drugo po veličini i najzapadnije ostrvo te grupe jeste takozvano Nedostižno ostrvo. Iraa 7—8 milja u obimu, i svud unaokolo strče nepristupačne strmeni. Na vrhu je ravno, ali potpuno neplodno i pusto: sem nekoliko kržljavih džbunova, druge vegetacije nema. Ostrvo slavuja, treće i najmanje, ima na južnoj strani visok

greben od stenovitih ostrvaca; nekoliko takvih ima i na s[^]veroistočnoj strani. Zemljište je žbrkano i neplodno; delimično ga proseca jedna duboka dolina.

Na obalama tih ostrva, u pravo vreme, ima vrlo mnogo morskih lavova, morskih slonova, morskih pasa, krznatih i golokožastih ili krutodlakavih, i velika količina okeanskih ptica. Ima u blizini i mnogo kitova. Zbog toga što su se te životinje nekada veoma

110

Iako lovile u toj oblasti, ova su ostrva bila mnogo poho ena. Holan ani i Francuzi dolazili su u prva vremena, odmah posle pronalaska grupe. Godine 1790e bio je na tim ostrvima kapetan Paten sa la om »Industrija«, iz Filadelfije, i ostao na ostrvu Tristan d' Akunha sedam meseci. Za to vreme nalovio je ne manje od 5.600 komada krzna, a govorio je da bi za tri nedelje dana mogao ispuniti jednu veliku la u uljem. U ono' vreme nije našao drugih četvoronožaca do nekoliko divljih koza; danas živi na tim ostrvima množina svih naših najkorisnijih domaćih životinja, koje su dovodili, tokom vremena, razni moreplovci.

Naskoro posle kapetana Patena, rekao bih, stigao je na ostrvo Tristan kapetan Kolkun, sa jednom američkom la om. On je bio došao radi oporavka zdravlja. Sadio je luk, krompir, kupus i drugo povrće, i ono se i danas nalazi u velikoj količini.

Godine 1811e došao je na Tristanostrva kapetan Hejvud sa la om »Nereus«. On je zatekao tri Amerikanca, koji su se bavili na ostrvu činjenjerri koža i prepariranjem zejtina. Jedan od tih Amerikanaca zvao se Džonatan Lambert, i smatrao je sebe suverenom te zemlje. Iskrčio je i obradio nekih 60 jutara z[^]mlje, pa se onda trudio da odomaći kavu i šećernu trsku, kojima ga je snabdevao američki poslanik u Rio de Žaneiru. Nu, ta kolonija je na kraju krajeva bila napuštena, a ostrva je uzela 1817e u posed britanska vlada i poslala sa Predgorja Dobre Nade jedno odeljenje ljudi na Tristanostrvo. I ona je držala tu zemlju samo kratko vreme; ali pri napuštanju ostrva od strane britanske vlade ostale su na njemu dve do tri engleske porodice, nezavisno od svoje vlade. Marta 1824e prispela je na ostrvo Tristan la a »Bervik« sa kapetanom Džefrijem na putu iz Londona za Van Dimenovu zemlju. Posada je našla na ostrvu

jednoga Engleza koji se zvao Glas, i bio nekada kaplar u britanskoj artiljeriji. On je polagao pravo na dostojanstvo ostrvskoga guvernera, i zapovedao je nad dvadeset ie nim. čovekom i trima ženama. Dao je veoma povoljan izveštaj o zdravoj klimi i o plodovitosti zemljišta. Stanovništvo ostrva zanimalo se izradom krzna

111.

morskih pasa, i skupljanjem zejtina od morskih slonova; a trgovali su sa Predgorjem Dobre Nade, jer je Glas imao jednu malu la icu. Isti taj Glas vladao je na ostrvu i kad smo mi prispeli: samo se mala njegova opština umnožila bila na pedeset šest osoba, na Tristanu, i sedam na Slavujevom ostrvu. Bez teškoća mogli smo nabaviti sve što nam je trebalo: ovce, svinje, volove, bele zečeve, živinu, koze, ribe svake vrste i razna zelja, i sve smo to vrlo udobno nabavljali, jer smo bili ukotvljeni sasvim biizu glavnog ostrva. Kapetan naše la e kupio je od Glasa i 500 komada koža od morskih pasa, i nešto slonove kosti.

Ostali smo tu otprilike nedelju dana, za koje su vreme duvali mahom vetrovi sa severa i zapada, uz nešto magle. Novembra 5oga krenuli smo, jugozapadno, u nameri da potražimo grupu ostrva nazvanih Aurora, za koje se govorilo da postoje i da ne postoje.

Tvrđi se da je ta ostrva bio pronašao, još 1762e, zapovednik la e »Aurora«.

Zatim je 1790e kapetan Manuel de Ojarvido, sa la om »Princesa«, koja je pripadala Kraljevskoj filipinskoj kompaniji, proplovio, kao što on tvrdi, sredinom izme u tih ostrva. Godine 1794te krenula je španska korveta »Atrevida«

sa zadatkom da utvrdi tačan položaj ostrva, i oHda je, u vezi sa tom ekspedicijom, list Kralievskog hidrografskog društva u Madridu doneo, 1809e, sledeće: Korveta »Atrevida«, od 21og do 27og januara, i u neposrednoj blizini ostrva, izvršila je sva potrebna posmatranja, i pomoću hronometra utvrdila razliku dužine izme u tih ostrva i luke Soledad na Manilaostrvima. Ima tri ostrva: leže skoro na istom meridijanu: srednje je dosta nisko, a druga dva vide se na devet milja s mora. Posmatranja su dala ove rezultate o položaju ostrva: najsevernije leži na 52° 37' 24" južne širine i 47° 43' 15" zapadne dužine; srednje na 53° 2' 40" južne širine i 47° 55' 15" zapadne dužine; najjužnije na 53° 15' 22" južne širine i 47° 57' 15" zapadne dužine.«

Januara 27og 1820e pošao je i kapetan britanske flote, Džems Vedel, da traži ostrva Aurora. On izveštava da je svu oblast

veoma pažljivo prokrstaro 112

,i

ne samo na onim tačkama koje je »Atrevida« označila, nego prošao u raznim pravcima i okolinu tih tačaka: ali nigde nije pronašao ni traga suve zemlje. Ti suprotni izveštaji potsticali su još mnoge druge moreplovce da potraže ostrva; i, čudnovato, dok su se jedni, oplovivši sve more gde bi ostrva imala biti, vraćali, ne našavši ih, drugi, i to dosta njih, tvrde da su na istim mestima videli ostrva, i čak bili sasvim blizu njihova kopna. Kapetan naše la e tako e je rešio da učini sve što može, kako bi se najzad rasvetlilo to toliko pretresano pitanje.

Nastavili smo putovanje, držeći se neprestano jugoistoka, i praćeni promenljivim vremenom do 20og novembra, kada smo stigli na sporno mesto, na 53° 15' južne širine i 47° 58" zapadne dužine, to jest, sasvim blizu onoj tački koja je zabeležena kao položaj najjužnijeg ostrva u grupi. Nismo spazili nikakav znak kopna, i zato smo plovili dalje, držeći se 53° južne širine, pa sve do 50°

zapadne dužine. Zatim smo okrenuli severno do 52° južne širine, pa smo onda okrenuli na istok, do meridijana Zapadne Džordžije, i onda, držeći se toga meridijana natrag do mesta odakle smo pošli. Još srno uzimali i pravce raznih dijagonala kroz ceo prostor opisane oblasti, imajući stalno na vrhu katarke stražara, i ponavljajući ta pretraživanja tri nedelje dana, i to sa najvećom apžljivošću, i uz srećnu okolnost da nam je vreme neprestano bilo prijatho i lepo bez traga pare ili magle. Prema tome, stekli smo ube enje da tih ostrva, ako ih je nekad i bilo na tim mestima, sada zaceo više nema. Od moga povratka kući saznao sam da je isti put prešao, ^1822e kapetan Džonson, na američkoj la i

»Henri«, i kapetan Morel opet na a;meričkoj la i i u oba slučaja sa istim rezultatom do kojeg smo bili došli i mi.

XVI

s

Prvobitna namera našeg kapetana bila je da, pošto se razjasni pitanje sa ostrvima Aurora, po e, kroz Magelanov prolaz do zapadne obale Patagonije; ali,

8 Avanture Gordona Pima

113

vesti koje je primio na Tristanu, uticale su ria njega da uzme kurs južno; nadao se da će naići na neka ostrva koja su, tobož, ležala na 60° južne širine i 41°

20' zapadne dužine. Za slučaj da ne nađe ostrva, imao je plan, ukoliko to godišnje doba dopusti, da udari u pravcu pola. U tom smislu smo i zaplovili 12og decembra. Oko 18og našli smo se otprilike u onoj poziciji koju je označio bio Glas: krstarili smo tri dana u toj oblasti, ne našavši nikakvog traga ostrva o kojima je on govorio. Decembra 21og pošto je vreme bilo neobično lepo, uzeli smo opet pravac jug, sa odlukom da u tom pravcu prođemo dokle god se može. Pre nego što se uputim u ovaj deo moga pričanja, želim napomenuti neke podatke o pokušajima dopiranja na južni pol, s obzirom na one čitaoce koji nisu upoznati sa dosadašnjim rezultatima u ispitivanju polarnih regiona.

Pokušaj kapetana Kuka prvi je takav pokušaj o kojem ima određenih podataka.

Godine 1772e krenuo je on na jug sa lazom »Odluka«, a pratio ga je poručnik Firno naziva i »Avantura«. Decembra meseca stigao je do 58og uporednika južne širine, sa 26° 57' istočne dužine. Tu je naišao na uska ledena polja (8 do 10

palaca debela), koja su plovila severozapadno i jugoistočno. Led taj imao je oblik velikih santi, tako zbijeno nagomilanih, da se je laz sa mukom probijala kroz njih. U to vreme, sudeći po velikom broju ptica, i još nekim znacima, kapetan Kuk je zaključivao da kopno treba da je blizu. Uprkos strahovitoj hladnoći, plovio je dalje na jug, i stigao do 64og uporednika, sa 38° 14'

istočne dužine. Tu je imao blago vreme, sa malim vetrićem, i u prvih pet dana termometar je pokazivao 36 stepeni. Januara meseca 1773e prošle su lazom i južni polarni krug; ali nisu mogli mnogo dalje, jer kad su stigli do širine 67° 15', put je preprečio ogroman ledeni zid, koji se širio na južnom horizontu dokle god je oko dopiralo. Led taj bio je od svake vrste — poneke,,

ogromne sante, recimo, od nekoliko milja u prostiranju, činile su kompaktnu masu, i dizal se 1820

stopa iznad vodene površine. Kako se sezona putovanja već bližila kraju 114

i nije bilo nikakvog izgleda a bi se prepreka mogla oploviti, kapetan Kuk, mada posle dugog oklevanja, vratio se na sever.

Novembra meseca iduće godine ponovio je pokušaj ispitivanja južnog polarnog mora. Na $59^{\circ} 40'$ južne širine naišao je bio na jaku struju južnoga pravca.

Decembra meseca, kad su la e dospele na $67^{\circ} 31'$ širine, sa $142^{\circ} 54'$ zapadne dužine, udarile su na strahovitu hladnoću i jake vetrove s maglom. I tu je bilo mnogo ptica, albatrosa, pingvina a osobito velikih galebova. Na $70^{\circ} 23'$ širine sretoše velika ledena ostrva, a naskoro zatim opaziše, na jugu, oblake bele kao sneg, koji znače blizinu ledenih polja. Na $71^{\circ} 10'$ širine i $106^{\circ} 54'$ zapadne dužine zaustavila je moreplovce, kao i prvi put, grdna površina zale enog mora, koja je ispunjavala celu oblast južnog horizonta. Severna ivica te ledene ravnice bila je iskidana i zupčasta, ali sve tako čvrsto jedna u drugu zaglavljene da se na prolaz nije moglo ni misliti. Iza toga videla se srazmerno glatka ledena površina, koja se u daljnoj daljinl svršavala lancem ogromnih ledenih bjegova, sve jedan nad drugim nadnesenim. Kapetan Kuk je mislio da to grdno polje dopire do samoga pola, ili da je bar u vezi sa nekim kontinentom.

Dž. H. Reynolds, na čije je zauzimanje opremljena bila na južni poi i jedna naredna ekspedicija, ovako govori o naporima »Odluke«: »Mi se ne čudimo što kapetan nije mogao da ode dalje od $71^{\circ} 10'$ širine, nego se čudimo da je mogao doći do te širine, sa $106^{\circ} 54'$ zapadne dužine. Palmerova zemlja leži južno od Setlanskih ostrva, na 64° širine, i protiže se, jugozapadno, dalje nego što je i jedan moreplovac uspeo da prodre, do danas. Kuk je bio na putu ka toj zemlji, kad ga je sprečio led — što se, bojimo se, mora uvek desiti na tome mestu, osobito u to doba, oko 6og januara. Ne bi nas iznenadilo kad bi se dokazalo da jedan deo spomenutih dalekih ledenih brda pripada Palmerovoj

zemlji, ili nekim drugim delovima kopna koji se prostiru dalje na jug i zapad.«

Godine 1803e, ruski car Aleksandar poslao je kapetane Krojcenšterna i Lisijanskog da oplove zemlji

nu loptu. Prodirući na jug, oni nisu otišli dalje od $59^{\circ} 58'$ širine i, $70^{\circ} 15'$

zapadne dužine. Tu su naišli na jake istočne struje. Videli su mnogo kitova; leda nije bilo. O toj putovanju kaže Rejnol s: da bi Krojcenštern sigurno našao leda da je na to mesto dospeo u drugo godišnje doba (on je u martu stigao na taj stepen širine). Vetrovi sa jugozapada, koji u to vreme vladaju, oterali su, potpomognuti strujama, gomile leda prema ledenoj oblasti, koju na severu ograničava Džordžija, na jugu Sandvičzemlja i Južni Orkneji, a na zapadu Južna Šentlenska ostrva.

Godine 1822e kapetan Džems Vedel, od britanske marine, prodro je sa dvema našim laicama dalje na jug nego ma koji raniji moreplovac, i ne naišavši ni na kakve naročite teškoće. On izveštava, doduše, da je, pre nego što će dospeti do 72°

širine, često nailazio na led; ali došavši do tog stepena, leda više nije bilo; isto tako da na $74^{\circ} 15'$ nije bilo ledenih polja, sem tri ledena ostrva. Mada se pojavila ogromna količina ptica, i drugi neki znaci kopna, mada, su sa katarke južno od Šetlenda opažene nepoznate obale, Vedel ipak odbacuje ideju da ima kopna u južnim polarnim regionima.

Januara 18og 1824e krenuo je sa Kergelenove zemlje kapetan Bendžamen Morel sa američkom laicom; ponovo se bio rešio da plovi najug., što se dalje može.

Februara 1og našao se na $64^{\circ} 52'$ južne širine i $118^{\circ} 27'$ istočne dužine. Toga dana je u njegovu dnevniku zabeleženo bilo sledeće: »Vetar je nabrzo ojačao do II čvorova plovne brzine, i mi smo se koristili tom prilikom da ploveremo na zapad; ali kako smo bili ubeđeni da je, što dalje južno od 64° širine, sve manje leda, okrenuli smo malo na jug, i, prešavši polarni krug, dospeli smo do $69^{\circ} 15'$

istočne širine. Na toj širini nismo videli nijedno ledeno polje, i vrlo malo ledenih ostrva«.

Pod datumom od 16og marta imamo ovu zabelešku: »More je sada sasvim čisto od leda, a vide se svega oko dvanaestak ledenih ostrva. U isto vreme temperatura je vode i vazduha bar 13 stepeni viša (blaža) nego izme u 60 i 62 južnog uporednika. Na

116

li

lazili smo se u to doba n«. 70° 14' južne širine: temperatura Vazduha je bila 47°, a vode 44°. Ja sam prelazio južni polarni krug više puta, na raznim meridijanima, i stalno sam nalazio da se temperatura vazduha i vode povišava ukoliko se dalje prodire preko 65° širine. Na severu od te širine, recimo izme u 60° i 65°, la a je često imala velikih teškoća da se probije izme u grdnih i bezbrojnih ledenih ostrva, od kojih su neka imala do dve milje u obimu, i više od 500 stopa iznad morske površine«.

Našavši se bez dovoljno materijala za gorivo, i bez vode, tako e i bez potrebnih instrumenata (uz to je još bilo i nezgodno godišnje doba), kapetan Morel je bio prinu en da se vrati, mada se na jugu sasvim čisto more otvaralo pred njim. On je zastupao mišlienje da bi — bez onih nesavladljivih prepona — bio stigao, ako i ne do pola, bar do 85og uporednika... Ja sam malo opširnije izložio njegov slučaj, da bi citalac mogao. presuditi koliko su njegova izvo enja potvr ena kasnije mojim vlastitim iskustvom.

Godne 1831ve krenuo je za južna mora kapetan Brisko, na la i »Lajvli«, praćen kuterom »Tula«, u službi braće Enderbi, preduzimača lova na kitove iz Londona.

Februara 28og, našavši se na 66° i 30' južne širine i 47° 13' istočne dužine, odjedared su opazili kopno, kroz sneg su se jasno mogli raspoznati crni vrhovi jednog planinskog lanca koji se protezao o istoka na jug. Kapetan se za ržao u to^ oblasti čitav mesec dana; ali nije uspeo a pri e obali bliže nego na deset milja, zbog neobično r ava vremena. Uvidevši da u toj sezoni nema nikakvih izgleda za dalja pronalaženja, vratio se na sever, u Van Dimenovu zemlju.

Početkom 1832ge ponovo je krenuo na jug; februara 4og, na 67° 15' širine i 69°

29' zapa ne dužine, opazio je u jugoistočnom pravcu kopno. Uskoro je bilo utvrđeno da je to jedno ostrvo, u blizini isturenog dela onog kontinenta koji je ranije pronađen. Februara 21og kapetan je uspeo da pristane uz to kopno, a zauzeo ga je u ime Viljema IV, nazvavši ga, u čast engleske kraljice, Adelaidinim ostrvom. Po

117

što su ovi podaci bili podneceni Kraljevskom geografskom društvu u Londonu, izveden je zaključak: »da se velika površina zemlje prostire, bez prekida, od 47° 30' do 69° 29' zapadne dužine, i između u 66° i 67° južne širine«. Reynolds je zabeležio, s obzirom na taj zaključak: »Ne možemo to izvođenje primiti kao tačno, niti pronalasci kapetana Briskoa potvrđuju sličan zaključak. Baš u tim granicama je kapetan Vedel prodirao na jug držeći se jednoga meridijana istočno od Džordžije, od Sandviča, i Južnih Orkneja i Setlanda« ... Kasnije će moje iskustvo još bolje potvrditi netačnost zaključaka do kojih je došlo Geografsko društvo.

To su glavni pokušaji da se probije što dalje na južnoj širini. Ostalo je dakle (do pokušaja »Jovanke Gaj«) još 300 stepeni dužine preko kojih se nikako nije prelazio polarni krug. Naravno da je prema tome polje za istraživački rad pred nama široko, i ja sam sa osećanjem najživljeg interesa saslušao odluku kapetana Gaja da se smelo udari na jug.

XVII

Pošto smo napustili traženje Glasovih ostrva, uzeli smo južni pravac i plovili puna četiri dana ne naišavši nigde na led. Decembra 26og u podne stigli smo do 63° 23J južne širine i 41° 25' zapadne dužine, i tada smo spazili nekoliko velikih ledenih ostrva, i jedno^ieno polje koje nije bilo veliko. Vetrovi su obično dolazili sa jugoistoka ili severoistoka ali ne jaki. Kad god smo dobili vetar sa zapada, što nije bilo često, dolazila je sa njim i jaka kiša. Svaki dan je padao više ili manje sneg. Termometar. je 27og decembra pokazivao 35°.

Januara 1og 1828e. Led nas je toga: dana pritisnuo sa svih strana i izgledi naši su bili veoma žalosni. Celo pre podne duvao je jak vetar sa severoistoka i terao velike sante koje su

udarale o krmu i stražnji deo la e tako snažno da snio svi strepeli od posledica. Predveče vetar je još jednako jako duvao — otkinula se odjedared prema nama velika gromada

118

leda i mi smo pomogavši se svima je rilima, uspeia da probijemo sebi put izme u manjih santi do otvorenog mora. Približujući se otvorenom moru uvlačili smo postepeno jedrila; a kad smo se najzad osetili sigurni plovili smo samo pod vetrilom na prednjoj katarci.

Januara 2og. Vreme je prilično lepo. Oko podne smo došli do 69° 10' južne širine i 42° 20' zapadne dužine, pošto smo prešli polarni krug. Na jugu se videlo veoma malo leda, mada su iza nas ležala velika ledena polja. Napravili smo vrstu sonde, pomoću jednog gvođenog lanca, čija je sadržina bila oko 20 galona, i jednog tankog jedeka od dobrih 200 jardi. Konstatovali smo da struja tera na sever otprilike četvrt milje na čas. Temperatura vazduha bila je oko 33°, a skretanje magnetske igle na istok 14° 28'.

Januara 5og. Neprestano smo[^] se držali pravca na jug i plovili bez velikih prepreka. Ali toga jutra, na 73° 15' južne širine i 42° 10' zapadne dužine, opet nas je zaustavila velika površina čvrstog leda. Me utim, na jugu smo videli mnogo slobodne vode, i verovali smo da ćemo najzad doći do nje. Ploveći uz istočliu obalu ledene površine došli smo najzad do jednog otprilike jednu milju široka prolaza, kroz koji smo se o zalasku sunca nekako i provukli. Tada nam se pokazalo more puno le enih ostrva, ali bez ledenih polfa, i mi zato odvažno nastavismo dalje. Mada je sneg često padao, a ponekad nailazio i vetar sa gradom, hladnoća se nije povećavala. Nepregledna jata albatrosa letela su toga dana nad la om od jugoistoka ka severozapadu.

Januara 7og. More neprestano prilično čisto, tako da smo bez teškoća mogli zadržati svoj pravac. Na zapadu smo opazili nekoliko ledenih bregova ogromne veličine, a posle podne smo prošli blizu jednoga od njih, čiji je vrh morao imati preko 400 jardi od površine vode. Obim pri osnovi mu je mogao imati oko tri četvrtine liilje: iz pukotina na bokovima' curili su mlazevi

vode. Dva dana nam je to ledeno brdo bilo pred očima, a onda ga je progutala magla.

119

Januara 10og. Toga dana ujutro nesreća je htela da nam padne u more jedan čovek po imenu Petar Vredenburg, iz JNTju Jorka rodom, i jedan od najvaljanijih ljudi na la i. Iskliznuo je na prednjem delu la e, pao me u dve sante,5 i nije se više pojavio. Oko podne toga dana stigli smo na 78° 30' širine i 40° 15' zapadne dužine. Hladnoća je bila strahovita, i neprestano smo imali udare vetra sa gradom od severoistoka. U tome pravcu videli smo još nekoliko grdnih ledenih bregova, a sav istočni horizont činio se zakrčen ledenim groma ama koje su se amfiteatralno po izale jedna nad drugom. Uveče smo opazili da voda nosi drveta, a nad nama je lebdela velika količina ptica, albatrosa, galebova velikih i jedna velika plava ptica osobito sjajna perja. Skretanje magnetske igle ovde je bilo manje nego ka smo pre toga prelazili polarni krug.

Januara 12og. Opet je izgledalo sumnjivo da ćemo se moći probiti na jug, jer se u tom pravcu nije videlo ništa drugo do jedna bezgranična površina leda, sa pozadinom od iskidanih ledenih bregova koji su se, sa provalijama, dizali jedan nad drugim. Do 14og januara držali smo zapadni pravac, sve u riadi da ćemo naći neki prolaz.

Januara 14og. Toga jutra došli smo do zapadnog kraia ledenog polja koje nam je stajalo na putu, proplovili pored njega i ušli u čisto more gde nije bilo baš ni komada leda. Sondirajući užetom od 200 jar i, našli smo struju koja je terala na jug brzinom o pola milje na čas. Temperatura bila je 47°, vode 44 stepena; uzeli smo zatim pravac na jug i plovili bez ikakviK smetnji do 16og januara, kada smo, oko podne, došli na 81° 21' širine i 42° zapadne dužine. Tu smo opet sondirali i konstatovali ponovo struju na jug, brzinom od tri četvrtine milje na čas. Skretanje igle se opjst smanjilo, vazduh je bio blag i prijatan, termometar je pokazivao 51°. U to vreme nismo nigde .videli n'i trunku leda. Svi smo se sada nadali da ćemo prodreti o pola.

Januara 17og. Ovaj dan je bio pun doga aja. Nebrojena jata ptica dolazila su sa juga; mnoge od

njih smo poubijali; jedna vrsta pelikana imala je osobito meso. Oko podne je stražar na katarci spazib manju površinu leda, i na njoj nešto kao veliku životinju. Kako je vreme bilo lepo i bez vetra, poslao je kapetan dva čamca da izvide stvar. Pitera i ja smo pratili podoficira u velikom čamcu. Kad smo došli u istu liniju sa ledenom pločom, vi eli smo da je ono na njoj ogromna životinja, od rase polarnih medveda, po veličini veća o najrazvijenijih me u tim životinjama. Kako smo bili dobro naoružani, osmelili smo se da je odmah napadnemo. Ddjeknuše jedan za drugim više pucnjeva, i očigledno je bilo da su i telo i glava nekoliko puta pogođeni, ali se životinja ipak svalila u more, i razinutog ždrelo zaplivala na nas. Prilično zbunjeni od te neočekivanosti, nijedan od nas nije bio gotov za dalje pucanie, i medved se već polovinom svoga tela bio prebacio preko poruba čamca, i jednoga od ljudi dočepao se da pre nego što smo se mogli spremiti na odbranu. U toj nevolji nas je samo Piteraova veština i sabranost spasla od propasti. On je skočio na lea ogromnoj životinji i zabo joj nož za vrat, sateravši ga od jednog maha pravo do kičmene moždine.

Životinja se bez otpora preturila mrtva u more, ponevši sa sobom i Pitera, ali se ovaj i tu brzo snašao: zatražio uže i vezao ga za lešinu pre nego što je skočio u čamac. I tako smo se vratili na lea u trijemfu, vukući sa sobom ubijenu životinju. Medved je bio punih 15 stopa dugačak, krzna savršeno belog, oštire i grgurave dlake. Oči je imao kao krv crvene, i veće nego u polarnog medveda, njušku tako e neobičnu, okruglastu, sličnu njušci buldoga. Meso mekano, ali sa hekim užeženim i ribljim ukusom; uostalom ljudi su ga pojeli u slast i mnogo hvalili.

Tek što smo svoj plen digli bili na palubu, kad se začu stražar na katarci sa veselim uzvikom: »Kopno!«. Svi skočismo na noge, i kako u taj mah iskrsnu zgodan vetar sa severa, ubrzo smo stigli blizu obale. To je bilo jedno nisko stenovito ostrvo, otprilike jedhu milju u obimu, i potpuno bez vegetacije, sem jedne vrste bodliikave kruške. Približujući se ostrvu od severa, opazili smo čudnovat jedan greben koji je pot

vare pamuka. Zapadno od te stene ima »a_i atzr., u kojem smo lepo pristali sa našim čamcfana.

Za kratko vreme pretražili smo celo ostrvo; alfsem jedne stvari, nismo našii ništa što bi bilo pažnje dostojno. Na južnom vrhu <ostrva spazili smo komad drveta, koje, sada zariveno u gorailu kamenja, očigledno da je nekada bilo pre nji deo čamca. Videle su se na njemu rezbarije, i kapetan je tvrdio da linije predstavljaju kornjaču, dok ja nisam mogao da prona em dovoljno sličnosti. Šem toga dela čamca, nismo našli drugih znakova koji bi svedočili da je živo biće nekada dolazilo u tu oblast. Uz obalu, ovde onde, našli smo sitne sante, ali ne mnogo. Ostrvo to, koje je kapetan po svome ortaku, saposedniku la e nazvao Benetovim ostrvom, leži 82° 50' južne širine i 42° 20' zapadne dužine.

U tome trenutku dakle bili smo za osam stepeni dalje na jugu nego svi naši prethodnici, a more je još uvek potpuno čisto ležalo pred riama. Skretanje igle biloje sve manje i manje, i, što je najčudnovatije, i vazduh i voda postajali su sve topliji. Vreme, može se reći, prijatno; stalno smo imali umeren vetar odnekud sa severne strane kompasu. Nebo je ostajalo neobično vedro, samo se, s vremena na vreme, na južnom horizontu pokazivala laka para; ali, nikada ne za dugo. Svega smo dve teškoće imali pred sobom. Materijal za gorivo već je dotrajavao, i na nekim su se ljudima pojavili znaci skorbuta. Te okolnosti opominjale su kapetana da je vreme povratku, i on je nekoliko puta i govorio o tom. Što se mene tiče ja sam bio ube en da nas naš kurs mora dovesti do nekog kopna, a mnogi su znaci govorili za to da tamo ne bismo našli neplodno zemljište krajnje polarne širine; navaljivao sam na kapetana da, u interesu sviju nas, još istraje, te da još za nekoliko dana bar nastavimo plovidbu u dosadašnjem pravcu.

Jasho mi je bilo da se još nikad nije davala tako vanredna prilika za rešenje problema antarktičkog kopna, i prostc sam. strepeo od velike strašljivosti kapetanove. Verovatno. da sam mu rekao i koju reč suviše u tom pogledu, jer se kapetan najzad po

kolebao da nastavimo put. Mada je neobično za ialjenje što je taj moj uticaj bio neposredan povod teškim i krvavim događajima, mora mi se ipak dozvoliti da sa izvesnim zadovoljstvom istaknem fakt: mada poizdalje, ja sam doprineo razrešenju jedne od najinteresantnijih tajni koje su ikada zanimala nauku.

XVIII

Januara 18og. Prijatno vreme trajalo je neprestano i mi smo ujutro¹) istaknutog datuma krenuli dalje na jug. More je bilo potpuno mirno, vetar srazmerno topao i sa severoistoka, a temperatura vode 53" stepena.

Opet smo sondirali;" I našli sa užetom od 150 jardi da struja sa južnog pola ima već sad brzinu od je ne milje na čas. Ta stalna tendencija, i vetra i struje, na jug bila 'je uzrok da se neki od naših ljudi 'zamisle, pa i uznemire, a opazio isam da i kapetan baš jako stoji pod uplivom tih ljudi. Nu kako je on bio čovek koji se uvek vrlo bojao da ne bude smešan, uspeo sam najzad da njegovu zabrinutost razbijem ismevanjem. Skretanje igle sad je bilo neobično malo. U toku dana videli smo nekoliko pravih kitova, a grdna jata albatrosa svaki čas su letela nad nama. Izvukli smo zatim iz vode jednu granu, punu crvenih bobica, kao kod gloga, i telo jedne suvozemne životinje čudnovata izgleda: tri stope dugačka, a svega šest palaca visoka, sa četiri kratke noge, na šapama dugački nokti skrletne boje, što je potsećalo na koral; telo pokriveno oštrom svilenom dlakom, sasvim belom, rep šiljat kao u pacova, i otprilike stopu i po dugačak; glava slična mačkinoj, samo su uši sa čupercima dlake više potsećali na psa. Zubi, kao i nokti, bili su svetlocrveni.

]) Izrazi jutro i večer, koje ja cvde upotrebljavam, a bsh izbegao zabunu, ne mogu se uzimati u njihovu običnom značenju. Već davno nismo mi imali ono što se zove noć, pošto je dnevna svetlost stalna. Daturai moj: drže se nautičkog vremena i trajanja po kompasu. Tako e prilmećuj«im da ne mogu jamčiti za potpunu tačnost onoga što čini prvi deo ovde napisanog teksta, ni tačnost u datumima, ni u stepenima širine i dužine, jer nisam vodio nevnik, i umnogome, pri ovome prepričavanju, morao sam da se držim jedino svoga pamćen.ia.

Januara 1909. Na 83° 20' južne širine i 43° 5' zapadne dužine — more je imalo neobično ugasitu 50ju — javio je stražar na katarci opet: »Kopno!« Kad smo došli bliže, pokazalo se i sada ostrvo, koje kao da pripadaše nekoj grupi veoma velikih ostrva. Obala je bila strma, a unutrašnjost izgledala šumovita, što nas je osobito obradovalo. Otprilike četiri časa kasnije spustili smo kotvu, u peskovito dno, milju daleko od obale, pošto je jako udaranje mora o obalu sprečavalo da joj se više približimo. Spustili smo zatirn dva najveća čamca, i dobro naoružana posada, u koju smo spadali i ja i Pipers, krenu da izvidi: ima li gdegod prolaz kroz niz. stena koje su bile nalik na neki pojas oko ostrva.

Posle izvesnog vremena pronašli smo otvor, i taman smo hteli" da uplovimo, kad opazismo da se četiri velika čuna otiskuju od obale. U čunovima je bilo mnogo dobro naoružanih ljudi. Pričekali smo da nam do u bliže, i kako su brzo plovili, mogli smo ih uskoro dovikati. Kapetan izdiže na motki vesla belu džepnu maramicu. Oni u čunu se naglo zaustaviše i zadžakaše glasno nešto nerazumljivo, uzvikujući od vremena na vreme Anamumu\ i Lamalamal Derali su se oko pola sata, za koje vreme smo ih mi oštro posmatrali.

U četiri čuna, svaki oko 50 stopa dugačak i 5 stopa širok, bilo je svega 110

divljaka. Bili su to ljudi prosečne visine evropskoga čoveka, ali mišićaviji i snažniji. U licu crni kao ugalj, kosa gusta i vunasta. Odeveni kožama nepoznate crne životinje koja mora da ima krzno dugih svilastih dlaka. Odelo je bilo vešto udešeno: dlaka krzna okrenuta unutra, sem oko vrata, oko ruku i članaka na nogama. Oružje divljaka sastojalo se uglavnom iz glomaznih buzdovana od tamnoga, kako se videlo, teškog drveta. Spazili smo me utim i nekoliko kopalja, sa vrhovima od kremena, i nekoliko praćaka. Na dnu čunova bilo je puno crnih kamenica, veličine krupnih jaja.

Kad su ovršili svoj govor (jasno je bilo da je njihovo džakanje to htelo da bude), jedan od njih, verovatno poglavica, pope se na kljun i pokazivaše nam znacima da doplovimo do njegova čuna. Mi smo se 124

napravili ka» da znak nismo razumeli, preipos:avljajući da ostanemo na razmaku, jer je njih bilo tačn; četiri puta toliko koliko nas. Tada poglavica dade zapovest da tri čuna ostanu pozadi, a on se sa svojima [. krete prema nama. Čim je prispeo, skočio je u najveći od naših čamaca i seo uz kapetana, pokazivao prstom na la u i ponavljao mnogo puta reči Anamumu i Lamalama. Mi onda okrenusmo natrag na la u, a za narna, na malom razmaku, četiri čuna.

Kad smo stigli do la e, poglavica je stao davati izraza svome iznena enju i svojoj radosti, tapšao rukama, udario se po butinama i grudima, i cerekao se na način koji je slušaocu potresao mozak. Njegovo društvo udari isa njim zajedno u veselje, I nekoliko minuta trajao je takav urnebes da je bilo opasnosti da ogluvimo. Najzad je nastupila tišina. Kapetan naredi da se dignu čamci, a poglavici (koji se zvao TuVit) objasnio je da ne može više od dvadeset njegovih ljudi odjedared pustiti na la u. Poglavica je sa tim rasporedom, izgleda, bio sasvim zadovoljan, i, okrenut čunovima, izdao je neke zapovesti, i onda se prvi čun približio, dok su drugi ostali pozadi na nekih 50 jardi rastojanja.

Dvadesetorica divljaka su se onda ispela gore na palubu; počеше da tumaraju, cunjaju, i da se pentraju po užetima, jednom rečju, da se ponašaju kao kod kuće ispitujući radoznalo svaki predmet.

Očigledno je bilo da nikad ranije nisu videli belu rasu — od naše boje lica su se brižljivo odmicali.

0 la i našoj verovali su da je živo biće, jer su se bojali da je ne povrede vrhovima svojih kopalja, i pažljivo su izvrtali koplja sa šiljcima nagore. U jednom trenutku naši ljudi mnogo su se nasmejali TuVitorora ponašanju. Kuvar je cepkao drva i slučajno udario po palubi i načinio prilično duboku zasekotinu. Poglavica odmah priskoči, odgurne kuvara u stranu,

p i poče, pola cvileći pola urličući, da daje izraza svome saosećanju zbog stradanja la e; zatim je još i milovao

1 tapkao ranjeno mesto, i polivao ga vodom iz obližnjeg vedra. Na toliki stepen neznanja niko od nas nije bio spreman; ja sam

čak mislio da u ponašanju poglavice možda ima i nešto komedije.

125T

Kad su posetioci koliko toliko zasitili svoju radoznalost posmatranjem na palubi, odvedeni su bili i dole, i tu je onda njihovo zaprepašćenje prešlo sve granice. Bez reči su tumarali ovamoonamo, ponekad samo dajući izraza svome divljenju prigušenim uzvicima. Mnogo su razbijali glave pred oružjem; bilo im je dozvoljeno da ga do iruju i ispituju koliko im je volja. Ja ne verujem da su i naslutili čemu oružje služi; držali su ga sigurno za kipove i slike božanstva, videći kako mi oružje brižljivo čuvamo i kako pažljivo motrimo na njih, na goste svoje, dok im je oružje u ruci. Pred velikim topovima zapanjili su se.

Prilazili su im sa svima znacima strahopoštovanja, ali se nisu usuivali da ih izbliza ispituju. U kajiti su našli dva ogledala, i to je onda bio vrhunac zaprepašćenja. TuVit je stojao u sredini prostora, licem okrenut jednom, le ima drugom ogledalu. Podigavši slučajno oči i spazivši svoju sliku— ja sam mislio da će iyljak poludeti; a kad se brzo okrenuo da pobegne, i spazio svoju sliku na drugoj strani, ja sam mislio da će na licu mesta skončati. Ništa na svetu ga nije moglo pridobiti da pogleda tamo još jedared: bacio se na pod, zario lice u ruke, i ostao tako dok ga nismo prosto morali da izvučemo na palubu.

I ostali divljaci su, redom, sve po dvadeset, razgledali la u, a TuVit je za sve vreme ostao gore. Nismo zapazili naklonost kra i me u njima; i najmanja sitnica je ostala na svome mestu. Za sve vreme bavljenja na la | ponašali su se veoma prijateljski. Bilo je me utim nečega u njihovom držanju što nismo mogli razumeti: nismo ih, naprimer, mogli navesti da se dotaknu nekih vrlo jednostavnih predmeta; tu ' dolazi recimo, jedro, jaje, otvorena knjiga, sud s brašnom. Pokušali ismo da saznamo da li imaju neke predmete koje bi, u smislu trgovine, rado izmenili, ali nismo mogli da se sporazumemo. Saznali smo; me utim, iz njihovih znakova, da oko ostrva ima mnogo galipagokornjača: jednu smo i videli u čunu TuVitolovom. U rukama jednog divljaka

opazili smo poznatu morskú životinjicu, koja se ceni kao delikatesa: »fini morski zalogaj« je zovu —

i koju je on jeo onako i

126 !

sirovu. Sve te čudnovatosti, osobito čudne ako se zaboravi stepen širine, pobudile su u kap'etanu želju da temeljno ispita oblast, u nadi da će mu pronalazak doneti materijalne koristi. Sto se mene tiče, mada veoma zadovoljan što boljim poznavanjem toga ostrva, ipak, nesravnjeno jaču želju sam imao da se plovidba nastavi dalje na jug, i to što pre. Lepo vreme još je neprestano trajalo, ali ko bi mogao reći koliko će dugo još trajati; a kako smo već bili stigli do 84og uporednika, i pred nama bilo otvoreno more, a struja išla pravo na jug, i vetar zgodan — nisam nikako hteo da slušam predloge da se na tom mestu oстане iole duže nego što je preko potrebno za zdravlje posade i nabavku goriva i sveže hrane.

Kapetanu sam govorio da se na tom ostrvu možemo zadržati pri povratku čak i prezimiti, ako naš pritisne led. Najzad, priklonio se mojim nazorima (na neki način, ni sam ne znam kako, stekao sam mnogo upliva na nj), i tako bi rešeno da ćemo još samo nedelju dana ostati gde smo, a zatim prodirati dalje na jug. Spremili smo dakle sve što treba, proveli la u, pod voćstvom TuVita, kroz stenoviti pojas, i ukotvili se milju daleko u veoma zgodnom, svud unaokolo kopnom zatvorenom zatonu na jugoistoku glavnog ostrva. U dnu zatona trebali smo naći, i našli smo tri izvora sa dobrom vodom, a u okolini smo videli mnogo šume. četiri čuna, na pristojnom rastojanju, plovila su za nama. TuVit je ostao sa nama na la i, i pozvao nas je, pošto smo bacili kotvu, da poemo sa njim u unutrašnjost ostrva i posetimo njegovo selo.

Kapetan je pristao. Desetorica divljaka je ostalo na la i da budu taoci, a jedan naš odred, nas dvadesetorica, pošli smo za poglavicom. Pobrinuli smo se da se oboro naoružamo, a da pri tom ne pobudimo sumnju. Na la i su topovi stajali gotovi za paljbu, zaštitne mreže su bile podignute, sve mere protiv eventualnog napada preduzete. Podoficir je imao nareenje da za vreme našeg odsustva ne sme nikog. primati na la u, a za

slučaj da se mi posle dvanaest časova ne vratimo, da pošalje u poteru za nama kuter sa malim topčićem.

127

Sa svakim korakom bilo nam je jasnije da se nalazimo u kraju savršeno različnom od ma kojeg kraja u koji su dotle prodirali civilizovani ljudi. Ništa što „ bi čoveka privuklo: drveta nisu ličila ni na koje rastinje ni toplog, ni umerenog, ni hladnog pojasa, čak ni na rastinje onih stepeni širine koje tek što smo prešli. I stene su bile neobične, i po masi, i po boji, i po slojevima svojim.

Reke isto tako, ma koliko neverovatno da se to činilo, nisu imale skoro ničeg zajedničkog sa rekama ostalih klima, tako da smo se plašili da im okušamo vodu, i teško nam je bilo smatrati ih kao prirodne pojave. Kraj je nog malog potoka, koji nam je presecao put, zastadoše TuVit i njegovi ljudi da piju. Mi, zbog čudnog izgleda vode, — činilo nam se da je pokvarena, — odbili smo da je pijemo; i tek smo posle 4zvesnog vremena shvatili da svi potoci toga ostrva tako izgledaju. JNTeznam kako da se izrazim o karakteristici te vode, i ne mogu to sa malo reči ni kazati. Mada je, kao svaka voda, u padu naniže brzo tekla, ipak je samo u obliku vodopada pokazivala onu "bsobinu koja se zove bistrina. " Me utim, stvarno je bila bistra kao ma koja voda iz krečnih slojeva, a razlika je ležala samo u pojavi. Na prvi pogled, osobito ako je nagnutost toka bila mala, čihila se voda, što se gustine tiče, kao rastvor arapske gume. To joj je, me utim, bila još ponajmanje neobična osobina. Voda ta, niti bezbojna niti jednobojna, pokaživala je u toku svom sve nijanse purpura, kao menjanje boja kod one poznate svile. Te promene u boji dešavale' su se na način koji je sad isto toliko zaprepastio nas koliko malopre ogledalo TuVita. Zahvatili smo tu vodu u jedan sud i' pričekali da se voda staloži; videli smo da se tečna masa sastoji od

'izvesnog broja raznih žila od kojih je svaka p&kazivala drugi ton boje, od kojih je svaka stojala za sebe ne mešajući še s drugom, to jest, kod kojih je kohezija izme u jednorodnih delića bila savršena, dok se izme u susednih delića nije pokazivalo nikakvo prianjanje. Povukavši oštricu noža popreko kroz žile,

voda se kao i kod nas, prelivala preko predmeta; a kad smo nož izvadili, svi su tragovi preseka u tečnosti

128

nestali. Ali kai a smo oštricom noža prošli uzduž tačn: izme u dveju žila, rezultat je bip savršeno razdvajanje, koje snaga kohezije nije neposredno brisala. Pojave na toj vodi bile su kao prva karika jednog dugog lanca prividnih čuda, koji se lanac postepeno oko mene stezao.

XIX

Tri časa je trebalo dok smo stigli do sela, jer je ležalo čitavih devet milja od obale, a put do njega bio neravan. Dok smo tek išli, pratnja TuVitova je neprestano rasla: pridolazili su u manjim grupama od 2—7 divljaka, kao slučajno; priključivali su se na pojedinim okukama puta. Činilo se da u tome ima neki sistem, i u meni se probudiše izvesne sumnje koje sam odmah saopštio kapetanu.

Za povratak je me utim bilo i odviše kasno. Pomirismo se dakle sa tim da će nam valjda naše naglašavanje potpunog poverenja u TuVita, osigurati miran povratak.

Išli smo dakle dalje, motrili pažljivo na sve pokrete divljaka, i sprečavali zgodnim načinom svako deljenje naše grupe. Najzad, stigismo kroz duboku klisuru u selo; po kazivanju divljaka u jedno selo na celom ostrvu. Cim smo ugledali selo, TuVit stade glasno dovikivati, ponavljajući više puta izraz Klokklok. Mi smo pretpostavljali da je to Ill ime toga sela ili uopšte naziv sela.

Stanovi su bili neobično jadni. Niti su isticali neki opšti model grarffevine niti bi se moglo reći o njima drugo sem da su stajali ispod ma kojih dosada poznatih oblika koliba kod divljih plemena. Nekoliko od tih stanova (oni baš koji su pripadali Vampusima ili Jampusima, to jest, najvažnijim osobama sela) bili su prosto jedno na četiri stope iznad korena presečeno drvo, preko kojeg je bila prebačena, i u širokim borama sa njega visila, jedna crna koža. Pod tu kožu su se zavlačili divljaci. Zatim, bilo je stanova od oborenih grana sa osušenim lišćem, naslonjenih na neku vrstu zemljanog, do pet stopa visokog zida. Zatim,

9 Avanture Gordona Pima 129

. :".:vaći uspravno izbiišene i gličnim granjem pokrleve..e rupe. Grane su razmicane kad je stanar ulazio, : spet'namicane pošto bi stanar ušao. Neki su stanovali me u raevastim granama drveta, čiji su viši izdanci bili savijeni kao vrsta krova nad glavom, zaštita protiv zla vremena. Većina stanova pak sastojala se iz malih plitkih pećina načinjenih ispred okomitog zida nekoga tamnog kamena.

Na ulasku svake od ovih pećina stajao je veliki komad stene koju bi domaćin, kad polazi, pažljivb navalio na vrata, mada je stena ispunjavala jedva jednu trećinu prolaza, i svrhu njenu nije lako pogoditi.

To selo, ako se sme tako nazvati, ležalo je u jednaj kotlini, i samo mu se s juga moglo prići; inače, sa svih strana su ga okruživale spomenute okomite stene. Sredinom doline tekao je bujan potok, a voda njegova kao ona o kakvoj snao već govorili. Videli smo nekoliko čudnih domaćih životinja oko stanova, sve očigledno pripitomljene. Najveća, po telu i njušci, ličila je na našu svinju, ali je imala kosmat rep i tarike noge antilope. Pokreti su joj bili nevešti i nesigurni, i nikako nije ni pokušavala da trči. Videli smo još neke životinje, slične toj prvoj, ali dužega tela i vunastog crnog runa. Velika količina pitome pernate živine muvala se ovamoonamo; po svemu, to izgleda da je glavna hrana uro enika. Vrlo su nas iznenadili, me u tom živinom, crni albatrosi, koji su izgledali vrlo pitomi; leteli su oduše na more po hranu, ali bi se opet vraćali u selo, i čitavu blisku južnu obalu upotrebljavali kao svoje gnezdište u vreme leženja. Tamo su provodili sezonu zajedno sa svojim prijateljima pelikanima, ali ovi nisu nikada prelazili sa njima u selo. Me u pernatom živinom videli smo patke koje liče na naše domaće patke; erne guske; i jednu jastrebu sličnu pticu koja me utim ne jede meso. Bilo je i mnogo riba. Našli smo, dok smo tu stajali, veliku količinu suve semge, bakalara, markela, plavih delfina, morskih jegulja, slonriba i puno drugih. Zapazili smo a ribe većinom liče na one koje žive u oblasti LordOklendovih ostrva, na 51° južne širine. Videli smo i mnogo galipagokornjača; ali (130

samo malo divljih životinja, i to ne velHcir. od onih koje bi nama bile poznate.

Jedno zmije pokazaše se usput; uro enici im ng obr kakvu pažnju, iz čega smo zaključili da siguroo : otrovne.

Kad smo se približili selu, sa TuVitom j vom družinom, istrčala nam je ususret velika goc ljudi, vičući uglas i ponavljajući ono već poznato Arum.mu i Lamalama. Veoma smo se iznenadili videći da su svi novi poznanici, sa retkim izuzecima, goli, i da se dakle u kože odevaju samo čunari. Isto to kao da je bilo i sa oružjem, jer mu u selu nigde nismo videli ni traga. U gomili smo spazili veliku količinu žena i dece; mnoge žene nisu bile sasvim lišene telesnih draži: visoke, vitke, lepo razvijene, sa jednom slobodom i gracijom u držanju kakve baš ni u Civilizovanom društvu nisu odviše česte; ali usne, kao i kod ljudi, bile su im debele i masivne, tako da im se čak ni pri smejanju nisu videli zubi. Kosa finija i mekša nego u muškarca. Me u golima, jedno 10—12

seoskih stanovnika behu, kao i TuVitovi pratioci, obučeni u kože i naoružani buzdovanima. Ti su uživali veliko poštovanje, oslovljavali su ih sa Varnpu, a stanovali su pod crnim kožama. Kuća poglavičina stojala je nasred sela, i bila nešto veća i nešto bolje načinjena od ostalih. Drvo je bilo otsečeno na visini od 12 stopa; grane blizu preseka držale su i širile kožni kfov da se ne bi sklopio. Krov se sastojao od četiri vrlo velike kože, sastavljene pomoću drvenih klinova i pričvršćene za zemlju kočicama. Po podu je bilo mnogo suvog lišća, valjda umesto ćilima.

U tu su nas kolibu uveli (sa najvećom svečanošću), a za nama se utisnulo i veoma mnogo uro enika. TuVit sede na lišće, i ponudi nas da i mi tako učinimo.

Učinismo, i na osmo se na taj način u jednoj čudnovatoj, možda i kri^ičnoj situaciji. Nas dvanaestorica i jedno četrdeset divljaka koji su posedali oko nas tako sabijeno da u slučaju prepada, ne samo da se ne bismo mogli koristiti oružjem, nego ne bismo mogli ni na noge skočiti. Navala naroda bila je i spolja, gde je, verovatno, stojalo sakupljeno staa*

131

novništvo celoga ostrva, i samo su nas neprekidni uzvici i briga TuVitova spasli da ne budemo pogaženi. Glavna naša

sigurnost, me utim, ležala je u prisutnosti TuVitovoj, i zato smo ga energično stisnuli izme u sebe, rešen'i da na prvi znak neprijateljstva nrjega prvo žrtvujemo.

Posle dosta gužve uspostavila se najzad neka tišina: poglavica nam tad održa vrlo dugačak govor, vrlo sličan onom koji smo već čuli iz čuna, sa tom razlikom da se sada sa mnogo više naglasaka čulo Anamumu nego Lamalama Mi smo u najdubljoj tišini saslušali govor poglavice; a zatim se digao kapetan, i stao od svoje strane uveravati poglavicu o prijateljstvu i dobrim namerama, završavajući svoj govor sa nekoliko nizova plavih perli i jednim nožem. Perle je TuVit, na naše iznena enje, prilično prezrivo pogledao; ali nož mu je učinio veliko zadovoljstvo, i on posle toga naredi da nas ugoste. Jela su dodavana u šator preko glava prisutnih, a častili su nas još živom utrobom neke životinje, verovatno one tankonoge svinje. Primetivši da ne umemo da se sna emo, poglavica nam pretho aše primerom, gutajući metar za metrom od onog delikatnog jela, dok naši stomaci, najzad, ne mogahu više da ne reaguju, čemu se onda monarh TuVit možda još više začu io nego ogledalima. Odlučno smo odbili da se poslužimo akonijom, dajući poglavici na znanje znacima kako smo mogli, da nismo gladni, da smo baš pred polazak dobro doručkovali.

Kad je monarh dovršio obed, stali smo na najdosetljivije moguće načine ispitivati o glavnim produktima toga kraja, i da li se neki od tih produkata daju korisno upotrebiti. Najzad, kao da je poglavici postalo jasnije šta mi hoćemo, on nam je predložio da odemo na jedno mesto obale, gde ima, uveravao je pokazujući prstom na jedan primerak, neobično mnogo »finog morskog zalogaja«.

Nama je dobro došlo da se na taj način rešimo one uključenosti u gomili divljaka, i rado pristadosmo da odemo do obale. Izišli smo daleko iz šatora praćeni svim stanovništvom, otišli do jugoistočnog kraja ostrva, ne 132

daleko od zatona gde je stajala usidrena naša la a. Tu smo čekali otprilike jedan čas, dok nisu stigli na mesto četiri čuna. Uro enici nas onda odvezoše do nek"og drugog grebena, g e smo videli neobično viliku količinu one životinje, veću nego što

je ikada video i najstariji mornar na severnim ostrvskim grupama, koje su znamenite po tom trgovačkom artiklu. Mogli smo odmah napuniti bar dvanaest la a. Najzad su nas prevezli do la e, gde smo se oprostili od TuVita, koji nam je obećao da će nam za 24 časa doneti toliko galipagokornjača i pataka koliko . samo može stati u njegove čunove. Za sve to vreme nismo u ponašanju divljaka zapazili baš ništa što bi moglo krenuti sumnju, sem možda onog sistematskog pridolaženja ljudi dok smo išli od la e do sela.

XX

Poglavica je održao reč, i mi smo se vrlo brzo snabdeli svežim provijantom.

Kornjače su bile osobite, a patke su imale daleko bolje, mekše i sočnije meso nego naša pernata divljač. Zatim su nam, na našu želju, divljaci doneli velike količine mrkog celera i skorbutove trave, uz to još krcat čun svežih i sušenih riba. Celer smo u slast jeli, a skorbutova trava je pomagala našim bolesnicima.

Dobili smo još i druge vrste svežeg provijanta, neke školjke, na primer, koje su ukusom potse ale na ostrige; zatim još mnogo morskih rakova, jaja od albatrosa i drugih ptica, sa ugasitom ljuskorti. Još smo utovarili i dobru meru svinjskog mesa, od životinje koju sam već spomenuo, i koja se našim ljudima veoma dopala, dok je meni m'irisala na ribu, i uopšte bila nepodnošljiva. U zamenu za te stvari obdarili smo mi divljake plavim perlama, nakitom od lima, kiinovima, noževima i komadima crvene čoje, čime su oni bili veoma zadovoljni. Na obali smo otvorili regularan trg; trgovački poslovi su svršavani sa svima znacima poverenja, i u jednom poretku koji, posle ponašanja divljaka u selu Klokklok jedva da smo smeli očekivati.

133

_.::: odnosi potrajali su više dana; grudoiazile su k nama na la u, a grupe ..* pravile su izlete u unutrašnjost — sve u ljem redu. Lakoća sa kojom se dolazilo do »fina niorskih zalogaja« i predusretljivost uro enika uticali su na kapetana da, prvo, stupi u pregovore sa TuVitom zbog izgra nje prostorija za čuvanje

ribe, i, drugo, zbog nagrada njemu i ljudima koji bi uzeli na sebe da pribiraju i spremaju što više od onog artikla. A dotle bismo se mi, koristeći se lepim vremenom, otisnuli još dalje u južnom pravcu. TuVit se činio veoma zadovoljan da u e u pogodbe. Pregovori su najza na za ovoljstvo obeju strana dovršeni; čim se učine sve pripreme, da se na odre enim mestima na kopnu sagradi sve potrebno, posvršavaju svi poslovi za koje su potrebni svi naši ljudi, da ćemo mi posle toga na put, sa izuzetkom trojice naših ljudi, koji će ostati na ostrvu da nadgledaju posao, i a divljake poučavaju u sušenju morskih životinja. Termini i nagrada će se sračunati naknadno, u srazmeri prema trudu divljaka za vreme našeg odsustva. Za izvesnu količinu spremljenih artikala, izvesna količina perli, noževa, i crvene materije — to je bio količnik za izračunavanje nagrade.

O »finom morskom zalogaju«, o tom važnom trgovačkom artiklu, o načinu kako se spravlja, reći ćemo ovde nekoliko reči. U izveštaju jednoga putnika po Južnim morima čitamo sledeće:

»Ta vrsta mekušca poznata je pod francuskim imenom »fini morski zalogaj«. Ako se ne varam, čuveni Kivije nazvao ga je gasteropoda pulmonifera. Ima ga mnogo na obalama ostrva u Tihom okeanu, a sabira se osobito za kineske pijace, gde se smatra istovetnim, i istom cenom plaća, kao i ona mnogopominjana, za jelo ukvisna ptičja gnezda. Ta ptičja gnezda sastoje se iz neke piktijaste mase, koju verovatno laste nalaze u telima onih mekušaca. Mekušci nemaju ni ljuske ni nogu, samo usta i stražnji otvor, a mile u plitkoj vodi pomoću svojih elastičnih prstenova, kao crvi, ili gusenice; tu ih, kad je voda vrlo plitka, opaze tamošnje laste, i onda, dugim i šiljatim kljunovima, za 134

bodenim u meku životinju, čupaju pikti; s
nastu materiju, koju, kad se osuši, upotre[^]..<»..». [^].
gra enju tvrdih delova gnezda.

Sam mekušac je duguljast, od 3 do 18 ali video sam primerke i od dve stope du izvesno doba godine, verovatno u vreme sparivanja, gmižu po plićacima obično udvoje. Kad je sunce najjače, kad se vo a čisto smlači, približuju se obali, i ponekad

na tako plitka mesta, da, kad do e oseka, ostanu na suvoj zemlji. Ali oni ne legu svoje mlade u plitkoj vodi; na takvim mestima ih nikada ne vidimo; a kad stanu dolaziti iz duboke vode, već su odrasli. Hrane se pretežno onim zoofitima koji prave koral.

Lovi se taj mekušac obično na duibini od 3—4 stope; izvuku ga na suvo, raspore nožem na jednom kraju, i kroz tu veću ili manju usekotinu pritiskom se istera drob. Zatim se životinja ispere, pa se onda kuva jedno odre eno vreme,' ni malo ni mnogo; posle toga se zakopa u zemlju na četiri časa, pa opet prokuva, i najza osuši bilo na vatri bilo na suncu. Oni što su sušeni na suncu više se cene, ali je zato potrebno tri puta više vremena. Ako su dobro osušeni, drže se na zgodnom mestu i po dve godine dana bez kvareži; ipak ih treba svakih nekoliko meseci, recimo četiri puta godišnje, pregledati, zbog eventualne vlage i truleži.

Kinezi smatraju »fini morski zalogaj« za osobit luksuz, i veruju da ta hrana neobično jača i odr žava telo, i obnavlja nervni sistem ako se u velikim uživanjima iscrpeo.

Kad smo se u svemu sporazumeli sa divljacima, preneli smo na kopno sve potrebne alate za krčenje i gra enje. Izabrali smo prostrano ravno mesto, u blizini istočne obale zatona, gde je bilo dosta i šume i pijaće vode, i ne mnogo daleko od onih grebena gde se hvata »fini morski zalogaj«. Svi krenusmo energično na posao, i za kratko vreme, na veliko čudo uro enika, oborili smo dovoljan broj drveta, i toliko ih spremi!: za gra u da smo ostali posao mogli ostaviti na trojic ljudi koji su imali posle nas da ostanu. To su bi;

135

Džon Karson, Alfred Haris i Peterson (svi iz Londona, mislim), a bili su se dragovoljno ponudili da ostanu.

Krajem meseca sve je bilo spremno za naš polazak. Ranije smo jedared govorili da nećemo otići dok se ne oprostimo od sela; a sada je TuVit toliko navaljivao na nas da ispunimo obećanje, da nam je izgledalo nezgodno da mu učinimo nažao.

Ube en sam da niko od nas nije u to vreme sumnjao u iskrenost uro enika. Vladali su se uvek pristojno, svojski su nam pomagali u poslu, donosili često robu i bez nagrade, i

nikada ništa nisu ukrali, mada su, radujući se beskrajno kad im što poklonimo, dokazivali da ti predmeti imaju za njih osobitu vrednost. Žene su bile još i naročito uslužne, i zbog svega toga, kakvi bismo ljudi mi bili da smo se usudili na jednu jedinu misao nepoverenja prema takvom svetu:' No posle veoma kratkog vremena pokazalo se da je sva ta ljubaznost bila samo rezultat jednog prepredeno zamišljenog plana da se nama do e glave, i da su ti ostrvljani, za koje smo mi imali toliko pozitivnih osećanja, ipak bili najvarvarskiji, najlukaviji nitkovi ovoga sveta.

Februara 1og prešli smo na kopno sa namerom da odemo u selo da se odmorimo.

Mada, kao što je rečeno, niko ni' u snu nije sumnjao da nas čeka neko zlo, ipak su, kao uvek, preduzete bile sve mere predostrožnosti. Sestorica naših ljudi ostalo je na la i, sa zapovešću da nijednom divljaku ni pod kojim izgovorom ne dopuste da se približi la i dok smo mi odsutni i da za sve vreme imaju biti na palubi. Zaštitne mreže podignute, topovi napunjeni duplim kartečima, a mali topčići kanisterima sa puščanim mecima. La a je bila usidrena jedva milju o kopna, tako da joj se nikoji. čun ne bi mogao nevi en prikučiti, naprotiv, bio bi odmah dočekan punom vatrom.

Naša ekspedicija, prema tome, manje šest ljudi na la i, imala je svega trideset dva člana. Bili smo naoružani do zuba, sa puškama, pištoljima, jataganima; sem toga svaki od nas imao je za pojasom još i dugačak mornarski nož. Na obali nas je dočekala stotina crnačkih izaslanika koji su nas imali pratiti do sela.

Primetili smo, na veliko svoje iznena enje, da su svi

136

došli ne naoružani. A kad smo se obratili Tuza objašnjenje u toj stvari, odgovorio je: Mati n: vi pa si što je značilo da je nepotrebno oružje kaa su svi braća. Primili smo to kao reč iskrenu i produžili ka selu. Prošli smo izvor i potok o kojem sam ranije govorio, i ušli u klisuru koja je kroz venač brda vodila prema selu. Ta klisura bila je veoma stenovita i teš'ko prohodna, tako da smo se prvi put samo sa velikim teškoćama proverali kroz nju. Dužina klisure mogla je biti od IV2 do dve milje.

Krivudala je u svima mogućim pravcima me u fordima i brežuljcima (verovatno da je nekada bila korito brdskog potoka), imala je na svakih 20 jardi novu naglu okuku. Strane klisure su se svugde dizale bar 70 do 80 stopa okomito u visinu; a na nekim mestima su dostizale neobičnu visinu, zatvarale klanac toliko da je svetlost jedva dopirala u nj. Prosečna širina klisure iznosila je oko 40 stopa; , a ponekad bi se tako suzila da više od 5 do 6 ljudi nije moglo uporedo prolaziti — ukratko, nigde boljeg mesta za zasede; i nehotice smo se svi, pri ulasku u klanac, pipnuli po oružju.

Kad se sada setim naše neverovatne ludosti, najviše mi je ču no kako smo se mogli tako potpuno predati u vlast i u ruke nepoznatim divljacima; dopustili smo čak da za vreme marša oni idu ne samo ispred, nego i pozadi nas.

Uzdali smo se valjda u to što su crnci bili nenaoružani; zatim u dejstvo naših pušaka koje divljaci nisu poznavali; i najviše valjda u toliko puta zasvedočeno prijateljstvo tih odvratnih nitkova. Pet do šest crnaca ušlo je pre nas, tobož da krče put, sklanjaju zbilja krupno kamenje i ostale prepreke sa prolaza. Za njima srno išli mi, koračali u gomili pazeći da se nikako ne razmrvimo u grupe. Naposletku je maršovao glavni deo divljaka, sve u najboljem redu i pristojnosti.

Piters, ne'ki Vilson Alen i ja išli smo sa desne strane i pažljivo posmatrali neobične slojeve istrmog i nad nama nadnetog kamenitog zida. Upala nam je u oči jedna pukotina, dosta široka da jedan čovek bez teškoće u e u nju, i koja se protezala nekih 18 do 20 stopa uspravno, pa onda savijala nalevo. Visina pu

137

kotine, koliko smo mi mogli videti iz klisure, iznosila je do 60 ili 70 stopa.

Iz pukotine je virilo neko zakrčljalo džbunje koje je nosilo plod nalik na lesku. Ja, zainteresovan, uvučem se časkom u pukotinu, uzaberem nekoliko plodova, i htedoh brzo natrag. Okrenuvši se Video sam da su i Piters i Alen ušli za mnom. Zamolih ih da se vrate, jer nema mesta za dvojicu, a ja ću im već dati od onih oraščića. Oni me poslušашe, po oše natrag, i Alen je već i bio stigao do izlaza, kad ja odjedared osetih potres, potres

jedan koji ne umem sravniti ni sa čim što sam ikada doživeo, i od kojega mi je došla misao, ukoliko sam uopšte bio sposoban za misao, da se sav temelj globusa zaljulja, i da je to čas opšte propasti.

XXI

Kad sam o'šao k sebi, osetio sam da sam polu ugušen, u potpunom mraku, pod čitavom masom trošne zemlje koja je još neprestano padala na mene sa svih strana, i pretila da me potpuno sahrani. Uplašen do ludila od te misli, učinih očajan napor i uspeh da stanem na noge. Stojao sam nekoliko trenutaka nepomičan, pokušavao da shvatim šta mi se desilo i gde se nalazim. Tada začuh muklo ječanje, pa onda tih glas Pitersov, koji je tražio da mu, ako Boga imam, pomognem. Nekako sam uspeo da koraknem dva tri puta ispred sebe, kada se preturih preko glave i ramena Pitersovih, koji je, kako sam se brzo uverio, bio zatrpan srušenom zemljom do struka, i očajno se naprezao da se oslobodi pritiska. Stadoh i ja, svim silama kojima sam još vladao, raskopavati sa njega teret, i najzad mi po e za rukom a ga podignem.

Čim smo se toliko sabrali od zaprepašćenja i straha da smo mogli razumno razgovarati, izveli smo obojica zaključak da su se zidovi pukotine, u koju smo se usudili ući, sklopili nad našim glavama — bilo zbog nekog potresa u prirodi, bilo zbog sopstvene svoje težine, i da smo mi, prema tome, izgubljeni, živi sahranjeni. Neko vreme bili smo potpuno u vlasti naju

138

žasnijeg samrtnog straha i očajanja. Nema straštu^j stanja od onoga u koje je nesreća bacila nas: cmi pomrčina, strahovit pritisak na pluća, zaguš: parenja vlažne zemlje, uza sve to grozovito =_. da nam je su ena sudbina mrtvaca — srce u čove:u se prosto davi od straha koji se ne da izdržati, koj; se ne da zamisliti.

** Najzad, Piteris predloži da se pokušamo snaći u svojoj tamnici, da pipanjem po zidovima oko sebe tražimo, i može biti ipak i na emo neki otvor. Taj me je predlog malo ohrabrio; ja pokušah da probijem neki put kroz nagomilanu zemlju.

Tek sam koraknuo, opazih zrak svetlosti; osetio sam odmah da mi je laknulo; barem se nećemo ugušiti. Stadosmo se uzajamno hrabriti. Uspentfali smo se na jednu gomilu survina, a posle toga napora smo se već lakše približavali svetlosti, pluća su nam već lakše mogla da dišu. Uskoro smo razlikovali i predmete oko sebe. Nalazili smo se na onoj tački gde je pukotina savijala ulevo.

Još jedan kratak napor oko uklanjanja zemlje, i mi se na osmo na samom laktu, i, na najveću našu radost, spazismo jednu dugačku ispukotinu koja je išla visoko nagore, većinom pod uglovima od 45°, nekad još strmenitije. Nismo mogli sagledati ceo otvor; ali sudeći po velikoj količini svetlosti, koja je kroz njega prodirala, bili smo uvereni da ćemo na vrhu otvora (ako, tojest, na neki način dospemo do vrha) morati naći izlaz u slobodan vazduh.

Ta4a meni do e na um: da smo nas trojica išli bili u šupljinu, i da ne znamo šta nam je sa drugom Alenom: odmah smo se vratili da ga potražimo. Posle dugog traganja i mnogih opasnosti da se zemlja nd nama ponovo ne odroni, povika najzad Piters da je naišao na Alenovu nogu, ali da mu je tžlo tako duboko pod zemljom da o spasavanju nema ni govora. To je, nažalost, bilo tačno, i siromah čovek je sigurno već davno umro. Teško nam je bilo, ali telo smo morali ostaviti, a mi smo se polako stal'i probijati ka savijutku. Širina one raspukotine bila je jedva tolika da stanemo u nju, i, posle nekoliko jalovih pokušaja da prodremo gore, opet nas je obuzelo očajanje. Već sam 139

ranije spomenuo da se lanac brda kroz koji vodi klisura sastoji od nekakva mekog kamena. Strane raspukotine kroz koju smo mi sad hteli gore, bile su od istog kamena, i zato što su bile vlažne, tako klizave, da se noga jedva držala na njima, i to još na manje strmim mestima, a gde je zid stojao skoro uspravno, teškoće su dakako bile još nesravnjeno veće i, kako se nama činilo, nesavladljive. Ali, mi smo iz očaja crpli hrabrost; zabadali smo svoje duge noževe u meku materiju, ukopavali se tako do nekog tvrdog liskuna, koji je ovde onde provirivao iž zemljine mase, i stigli najzad na jednu vrstu prirodne platforme, o a'kle

se video, na kraju jedne gusto pošumljene klisure, deo plavoga neba. Pogledavši sada, naravno, mnogo spokojnije, natrag u pukotinu kroz koju smo prošli, videli smo po njenim stranama sasvim jasno da je ona skoro postala, i odatle smo zaključili da nam je onaj potres, koji nas je bio sahranio, u isti mah i otvorio ovaj put za izlazak.

Obojica smo bili tako slabi i iznureni da smo se jedva držali na nogama i govorili — i zato Piters predloži da opalimo nekoliko hitaca iz pištolja, i tako dozovemo drugove u pomoć. Pištolji su nam, srećom, ostali za pojasom, dok smo ostalo oružje izgubili pod zemljom. Srećom —

kasniji događaji su potvrdili da je to bila sreća — u meni je tinjala neka sumnja a neće biti dobro ako divljacima odamo mesto gde se nalazimo.

Odmarali smo se čitav čas, i onda opet probijali uz pukotine; nismo mnogo daleko otišli, kad odjedared začusmo užasno i otegnuto urlanje. Najzad smo se popeli do nečega što bi se moglo nazvati, recimo, gornja površina: od platforme pa dotle, put nas je jednako vodio ispod zasvo enih stena i nekog zelenila visoko gore nad nama. Veoma oprezno smo se najzad dovukli do nekog malog otvora, kroz koji smo mogli baciti pogled uokrug po okolini, i onda nam odjedared, i na jedan pogled, bi jasna sva strahovita tajna zaronjene šupljine.

Mesto odakle smo virili bilo je daleko od najvišeg vrha brdskog lanca.

Pedeset koraka nalevo

140

protezala se ona klisura u koju su, bez trunke podozrenja, ušla naša trideset i dva čoveka. Ali na liniji dužoj od stotinu jardi korito klisure bilo je ispunjeno haotičnim survinama više nego jednog miliona tona kamena i zemlje, koje su bile veštačkim putem srušene. Sredstva kojima je taj bedem oboren, bila su prosta, i lako ih je bilo uočiti, jer su se još sasvim jasno videli tragovi toga ubistvenog plana. Na nekoliko mesta od istočnog kraja klisure — mi smo se sada halazili na zapadnom njenu kraju — videli smo od mesta do mesta drveno kolje pobodeno u zemlju. Na tim tačkama masa nije popustila; ali už onoga zida sa

kojega se masa srozala stajala su udubljenja slična onima kojima se potkopavaju stene kad ih treba rušiti, i dokazivala su da je isto onakvo kolje bilo namešteno na čitavih 300 stopa uz ivicu klisure: po jedan kolac na svaki aršin razmaka, i sve kolje jedno deset stopa za ivicom klisure. Jaka užad od loze još su visila na zaostalom kolju: bilo nam je jasno da je takvo uže išlo od kraja do kraja kolja. Već sam spomenuo čudnovate slojeve mekanog kamena; moj opis one dugačke i uske raspukotine, kroz kogu smo se spasli iz groba, objašnjava valjda dosta[^] dobro prirodu tih slojeva. Naime, slojevi leže tako, da se na svaki potres brdo mora rascepiti po uspravnim linijama, paralelnim izme u sebe, i da prema takvom stanju stvari nije potrebna mnogo velika veština da se taj efekat veštački izazove. Takvom slojevitošću koristili su se divljaci da izvrše svoje izdajničko delo. Delimično cepanje zemlje — 1—2 stope duboko

—
postigli su divljaci pomoću dugog reda zabijenih kolaca, a ostalo je došlo usled krepkog vučenja užeta. Svako uže, koje je išlo od vrha koca preko ivice brežuljaka — vukao je po jedan divljak. Na taj način je dobijena jedna ogromna poluga, koja je imala snagu da i čitavu padinu brda sruči na dno klisure. Prema tome nam je i sudbina naših drugova bila potpuno jasna. Jedino smo se nas dvojica spasli od užasne propasti, i mi smo sad bili jedini živi beli ljudi nar ostrvu.

141

XXII

Položaj naš bio je ništa manje strašan nego u momentu kad nam je došlo do svesti da smo živi sahranjeni. Pred nama je stajalo dvoje, ili da nas divljaci ubiju, ili da ostanemo me u njima kao bedni njihovi zarobljenici. Naravno, za jedno izvesno vreme bismo se mogli kriti od njih, po bregovima, ili u pukotinama, odakle tek što smo izišli; no ili bismo naposletku propali od duge polarne zime i gladi, ili bismo se, tražeći skrovišta, najzad odali.

Po ostrvu, kako smo sad opazili, gmizalo je od crnaca na sve strane: podolazili su na tankim splavovima sa raznih južnih ostrva, sigurno da pomognu oteći i opljačkati la u. Zasada je la a

još mirno ležala u zatonu. Naši drugovi dakle još nisu slutili šta im se sprema. Kolika je sada bila težnja nas dvojice da smo rrie u njima, da im pomognemo uteći, ili. da u pokušaju odbrane zajedno s njima umremo! Ali, k'ako da im damo znak, a da sebe ne upropastimo, i još i sa velikim pitanjem: da li bi im znak opomene uopšte mogao koristiti. Opaliti iz pištolja, to bi bilo dovoljno da im se da na znanje da se zlo dogodilo; ali im taj pucanj ne može u isti mah reći i to da im je jedini spas ako se što pre otisnu iz zatona na more; ne može im reći da više nije pitanje časti da ostanu, jer njihovih drugova nema više me u živima. Badava bi čuli pucanj: pripremiti se za odbranu bolje nego što već jesu, nego što su uvek bili. i tako ne mogu. Dakle, od pucanja sa naše strane nismo se mogli nadati nikakvom dabru, a možda zlu, i zato smo odustali od toga znaka.

Najbliža misao zatim bila nam je: da požurimo na žalo, dogradimo jedan od četiri čuna koji su ležali u dnu zatona, i da pokušamp odveslati do la e. Ali nam je odmah bilo jasno da se taj plan ne da izvesti. Kao što sam već rekao, ostrvo je bilo prepuno criiaca, koji su se, da ih sa la e ne bi spazili, zavlacili i krili po džbunju i iza okuka. Baš se u neposrednoj našoj blizini zadržavao jedan odred crnih boraca, pod zapovedništvom TuVita: oni su nam baš i smetali na jedinom putu kojim bismo mogli sići do zatona; a verovatno su tu 142

čekali na pajačanja, pa da izvrše napad na la '. čunovima je bilo crnaca, doduše nenaoružanih, je oružje sigurno ležalo spfemno negde u blizinL i i*. smo mi bili primorani da ostanemo u zaklonu, i prosto kao posmatrači učestvujemo u boju koji tek fa« nije planuo.

Posle pola časa opazili smo a južnim šiljkom z tona plove oko 60—70 splavova i raznih čamaca, puii. crnaca. Kako se činilo, nisu imali drugog oružja do kratkih buzdovana i gomile kamenja u dnu čunova. Naskoro se sa druge strane pojavila opet flotila, isto tako opremljena, i sa još više čamaca. I ona četiri čuna se brzo napuniše divljacima, koji su iskakali iz džbunja i žurili da stignu svoje drugove. I tako, za manje vremena no što je meni trebalo da stvar ispričam. la a naša se našla opkoljena velikom

količinom tih besomučnika, koji kao da su bili rešeni da se po svaku cenu dočepaju plena.

Teško je bilo i za trenutak posumnjati u njihov uspeh. Ona šestorica, ma koliko hrabri, n^a mogu biti dovoljni kao posluga oko topova; sem toga, sa tako nejednakim snagama borba se ne može dugo voditi. Ja sam jedva mogao sebi da pretstavim da će oni tamo uopšte pokušati da se brane; ali u tome sam se prevario. Uskoro ih videsmo na poslu oko užeta, a uskoro se la a okrenu tako da je desnom stanom gledala u čunove, koji su u taj mah bili na domašaju metka iz piitolja, dok su splavovi stajali otprilike na četvrtinu milje pod vetrom. Iz nekog nepoznatog razloga, verovatno usled uzbu enja naših sirotih drugova, koji su se videli u očajnom položaju — vatra sa palube nije imala nikakvo dejstvo.

Nijedan čun nije bio pogo en, nijedan ivljak ranjen; meci, ili nisu ni domašali, ili su otkakali nekuda iznad njihovih glava. Jedino dejstvo je bilo grdno iznena enje divljaka zbog tutnja i dima; u jedan mah sam se već ponadao da će se okaniti svoje namere, i vratiti na kopno. I tako bi se verovatno desilo, da su naši ljudi otvorili puščanu paljbu; to nebimoglo proćj bez uspeha, jer su čunovi bili veoma blizu; i ako niita drugo, postiglo bi se bar toliko da se ne približu; la i još više, a me utim se sa druge strane la e 143

∴ ∴; paljba i na splavove. Mesto toga, naši ljudi dazvoliše da čunari do u sebi i da se uvere da me u njima nikome nije ništa; a oni, posa,da, jurnuše na protivnu stranu, da dočekaju splavare.

Vatra je na toj stani imala užasno dejstvo. Sindžirlije iz velikih topova su jedno sedam do osam splavova doslovce raznele, 30 do 40 divljaka ubile, a oko stotinu njih, užasno ranijenih, oborile u more. Ostatak, užasnut do sumanutosti, naže bezobzirce u bekstvo, ne brinući ni da pokupe iz vode svoje ranjene drugove, koji su plivali na sve strane, lelekali i vikali u pomoć. Ali, taj veliki uspeh došao je suviše kasno za naše ljude. Čunari, oko 150 ljudi, već su bili na palubi, popentrali se koje preko mreža, koje preko lanaca, još pre nego što je lunta i prinesena topovima sa >one stane. Životinjskoj jarosti divljaka sad se

nikoja sila ne bi mogla odupreti. Za tren:oka naši su ljudi bili oboreni, izgaženi, prosto u komade raskidani.

Kada su to opazili, povratiše se i splavari, i nabrzo stigoše i oni u pljačku.

Za pet minuta je naša la a postala najžalosnija slika pustošenja i bestijalnog uništavanja. Palubu su cepali, kidali, prosto razvalili; užad, jedra i alate uništavali. Gurali su stažnji deo la e, čamci su odasvud unaokolo pristizali; množina divljaka, plivajući, tako e je pomagala; najzad pošlo je besomučnicima za rukom — kad je i kabel kotve bio sklizao — da la u doteraju do obale, i da tamo predadu TuVitu. On, kao neki pravi general, za sve to vreme stcvjao je na jednoj posmatračnici na brdu; a sada, kad je sve bilo svršeno, pobeda izvojevana, sišao je da što 1 pre stigne na žalo i primi, me u svojim crncima borcima, svoj deo pljačke.

Kad je TuVit sišao, mogli smo i nas dvojica izaći iz zaklona, i malo izvideti brdo u okolini pukotine. Na 50 jardi od njena izlaza videli smo jedan mali izvor, gde smo se, užasno žedni, napili vode; a malo dalje i nekoliko džbunova onih oraščića o kojima je već bila reč. Oraščići su bili veoma ukusni, otprilike kao lešnici. Napunismo šešire, ispraznismo ih u pukotini i vratismo se da ih još jedared napunimo. Dok smo mi tako brali voćku, poplaši nas šušanj u šibljaku, i mi se već hte

144

osmo povući u zaklon, kad se jedna velika crna pt nespretno i sporo podiže iz gustiša. Ja sam se tako izr nadio, da nisam znao šta treba da radim; ali Pitera, prisebniji, skoči do nje, i zgrabi je za vrat pre no što je uspela da pobegne. Ona se užasno otimala i pištala, tako da smo je već hteli pustiti, strahujući da će alarmirati nekog divljaka, koji bi se još mogao nalaziti negde u blizini. Jedan udarac nožem učini, me utim, svemu kraj, i mi odvukosmo divljač

u pukotinu, zadovoljni što smo za čitavu nedelju dan snabdeveni mesom.

Zatim smo opet izišli u izvi anje, i usudili se da si emo bar delom niz južnu kosu brda; ali nismo našli ništa više što bi nam moglo poslužiti kao hrana.

Stoga, nakupivši samo nešto suvaraka, okrenuli smo natrag, tim pre što smo spazili nekoliko odeljenja divljaka koji su se sa plenom vraćali u selo.

Najpreča briga nam je sad bila da svoje skrovište što bolje osiguramo. Onu rupu kroz koju smo, kao što je poznato, ugledali delić plava neba, pokrili smo načupanim šipražjem, a ostavili smo samo toliki otvor koliko da mpžemo pregledati zatan, tako, naravno, da mi sami pri tom ne budemo vi eni. Kad je to udešeno, bili smo veoma zadovoljni svojim sigurnim položajem; jer, zaista, dikle god ostanemo u pukotini, potpuno smo sigurni da nas niko ne može naći. Nigde nismo opazili znak koji bi svedočio da su divljaci ikada dolazili u tu rupu; ali, setivši se da je pukotina, 'koja nas je dovde dovela, postala tek maločas, i usled odronjene kose brega, i da drugog prilaza k njoj nema, uplašili smo se da nam je time otsečena mogućnost da si emo i iza emo. Rešili smo se da ćemo zgodnom prilikom dobro ispitati vrh brda, a me utim smo motrili kretanje divljaka.

Crcni su pretvorili našu la u u pravu olupinu i spremali se sad da je zapale.

Naskoro smo videli kako se diže gust dim kroz glavnu rupu na palubi; a odmah zatim probio je jak plamen iz prednje kabine. Užad, katarke, i ostaci od jedrila odmah se zapališe, i vatrse naglo širila na palubi. Ipak se još priličan broj d;ljaka zadržavao na njoj, udarajući i dalje sekirama, kamenjem i topovskim mecima po klinovima, i po

10 Avanture Gor ona Pima 145

;,^f {' jf...;: i bakru; bilo ih je, koje na žalu, koje — i. na splavovima, ne manje od 10.000 nepo
co la e, ne računajući tu gomile koje su, se pien, razmilele po unutašnjosti ili se prevozile
;ma ostrva. Znali smo da je katastrofa 'blizu, i ni se prevarili. Prvo je došao mali potres (mi smo
ža, na mestu gde smo bili, osetili kao galvansku struju), ali bez ikakvih vidljivih znakova eksplozije. Divljaci
su se za izvesno vrerae zbunili, i prestali da rade i da graje. Taman su opet prionuli na posao, kad na palubi pokulja jedna strahovita masa dima kao neki težak ob

**lak pred oluj — a iz utrobe toga dimaxsuknu stub živo
ga plamena, koji je išo valjda čitavu četvrtinu milje u visinu. Pa
se onda odjedared taj plamen kružno ra
širio, i, kao ma ijom, ispunio se odjedared sav vazduh
jednim užasnim haosom od koma a drveta, metaka,
ljudskih udova, i najzad je došao potres u svoj svojoj
strahoti (koji je i nas obojicu oborio), dok je u brdima
jednako odjekivala grmljavina, a gust pljusak sićušnih komada
padao u svima pravcima oko nas.**

**Pokolj me u divljacima bio je daleko strašniji nego što smo mi
mogli očekivati; oni su zbilja pretrpeli punu odmazdu za gadno
izdajstvo. Bar hiljadu, njih poginulo je u eksploziji, a isto toliko
ih je ležalo u teškim ranama. U zatonu je bukvalno krkljalo od
ljudi koji su se otimali od smrti i feoji su se davili; a na kopnu je
izgledalo još mnogo gore. Svi su bili kao s uma sišli zbog
iznenadne, nagle i potpune svoje katastrofe, i niko nije činio
pokušaje uzajamne pomoći. Odjedared, njihovo se ponašanje iz
osnova promenilo. Iz tupe ukočenosti su odjedared, bar nam se
tako činilo, prešli u stanje divljeg U2Jbu enja, pačeli da nasrcu
kao sumanuti, okružili jednu izvesnu tačku na žalu sa izrazom
najstrašnijeg užasa, besnila i radoznanosti na groznim njihovim
licima, i urlali su bez prestanka koliko su im grudi dopuštale:
»Tekelili! Tekelili!«**

**Zatim smo videli da je je no veliko odeljenje otišlo u brda, i
posle kratkog vremena vratilo se odande noseći drveno kolje.
Kolje su spustili tamo gde je gomila bila najgušća; ta se gomila
sad malo razdelila, i mi smo mogli videti predmet celoga toga
uzbu enja. Opazili**

146

**smo da nešto belo leži na zemlji, ali nismo odmah brali šta je.
Najzad smo poznali da je to kostur on ri'eobične životinje sa
skrletnim zubima i noktima koji smo uhvatili bili 18tog januara.
Kapetan je bio nare dio da se sačuva koža, sa namerom da je
ispuni i odne* u Englesku. Sećam se da je, baš pre no što ćemo
pristat uz ostrva, izdao bio neka nare enja u istom smislu koža
je bila donesena u kabinu i spremljena u jedar sanduk.
Eksplozija ju je zatim izbacila na obalu: ali sadć nismo mogli**

dalje da razumemo: zašto j'e bilo me u divljacima toliko uzbu
enje ofco nje. Svi su stajali okc mrtve životinje na izvesnom
razmaku, a niko se nije usudio da joj se približi. Postepeno su je
ogradili tarabom od kolja, a onda je sva rulja nagla da beži
prema unutrašnjosti ostrva, deriici se opet iz glasa: »TekeliU!
Tekelili!« ,

XXIII

Nekih sedam dana posle toga doga aja ostali smo nas dvojica
u svome zaklonu, i izlazili samo ponekad, po oraščice i vodu, i
to sa najvećom oprežnošću. Na zgodnom mestu bili smo načinili
sebi jednu vrstu senice; pod tom senicom se nalazilo ležište od
suva lišća, a tri velika ravna kamena služila su nam kao ognjište
i sto. Vatru srao palili teško, izbijajući iskru trljanjem drveta o
drvo, mekanog o tvrdo. Ptica ona imala je osobito dobro, mada
malo krpavo meso.

To nije bila morska ptica, nego jedna vrsta bukača, sa crnim,
ponegde sivo poprskanim perjem, i 'krilima koja su u srazmeri
sa telom bila majušna. Kasnije smo videli tri ptice te vrste u
našoj blizini; verovatno su tražile onu koju smo mi ubili; ali
kako nikako nisu sedale, nismo ih mogli uhvatiti.

Dok nam je trajalo meso od ptice, nismo trpeli od nedostatka u
hrani; ali sada je bilo vreme da se negde obazremo za plenom.
Orašćici ne mogu sasvim utišati glad; sem toga, nas su od njih
bolela creva, a kada bismo ih mnogo jeli —. onda i glava. Videli
smo nekoliko ogromnih kornjača u bilizini obale, na istok od
našeg brda, i spazili smo da bi ih bilo lako uhvat " 10« '

147

samo kad bismo bili sigurni da nas neće spaziti urd enici.
Rešili smo da ćemo pokušati da si emo na obalu.

Prvo smo se počeli spuštati južnom stranom, koja je izgle ala
najprirodnija; ali tek što smo prešli oko sto jarda, kada, kao što
srtlo uostalom i predvideli, sudeći po okolini na vrhu brda, kada
nas odjedared preseče jedan ogranak klisure, onaj u kojoj nam
je izginula družina. Išli smo još jednu četvrtinu milje ivicom te
jaruge, kad nam se opet preseče put, sada provalijom, neobične
dubine; kako se njenom ivicom nije dalo koračati, vratili smo se
istim putem natrag.

Udarili smo sada na istok ali sa tačno istim rezultatom. Posle punog časa veranja, pri čemu smo sto puta mogli skrhati vrat, našli smo se odjedared u ogromnoj jednoj provaliji od crnog granita, sa nekom finom psašinom na dnu, i iz koje je jedini izlaz bio — težak put kojim smo i došli. Iscentrali smo se dakle s mukom onamo odakle smo i pošli, i pokušali onda da okrenemo sa izvi anjem na sever. Tu je valjalo budnim okom paziti na svaki manevar, jer bi nas najmanji nehat mogao odati pred neprijateljima u selu. Puzali smo svake vreme na rukama i kolenima, a ponekad smo i sasvim plegali i od džbuna do džbuna provlačili svoja tela. Neko vreme smo na taj način odmicali, kad se odjedared na osmo opet pred nekom provalijom, dubljom od svih dosadanih, i koja je vodila pravo u glavnu klisuru. I tako se naše strahovanje potvrdilo. Našli smo se sasvim otsečeni od donjeg sveta. Iznureni naporom, vratili smo se na svoje mesto, pali na prostrto lišće i prespavali nekoliko časova u dubokom snu.

Posle tog besplodnog traženja po okolini bavili smo se ispitivanjem vrha našeg brda, ne bi li se možda tu pokazala neka mogućnost stvarne pomoći. Videli smo da hrane nema, sem onih nezdravih oraščića, i neke vrste skorbutne trave, koja je rasla svega na jednom sasvim ograničenom kvadratu zemljišta. Februara 15og, ako tačno znam, nije više bilo ni travke od te biljke, a i oraščići su se jako proredili. Situacija nam je dakle postala neobično teška. (Toga dana smo opazili na: jugu nekoliko, ogromnih traka onog

148

sivkastog isparenja o kojem sam već govorio). .'

ra 16og opet smo tumarali po bedemu naše ne bi li se našao nekakav neočekivani izlaz; ali u man. Sišli smo ponovo u onu rupu u kojoj smo zatrpani, u nadi da će se tu pokazati kakav hod: na glavnu klisuru. I tu je traženje ostalo jalovo; našu smo svega, i poneli sobom, jednu pušku.

Februara 17og smo se opet digli u ispitivanje, rešeni da malo bolje razgledamo onu provaliju od crnog granita, u koju smo bili dospeli prilikom prve naše ekspedicije. Setili smo se da smo

jednu od običnih pukotina te provalije samo delimično razgledali, i sada smo hteli da je savesno pretražimo, mada se nismo ničemu naročito nadali.

Sišli smo bez velikih teškoća, i toga dana smo dakle, sasvim mirni, stali pažljivo ispitivati. Mesto je bilo čudnovato: teško je verovati da je takvo postalo prirodnim poreklom. Sa kraja na kraj, sa istoka na zapad, i računajući sve vijugotine, provalija je mogla meriti do 500 jarda u dužini; dok bi razmak od bočnih pukotina te provalije (pretpostavljam tako, jer nisam imao načina da izvedem merešnje) iznosio ne više od 40 do 50 jarda. U prvom delu našeg spuštanja, tojest, nekih sto stopa od vrha naniže, bokovi provalije ne behu nimalo slični: kao' da nikada nisu sačinjavali celinu, jer je jedna strana bila od onog mekog kamena a druga od laporca, žiličava, ili poprskana nekim metalom.

Prosečan razmak izme u dve strane bio je otprilike 60 stopa; ali svaki čas se gubila pravilnost formacije. Kako smo se spuštali još niže, preko spomenute granice, razmak se naglo sužavao, strane postajale paralelne, iako su, još za neki razmak unapred, ostajale različne i u materiji i u obliku svojih površina.

Ali kad smo se spustili do svega 50 stopa od samoga dna, zapazili smo savršenu pravilnost. Bokovi su sada bili sasvim istovetni po materiji, po boji: po pravcu slojeva: duboko crn, svetao granit. a razmak izme u strana na svakom mestu tačno 20 jarda Formacija će postati jasnija na osnovu crteža koji smo izradili na licu mesta; a mogao je biti izračen, je sam ja, srećom, kroz drugu seriju avantura, utpec

149

da sačuvam jednu beležnicu i olovku, oemu imam da blagodariam za čitav red pojedinosti, koje bi inače sigurno bile potisnute iz mog pamćenja.

Ova figura (br. 1) prikazuje opšte konture provalije, bez izdubaka u zidovima, kojih je bilo poviše, i to svaki od njih sa odgovarajućom ispupčenošću na protivnoj strani. Dno provalije bilo je pokriveno, 3 do 4 palca u visinu, tako finim prahom da se jedva osećao pod prstima, ispod kojega se opet produžavao crn granit. Na desnoj strani figure, dole, vidi se oblik jednog malog

otvora: to je pukotina o kojoj sam govorio, i koju smo na današnjoj ekspediciji hteli tačno da ispitamo. Prodiranje naše u nju počelo je veoma

Figura 1

Figura 2

živo: za čas smo oborili čitavu masu šipražja, sklonili gomilu šiljatog kamenja koje je oblikom potsećalo na strelice. Hrabro smo se probijali, utoliko pre što smo primetili da na suprotnom kraju probija slaba svetlost. Najzad, probivši se nekih 30 stopa u dubinu, našli smo da je onaj otvor jedan svod, nizak i pravilna oblika, čije je dno bilo zasuto onim istim finim prahom. Tada nas odjedared obasja jarka svetlost, i mi se, zaobišavši jednu okuku, na osmo u drugoj provaliji, visokih zidova, koja se od prve razlikovala samo svojim duguljastim oblikom. Njene glavne konture pokazuju figura 2.

Dužina ove provalije, od ulaza »a«, pa preko savijutka »b« do krajnje tačke »d«, iznosila je 550 jarda. Kod »v« smo bili pronašli jedan mali otvor, pukotinu sličnu onoj kroz koju smo bili prošli izlazeći iz prve provalije, i koja je isto onako bila[^] puna šipražja i beličasto strelasto šiljatog kamenja. Prebili smo 150

se kroz tu pukotinu, i videli da ona, na razmakj : nekih 40 stopa, vodi u treću provaliju. I ta je b: tačno onakva kao prva, sem svoga duguljastog oblika, i izgledala kao što pokazuje figura 3.

Figura 5

Figura 3

Dužina te treće provalije iznosila je 320 jarda. Kod tačke »a«, našli smo otprilike 6 stopa širok otvor, koji je ulazio nekih 15 stopa u stenu, gde se i završavao i to šupljinicom krečnjaka, a ne novom provalijom, kao što smo mi očekivali. Baš kad smo hteli izići iz te pukotine, u koju je svetlost veoma slabo dopirala, Pitera me odjedared upozori na čitavo polje ču novatih zarezana na površini krečnjaka koji je zatvarao pomenuto ćorsokače. Sa nešto mašte mogao bi čovek zarezati na krajnjoj levoj strani, ili na severu, (figura 4) uzeti kao grubo izvedenu čovečju figuru

Figura 4

koja stoji ispruženih mišića. Ostale linije pokazivale su sličnost sa slovima čudhe neke azbuke, i Piters je podržavao mišljenje da linije to i jesu. Jedva sam ga ubedio da se vara; upozorio sam ga da dno pukotine, gde smo u prašini, parče po parče, pokupili ploče krečnjaka koje su se valjda usled nekog potresa morale odbiti od zida na kojem su se videli zarezi, i na kojim pločama smo našli ispupčenja tačno odgovarajuća onim zarezima, što bi bio dokaz da je cela p[^]java

151

delo prirode. Figura 4 je tačna kopija onoga što smo našli.

Pošto smo se ubedili a nam sve te čudnovate šupljine ne pružaju ni na kojem mestu priliku da se oslobodimo zatočenja, vratili smo se, utučeni i malodušni, na vrh brda. U toku naredna 24 časa nije se desilo ništa naročito, sem to što smo, pri pretraživanju terena na istok od treće provalije, naišli na dve veoma duboke trouglaste rupe, čiji su zidovi bili tako e od crnog granita. Nama se činilo nepotrebno da ulazimo u te rupe, koje su izgledale kao neke prirodne cisterne, ali bez oluka. Svaka od njih imala je otprilike 20 jarda u obimu, a oblik i relativan njihov položaj prema trećoj provaliji, vidi se na figuri 5.

XXIV

Februara 20og rešili smo da po svaku cenu pokušamo sići s brda (južnom njegovom stranom), pošto od oraščića, koji su nam pričinjavali velike bolove, nismo mogli više da živimo. Južna padina brda sastojala se iz najmekšeg nekog kamena, ali je bar 150 stopa uboko padala skoro vertikalno, a na nekim mestima čak presvo avala šupljine. Posle mnogo traženja prona osmo jedan uski ispust, otprilike 20 stopa ispod ivice udubljenja; pomoću jedne za druge privezanih naših džepnih maramica, koje sam ja držao, uspeo je Piters da stane na taj ispust. S velikom sam se mukom zatim spustio i ja. I onda smo videli da se ceo put može preći na način kojim smo se već služili kada ismo se ono iz rupe, u kojoj smo bili zatrpani, popeli dogore — tojest, usecajući noževima stupnjeve u mekani kamen. Teško je opisati do kojeg stepena je taj postupak bio rizičan; ali kako nije bilo drugog načina, rešili smo se na taj.

Na ispustu gde smo stajali raslo je nekoliko džbunića leske; za jedan od njih privezali smo jedan kraj onog našeg užeta od maramiea, dok smo drugi pričvrstili Piteru o pojas, i ja sam ga onda spuštao preko ivice udubljenja dok se maramice Qisu zategnule. On

152

je onda iskopao u nekom kamenu rupu o 8—10 palaca, i pomoću drške na pištolju uterao jedan dosta jak klin. Ja sam ga tada digao otprilike za jedno četiri stope, gde je ponovio isto, zabivši još jedan klin, tako da je sad imao oslonac za obe noge i za obe ruke. Ja sam na to odrešio maramicu o džbuna, i bacio sam mu kraj koji je on učvrstio za klin gornje rupe; zatim se sam spustio jedno tri stope niže, tojest opet za celu dužinu maramica. Tu je iskopao novu rupu i zabo nov klin. Zatim se sam podigao — stavši nogama u rupu koju je iskopao, a dohvativši se rukama za klin gornje rupe. Sad je trebalo odrešiti maramu sa najgornjeg klina da bi se mogla privezati za drugi klin po redu; tada se pokazalo a nije dobro radio što je rupe bušio na tako veliki razmak jednu od druge. Ipak, posle nekoliko neuspelih i opasnih pokušaja da se dohvati čvora (morao se ržati levom rukom, dok je desna pokušavala da razreši čvor), presekao je najza uže, ostavivši parčence od šest palaca na klinu. Zavezavši sa maramice za drugi klin, spustio se do mesta ispod treće rupe, ali je pazio sad da se ne bi spustio suviše nisko. Na taj način (za koji sve priznanje ide isključivo Piterovoj oštroumnosti i odlučnosti), moj prijatelj uspe, najzad, prelazeći od rupe do rupe u zi u, da se spusti na podnožje, zdrav i čitav.

Meni je trebalo vremena da se odlučim da po em istim putern; ali sam se najzad o lučio. Piter je, pre nego što će sići, skinuo košulju, i ta košulja, zajedno sa mojom, poslužila je kao uže da i ja si em. Bacivši pušku, koju sam bio našao u provaliji, vezao sam to uže za' džbun, i počeo sam se spuštati, brzo, trudeći se da pomoću mnogih i živih pokreta umrtvim osećanje straha koje inače ne bih mogao savladati. Taj je način dobro poslužio preko prvih 4—5 stupnjeva; ali, tada mi se odjedared stade uzbu ivati

mašta pri pomisli na grdnu dubinu koju još imam da pre em, i' na lomkost i nepostojanost i klinova i rupa u meku kamenu.

Badava sam se naprezao da gledam isključivo u zid pred sobom: što sam se više borio da ne mislim, sve su življe i jasnije izlazile pre a me predstave

153

onoga što sam zamišljao. Najzad je nastupila ona u sličnim slučajevima tako sudbonosna kriza, kada čovek unapred počinje da preživljuje osećanje sa kojim će pasti — počinje da zamišlja muku, vrtoglavicu, poslednji napor, polunesvest, i

.najzad poslednji užas, survavanje strmoglavce u dubinu. Odjedared su se sve te fantastične slike pretvorile u stvarnost, i ja osetih kako svi uobraženi užasi zaista nailaze na mene. Kolena su mi udarala jedno o drugo, a prsti mojih ruku postepeno ali stvarno ispuštali ono za što suse držali. U ušima mi je počelo brujati; rekoh u sebi: »To ti je samrtno zvono«. I onda me neočekivano obuze neodoljiva, luda želja da pogledam dole. Nisam mogao ili * nisam više hteo da pogled svoj silim u zid preda mnom, a sa jednim sumanutim, neodredljivim uzbu enjem, pola od užasa pola o nekog ublaženja muke — pogledah duboko u provaliju ispod sebe. Za jedan trenutak još prsti moji se uriše u oslonac, i još mi je are , kao laka senka, promače kroz glavu misao o mogućnosti spasenja, pa onda celu moju dušu obuze čežnja da padam — želja, volja, strast jedna koju ništa ne bi moglo obuzdati. Ja ispustih klin, ostadoh, okrenuvši se upola o ponora, jednu sekundu ljuljanja još pred onim golim zidom. Ali tada mi se u mozgu okrenu, neki vampirski, pištavi glas mi vrisnu u ušima, neka mračna, neprijateljska, maglovita prilika stojaše neposredno ispod mene, i ja se, uzdahnuvši i osetivši kao da mi srce puca, sruših u njeno naručje.

To je bila nesvest. Pitera me je zadržao u padu, On je, sa podnožja stene, počeo da me hrabfi na sve moguće načine; ali moja svest je bila toliko pomučena da iiti sam čuo šta mi je govorio niti sam znao da mi je uopšte Sto govorio.

Najzad, opazivši da se ja ljuljam, požurio je da se uspenra meni ususret, i još je na vreme stigao. Da sam poleteo dole svom svojom težinom, platno bi se sigurno prekinulo, i ja bih se

strmoglavio u ponor; ovako, Pitera je uspeo da me uspori u padu, i tako sam visio bez opasnosti po život ok mi se nije svest vratila. To se desilo posle 15 minuta; i tada sam se osetio potpuno slobodan od stra

154

ha, kao neko drugo biće; i, sa nešto malo pomoći od strane druga, sišao sam i ja dole.

Sada smo se nalazili u blizini one klisure u kojoj su nam drugovi izginuli, i to sa južne strane prema onom mestu gde se zemlja srušila. Okolina je izgledala neobično divlja; setio sam se opisa putnika koji govore o tužnim regionima na mestu nefcadašnjeg Vavilona. Da i ne govorim o urvinama strovaljenoga brega, koje su ležale kao jedna haotična barijera pred severnim horizontom — sva površina terena, sa svi'h ostalih strana, biliti je zasuta humkama ruševina koje su izgledale kao tragovi neke ogromne zidane građevine; premda, ako bi čovek izbliže pogledao, te humke ne odavahu ništa od veštačke neke tvorevine. Bilo je mnogo šljake; sem toga gromade crnoga granita ležale su izmešane sa gromadama krečnjaka; i krečnjak je bio crn; na celom ovom ostrvu nismo videli nijednu supstancu svetle boje. Od vegetacije, u celoj toj okolini ni traga. Videli smo nekoliko grdnno velikih skorpija, i još drugih vodozemaca, koji su inače nepoznati na ovim širinama.

Kako nam je najpreča briga bila hrana, rešili smo da odemo na abalu — ležala je svega pola milje daleko — i da pokušamo uloviti jednu od onih kornjača koje smo gledali odozgo, iz bivšeg našeg zatočenja. Prešli smo nekih sto jardi, krili se neprestano iza stene i onih humki, i najzad savili oko jednog ugla. Odjedared se baciše na nas pet divljaka iz jedne pećine i oboriše Pitera na zemlju udarivši ga buzdovanom. Čim je Piter pao, ovi se sjuriše na njega, i tako je meni ostalo vremena da se saberem. Imao sam pušku; ali njoj se iskrhala bila cev kad sam se ono hitnuo s brda dole. Manuh se dakle nje, oslanjajući se samo na pištolj, koji sam brižljivo čuvao, i koji je bio u sasvim dobrom stanju. Poletim na napadajući ih pucajući u, njih brzometno. Dvojica padoše, a jedan, koji je kopljem svojim

taman hteo da probode Pitera, skoči da pobjegne, no ne izvršivši što je hteo.

Pošto mi je drug na taj način bio oslobođeni, nismo se više bojali. I on je imao pištolj; ali je smatrao za bolje da ne puca, nego a se uzda u strašnu svoju

155

snagu, koja je zaista bila velika kao ni u koga. Dohvativši buzdvan jednoga od divljaka koji behu pali, za tili čas raznrnska glave preostaloj trojici, i tako smo mi ostali pobedioci na megdanu.

Sve to desilo se tako neobično brzo da nam je teško bilo verovati da je uopšte nečega bilo; stajali smo na leševima kao zama ijani, kad nas odiedared razbudiše uzvici iz daliine. Jasno je bilo da je odjek od pucanja alarmirao divljake, i da smo sad u najvećoj opasnosti da budemootkriveni. Da se očepamo brda, morali bismo trčati baš u pravcu o akle su dolazilr glasovi; zatim, baš i da do emo do zida stene, uspuzati se uz nju ne bismo mogli nevi eni. Položaj nam je bio očajan, i još se nismo rešili na koju stranu da bežimo, kad se .ie an o divliaka, na koga sam ja bio pucao, i mislio da je mrtav, podiže naglo na noge i poteže da nam umakne.

Ščepasmo ga još na vreme, i već smo ga hteli ubiti, kad Pitera pade na um da bi nam on možda mogao dobrb poslužiti ako busmo ga naterali da s nama zajedno beži.

Povukosmo ga dakle za sobom, davši mu razumeti da će pri prvom pokušaju protivljenja biti ubijen. On se brzo pokori sudbini, trčao je pored nas, a mi smo sve izme u stena, gledali da odmaknemo u pravcu obale.

Neravnine terena — sem kratkih trenutaka —(sakrivale su ispred nas more; najzad ga ugledasmo, i videsmo da je svega 200 jardi alefco od nas. Kad smo ispalh na žalo, spazismo, na najveći svoj užas, grdne gomile uro enika koji dolažahu u trku o sela, i sa svih tačaka ostrva, i koji, kad naf spaziše, zaletеше se na nas mlataraiući rukama besno i urličući kao divlje životinje. Mi smo već bili na skoku da okrenemo natrag i da pokušamo zavući se u neki zaklon neravnog terena, kad odje ared spazismo prednje delove va čuna koji su virili iza je ne krupne

stene, isturene iz vode. Potrčasmo iz svih sila, otrčasmo do čunova, i na osmo ih prazne, sem tri galipagokornjače, i obične opreme u kaišima za šezdeset veslača. Odmah se dočepasmo jednoga čuna, gurnusmo unutra i svoga zarobljenika, i otisnusmo se svom snagom od obale,

156

i

i

Kad smo odmakli jedno pedeset jarda, rasvestili smo se i videli da je grozno glupo bilo ostaviti drugi čun u posedu divljaka, koji su, sve bliži žalu, bili svega dvaput toliko daleko od obale koliko mi, a napredovali neobično brzo.

Trebalo je jako žuriti. Nada naša bila je mrtva nada, ali ipak nada. Više je nego sumnjivo bilo da možemo stići do čamca pre njih; ali nije bilo nemogućno.

Ako uspemo, možemo se spasti, ako ne učinimo pokušaj: izmirili smo se da nas na

, najstrahovitiji način izmrcvare.

Naš čun je imao prednji i zadnji deo sličan, i mesto da ga okrećemo, prosto smo promenili položaj vesala. Čim su divljaci opazili u čemu je stvar, zaurlaše još jače i udvojivši napore približavahu se strahovito brzo. Me utim smo i mi potezali snagom očajanja, i kad smo stigli na otsudnu tačku, svega nas je jedan divljak stigao. Taj je skupo platio svoju neobičnu hitrost, jer mu je Pipers prošišao kuršum kroz glavu u momentu kad je stao na ivicu obale. Najbliži od onih što su za ubijenim pristizali bili su na 20 do 30 koraka udaljenja kad smo se mi dočepali čuna. Potegosmo prvo da ga skinemo u vodu; videći da je suviše čvrsto naseo, Pipers, ne časeći časka, razbi nekolikim udarcima kundaka od puške jedan komad prednjeg dela i jednoga boka, i tada se otisnusmo. No za to vieme dvojica divljaka dočepaše naš čun i ne htedoše ga pustiti, dok ih nismo noževima oterali. Sad smo najzad bili slobodni, i navezosmo se na more. Uto je većina divljaka stigla do onog razlupanog dela čuna, oko čega su se okupili, urlali besno i očajno. Zaista, koliko sam ja stigao da ih upoznam, to mi se pleme divljaka učinilo najnevaljalije, najdvoličnije, najosetljivije, najkrvoločnije, uopšte

,najpakosnije i najdemoniskije od svih plemena na globusu. Pokušali su čak ludačku stvar: da po u za nama u onom razbijenom parčetu čuna; ali videvši da to ne ide, još su nas jedared obasuli paklenim grdnjama i dranjem, pa su onda požurili d.a se izgube u br ima.

Najneposrednija opasnost bila je tako otklonjena; ali položaj naš je još neprestano bio težak. Znali smo

157 r

da su divljaci u je no vfeme imali četiri slična čuna, a nismo znali (kasnije nam je to potvrdio zarobljenik) da su dva čuna propala prilikom eksplozije na la i. Mi smo dakle računali na poteru čim ivljaci pre u put (tri milje otprilike) do onoga mesta u zatonu gde su im obično stajali čunovi. Plašeni tom mišlju, činili smo sve moguće napore da što pre ostavimo ostrvo iza sebe; grabili smo što pre do pučine, i naterali i zarobljenika da vesla. Posle jedno pola časa, kad smo bili prešli pet do šest milja na jug, spazismo gde velika flota splavova izlazi iz zatona, verovatno sa namerom da po e za nama. Videvši da nas ne mogu stići, vratili su se natrag.

XXV

Nalazili smo se sada na otvorenom, ogromnom i pustom Antarktičkom Moru, na širini od više nego 84° i' to u slabačkom čunu i sa provijantom od tri kornjače; sem toga, valjalo nam je uzeti u obzir i da je duga polarna zima na domaku; dakle, potrebno je bilo da zrelo promislimo u kome ćemo pravcu ploviti. Pred nama "je ležalo 6 do 7 ostrva koja su pripadala istoj grupi, i' jedno od drugog bila udaljena ne više od 5 do 6 milja; mi, naravno, nismo želeli da se iskrčamo ni na jedno od njih. Dolazeći sa severa, naša bivša la a ostavila je bila za sobom ono što je od ledenih regiona najsirovije — taj se fakt doduše ne slaže mnogo sa zvaničnim nazorima, ali je utoliko više bio u skladu sa našim iskustvom. Krenuti natrag, bilo bi prosto ludo, osobito u to doba godine.

Izgledalo je dakle da se samo od jednog kursa možemo dobru nadati. Rešismo dakle da hrabro nastavimo ploviti na jug: jedrno je tamo imalo mogućnosti da se prona u još neka kopna,

i jedino tamo najveća verovatnoća a dospemo u još topliju klimu.

Dosada smo iskusili da je Antarktičko More, baš kao i Arktičko, slobodno od jakih bura ili vrlo uzburkanih talasa. Ali naš čun, kraj svega toga, i još kraj njegove prilične veličine, bio je ipak slabo gra en, 158

i zato smo se dali na posao da ga' sa vrlo ograničenim sredstvima kojima smo raspolagali, učvrstimo što se bolje može. Materija čuna je bila prosta kao jednog nama nepoznatog drveta. Rebra su bila od žilave vrbe, koja je za to veoma pogodna. Sa kraja na kraj, dužina čuna iznosila je 50 stopa, širina 4 do 6

stopa, a ubina skroz 4V2 stope; dakle, ovi se čunovi jako razlikuju od čunova drugih poznatih štanovnika južnih ostrva. Nikada ih ne bi mogli takve načiniti oni divljaci u čijem su posedu bili, i žbilja" smo, nekoliko dana kasnije, od našeg zarobljenika i saznali da čunovi ti vode poreklo od uro enika jedne jugozapadne grupe ostrva, i da su samo slučajno dospeli u ruke ovih varvara. Što se tiče sigurnosti čuna, malo smo mogli učiniti. Nekoliko velikih pukotina, koje smo otkrili na oba kraja čuna, zapušili smo što se bolje dalo komadima jedne vunene bluze. Nepotrebna vesla — bila ih je velika količina — upotrebili smo da načinimo vrstu ograde na prednjem delu čuna, koja bi imala da odbija eventualno udaranje talasa sa te strane. Dve motke od vesla uzete su kao dve katarke, sa svakog boka po jedna (uštedevši sebi tako poprečne motke na jedrilu), izme u kojih smo razapeli jedro načinjeno od naših košulja. To nas je stalo dosta truda, jer nam zarobljenik pri tom poslu nije mogao pomagati, mada je inače voljno učestovao u svakom poslu. Platno je čudnovato uticalo na njega, nikako ga nismo mogli naterati da ga dodirne, ili makar samo da mu se približi; odmah bi počeo da dršće vičući iz glasa »Teklili«.

Kada smo tako dovršili sve što se dalo, uzesmo prethodno pravac jugoistočni i pro osmo pored najjužnijeg ostrva grupe koja se videla. Posle toga smo okrenuli kljun pravo na jug. Vreme se ne bi moglo nazvati neugodnim. Stalan, ali veoma

blag vetar duvao je sa severa, morska površina je bila glatka, i neprestano j<?

bio dan. Led nismo nigde videli: komadića jednog nisam video još odkad smo prešli uporednik Benetova Ostrva. U ovim oblastima voda je isuviše topla, i ne može doći do postanka leda ni u najmanjoj količini. Ubili smo najveću kornjaču, i do

159

bili od nje ne samo hranu nego i dovoljno sveže vode. Držali smo se istog kursa jedno 7 do 8 dana, za koje vreme se nije desilo ništa naročito. Za ,tu nedelju dana morali smo prodreti veoma na jug, jer je vetar neprekidno duvao u našem pravcu, a jaka jedna struja nas nosila tako e u pravcu koji smo hteli.

Marta 1og. (Iz jasnih razloga, ne tvrdim da su svi datumi sasvim tačni: njima je jedina svrha da priču učine preglednijom). Mnoge neobične pojave bile su dokaz da smo počeli prodirati u oblasti novoga i čudnovatoga. Na južnom horizontu stalno je stajao visok zid lake beličaste magle, izbacivao ponekad u vis svetle trake, pomicao se čas sa istoka na zapad, čas sa zapada na istok, da se posle opet javi kao prava linija, ome ena barijera — ukratko, ističući sve čudnovate promene borealne svetlosti. (Aurora borealis.) Visina te pare, tako kako je nama sa naše tačke izgledalo, mogla je biti 25 stepeni. Temperatura vode se dizala saN svakim trenutkom, a u boji joj se tako e pokazala velika promena.

Marta 2og. Ispitujući neprestano našeg zarobljenika, uspeli smo danas da iz njega iščupamo mnogo pojedinosti o onom razbojničkom ostrvu, o njegovim stanovnicima i njihovim običajima. .No zar sada da time zanimam pažnju čitaoca?

Ograničiću se na nekbliko saopštenja: da se ostrvska grupa sastoji iz osam ostrva; da nad njima vlada jedan kralj, po imenu Tsalemun ' ili Psalemun koji živi na najmanjen od ostrva; da oni crni kožni kostimi boraca dolaze od jedne ogromne životinje koja se zadržava samo u jednoj naročitoj dolini blizu kraljeva stana; da stanovnici te grupe umeju graditi samo plitke splavove, a ona četiri čuna bila su im jedini posed te vrste do kojeg su došli pukim slučajem; da je njegovo (zarobljenikovo) ime Nunu; da on ne zna za Benetovo Ostrvo; i da se ostrvo, koje

smo ostavili zove Tsalal. Početak reči Tsalemon i Tsalal i[^]govarao je divljak dugim zviždukavim nekim tonora, koji mi nismo mogli nikako da ponovimo, i koji je potsećao na glas one crne ptice koju smo pojeli na vrhu brda.

160

Marta 3eg. Toplota vode sasvim je neobična, « boja, pod nekom naglom promenom, izgubila je providnost i postala mlečno bela i gusta. U neposrednoj našoj okolini, voda je bilaobično mirna, nikada tako uzburkana da bi pretila čunu; ali smo se zato češće iznena ivali, posmatrajući nalevo i nadesno, i na raznim razmacima, nagla i jaka uznemirenja vodene površine, kojima su, kao što smo najzad utvrdili, uvek prethodila čudna razbuktavanja u onoj pari na jugu.

Marta 4og. Hteo sam jedru da povećam površinu jer je vetar sa severa znatno popustio, te toga radi izvadih belu maramu iz džepa. Nunu je sedeo pored mene, a čim je spazio platno, spopali su ga jaki grčevi. Posle grčeva je neprestano dremao i ostajao tup, mrmljao u sebi bez prestanka: Tekelili, Tekelili

Marta 5og. Vetar je sasvim prestao, ali nas je zato snažna struja neodoljivom silom gonila na jug. Bilo je dakle dosta razloga da nas, zbog daljeg razvoja doga aja, obuzmu strah i zebnja; ali — mi baš ništa nismo bili zabrinuti. Na Pipersovu licu nije bilo, ni traga od nekog takvog osećanja, mada je š vremena na vreme dobivalo izraz kojji ja nisam razumeo. Polarna zima približavala se, ali približavala se bez zimnih strahota. Ja sam osećao neki zamor u telu i duši: neka čudna sanjivost sa sanjarenjem — to je bilo sve.

Marta 6og. Ona sivkasta para na horizontu digla se sad za nekoliko stepeni više, i postajala je sve sjajnija. Voda je bila toliko vruća da nam je bilo neiprijatno dotaći je se; a po boji je sve više i više potsećala na mleko. Danas smo sasvim blizu čuna spazili jedno o onih naprasnih uskomešavanja morske vode.

U isti mah je, kao i obično, suknilo u vis ono bleskavo iz pare, a para sama kao da je u dnu stala da se deli. Neka fina bela prašina, koja je ličilana pepeo, ali sigurno bila nešto drugo, poče da pada nad čamcem i nad velikim delorn morske

površine', čim su prestale one pojave u pari. Nunu se bacio potrbuške na dn6 čuna, i nikakvo nagovamnje nije pomoglo da podigne lice.

11 Avarature Gordona Pima 1°1

Marta 7og. Danas smo pitali Nunua zbog čega su njegovi zemljaci onako strašno postupali s nama. Ali njega su toliko pohrvali neki strah i zaprepašćenje da nije bio više u stanju razumno da odgovara. Ležao je jednako ispružen u čunu, a kad ga mi i dalje zapitkivavimo o onom događaju, on počeo odgovarati nekim idiotskim znacima: stavljao kažiprst na gornju usnu i kezio ispod nje zube. Zubi su bili crni. Pre toga, nismo ni kod jednog uro enika ostrva Tsalal videli zube.

Marta 8og. Danas je otplovila kraj nas jedna od onih belih životinja koja je u zatonu izazvala bila onoliki užas me u divljacima. Ja sam je hteo zakačiti, ali odjednom me obuze neka tako neopisana ravnodušnost da sam pustio da životinja otpliva dalje. Voda je postajala sve vrelija: ruku čovek više nije mogao da zamoči u nju. Pitera jedva kad što progovori. Nisam znao šta da mislim o njegovoj apatiji: Nunu samo. što je disao.

Marta 9og. Neprestano je padao na nas onaj pepeljasti prah, i to u grdnim količinama. Zid pare na jugu digao se ogromno visoko iznad horizonta, i počeo sada da uzima neki određeni oblik. Ja bih ga raogao sravniti sa jednim ni na kojoj strani ograničenim vodopadom, koji se sa nekog ogromnog nebeskog bedema u tišini svaljuje u more. Ta ogromna zavesa je zastirala celu šifinu južnog horizonta. Odande nije dolazio 'nikakav šum.

Marta 21og. Neke čudne tmine lebdele su nad nama, ali se iz mlečne vode dizala svetlucavost, i obuzimala bokove čuna. Ona pepeljaka bela prašina zasipala je i nas i čamac, ali u vodi su se njene pahuljice rastvarale. Vrh onog katarakta pare gubio se u tamnini i daljini. Mi smo mu se ipak približavali, i to nekom jezovitom brzinom. S vremena na vreme videle bi 'se u njemu ogromne razjapljene pukotine, u kojima je stajao kaos nejasnih treptavih slika, i iz kojih bi ispadali bezglasni ali moćni udarci vetra, razrivali vodu zapaljenog mora.

Marta 22og. Pomrčina je sve gušća, i samo još otsjaj oko ogromne bele zavese oživljuje noć. Iza onog čudnovatog vela izletahu mnoge ogromne velike i blede ptice, i odletahu nekuda, ostavljajući za sobom šum i odjek onog večitog Tekelili. Tada se Nunu još je ared mače u šumu, ali kad smo mu prišli videli smo da je izdahnuo. A mi smo strahovitom brzinom jurili u naručja onog katarakta, u kojem se baš opet otvarala jedna od onih jama, kao da nas hoće da primi. Ali, u tom trenutku diže se na našem putu jedna uvijena čovečja prilika, samo daleko ogromnija nego što su deca zemlje. Koža joj je bila bela kao bleštavo beli sneg.

POGOVOR

Štampa je već obavestila naše čitaoce o bližim okolnostima u vezi sa neočekivanom i oplakivanja dostojnom smrću g. Pima. Bojati se da je nekoliko poslednjih glava, koje su imale da dovrše njegovu pripovetku, i koje je on, dok je ostalo već bilo otštampano, hteo još jedared da pročita — da je tih nekoliko glava propalo prilikom nesreće koju je g. Pim platio glavom. No može biti da je ova bojazan i neosnovana, u kom slučaju će tekst tih glava biti naknadno objavljen.

Ulagan je sav mogućni trud da se nedostaci popune. Ličnost koja je spomenuta u predgovoru, i koja bi, prema onom što je tamo rečeno, sigurno bila u stanju da d& zamenu za nedostatak, odbila je da to učini. Odbila je sa opravdanim razlozima: zbog netačnosti u podacima koji su mu bili stavljani na raspoloženje, i sumnje u istinitost poslednjeg dela g. Pimova izveštaja. Pipers, od koga bi se još ponešto moglo saznati, živ je, u Illinoisu; ali ne može da se sazna tačna njegova adresa. Verovatno će se kasnije ipak naći veza sa njim i tada će on sigurno moći dati materijal potreban za dovršetak g. Pimove pripovetke.

Gubitak poslednje dve tri glave (samo ih je toliko bilo) utoliko je više za žaljenje što su se u njima sigurno nalazila saopštenja o južnom polu samom, ili bar o regionima koji su u njegovoj neposrednoj blizini; bilo bi, dalje, interesantno ispitati tačnost tih podataka prema istraživanjima koja će vršiti jedna od naše vlade projektovana ekspedicija na Južni Okean.

Na jednu tačku izveštaja moglo bi se, i ovako, staviti dosta zanimljivih opaski; i piscu ovoga pogovora bi bilo vrlo milo, ako bi njegov iskaz na ovome mestu 164

bio u stanju da podigne stepen verovatnoće neobičnom otkriću g. Pima. Mislimo tu na one provalije ostrva Tsalala, i na one crteže koji su prikazani u glavi 23oj.

G. Pim dao je crteže bez komentara; a odlučno je porekao da bi zarezi na kraju najistočnije provalije mogli, sem fantastične sličnosti, imati ikakve veze sa slovima neke azbuke. On je to izrekao sa tvrdim jednostavnim ube enjem, i još potkrepio vrstom veoma ubedljive demonstracije (fragmenti na eni u prašini, čija su ispućenja tačno odgovarala zarezima u zidu), tako da je teško ne verofrati piscu; i nikoji ozbiljan čitalac ne bi trebalo da misli drukčije. Ali kako su fakta, u odnosu prema svima figurama, veoma čudnovata (osobito ako se ovedu u vezu sa izvesnim detaljima izveštaja), možda, ipak, treba o tome kazati nekbliko reči, tim pre što su spomenuta fakta izmakla pažnji g. Poa.

Ako se figure 1, 2 i 3 stave jedna uz drugu u topografskom redu (tojest, u redu kako se javljaju provalije), i ako se izostave sve mali ogranci sa strane, kao i otvori (koji su, kao što je poznato, služili samo kao veza izme u glavnih šupljina, i bili akle sasvim drugog karaktera) — onda te figure sačinjavaju jedan etiopski koren, koren reči: J{L\cz> , tojest, biti mračan, od čega se onda izvode svi izrazi koji se odnose na sen i na mrak.

Što se tiče zarezna »nalevo, ili najsevernijih«, više je nego verovatno da je Pitersovo mišljenje bilo pravilno, da je, tojest, ona hijeroglifska slika doista umetnička stvar, i da je htela da pretstavi čovečji oblik. Čitalac ima skicu pred očima, i opaziće, ili neće opaziti sličnost. Ostali zarezi jasno potvr uju pitersovu pretpostavku. Gornji red zarezna je koren arapskog glagola tfCSX AO

„»biti beo«, od čega se izvode svi izrazi za svetlo i belo Donji red je teže protumačiti. Crte su, bar u kopiji g. Pima, nešto nejasnije i često isprekidane: ipak je van sumnje da su u originalnom svom stanju značile egipatsku reč, celu reč d i^VPHC« »jttžna oblast«. Ovo tumačenje potvr uje Pitersovo 165

mišljenje o najsevernijoj figuri: ispružene mišice pokazuju jug. Ove konstatacije otvaraju široko polje razmišljanju i svakovrsnim spekulacijama.

Možda je zgodno da ih dovedemo u vezu sa nekim događajima u priči koji su samo ovlaš označeni: mada lanac veze nije baš očigledan, ipak je potpun. Tekelili bio je uzvik uro enika na Tsalalu kad su videli leš bele životinje koji je voda izbacila. Istu tu reč je kroz ječanje izgovarao zarobljenik divljak kad god je u g. Pima video neki beo predmet. Taj uzvik se tačno slaže sa piskom ogromnih belih ptica koje su izletale odnekud iza one bele zavese od pare, na jugu. Na Tsalalu i na susednim ostrvima nije bilo ničeg belog, a ničega drukčijeg sem belog na celom putu posle ostrva. Nije nemoguće da bL Tsalal, ime ostrva sa onim provalijama, ako bi se podvrglo strogim filološkim ispitivanjima, odalo ili neko srodstvo sa provalijama, ili neku vezu sa etiopskim slovima, tako mističnim sa svojim zavijenim šarama.

»Reč sam zarezao u kamen stene, a osveta moja zapisana je u prašini stene«.

BELESKA O PISCU

Dete profesionalnih glumaca, Edgar Allan Poe (rođen 1809 u Bostonu) isticao je karijeru koja potseća na kakvu pustolovnu pozorišnu ulogu. Bez nasleđenog imanja, bez određenog poziva i pravih prijatelja, proživio je svoj vek uglavnom kao novinar; odrastao je u Virđiniji, iz škole je pobjegao u vojsku, počeo je da piše u Baltimoru, uređivao je časopise u Ričmondu (Filadelfija) i Njujorku, i za sve to vreme trpeo oskudicu, da bi konačno umro pod velom misterije (1849). Slab prema suprotnom polu, oženio se veoma mladom devojkom, kao da je verovao da će time svestina razumnoj meri svoju preveliku strast. Prek i nagao, harčio je snagom na beznačajnije zadevice, svađajući se sa kolegama i prijateljima. Pa ipak, iznutra je bio potpuna i jasno usmerena ličnost.

Četiri decenije Pooveg života dale su dovoljno hrar ne spletkama. Polazeći od poluistina ili običnih izmišljotina, intrigantihroničari su u značajnom pesniku i pripovedaču videli

čas pijanicu, čas morfinistu, čas razvratnika. Bilo je tada uobičajeno da se književnost brka sa životom, te je pisac koji je u svojim delima govorio o mračnim, čulnim ili amoralnim stranama ljudskog postojanja, redovno smatran za mračnjaka, sladostrasnika ili pokvarenjaka. Ako se kojiput i dogo i da su piščeve knjige veran odraz njegova života, u pogledu Edgara Alana Poa to svakako nije slučaj. Pre bi se moglo reći da je Po pisao ono što znamo samo zato što su takve stvari bile isuviše daleko od njegovih sopstvenih iskustava.

Do pojave Volta Vitmana, Po je važio kao najveći američki pesnik. Zajedno sa Hotoranom, on je izmislio savremenu kratku priču; istina je da se na mnoge od njih danas gleda kao na običnu ujdurmu smišljenu da 167

opseni i zaprepasti nepripremljenog čitaoca, ali su neke nesumnjivo i sa a na ceni kao odlična umetnička ostvarenja. Njegov jedini izlet u područje romana —

Avanture Gordona Pima — smatran je doskora, pogrešno, samo pokušajem da se načini književni kapital od savremenog interesovapja za istraživanja Južnog pola. Poovi ogledi iz teorije i psihologije književnog stvaranja još uvek izazivaju divljenje, mada se novija kritička misao ponešto udaljila od njegovih tvrdnji a je u umetnosti moguće sročiti pravila isto toliko postojana i čvrsta kao što su zakoni u nauKama.

Po je započeo kao pesnik. Amerika je za njega bila bučan svet tvrdih činjenica, koji je pretio da mu oskmavi uobrazilju. Odupirući se tom svetu, on je stvorio sopstvenu romantičnu vasionu i nastanio je junacima prema slici svojih priželjkivanja. Tu su oni mogli da vladaju u izobilju, mudrosti, zanosu i očajanju. Njegovi muškarci su tonuli u zloslutna sanjarenja nad zaboravljenim knjigama, ili su se odvažavali _ na turobna i neizvesna putovanja. Njegove žene su raspolagale duhom i voljom što je njihovu putenost bacalo u zasenak, a lepota im je plamsala najčešće bolesnim žarom. Pritom Po u borbi s maštom nije bio nika a poražen. Njegovi heroji su po pravilu razumna stvorenja, a iza njihovih maski moguće je prepoznati uvek jedno te isto lice — lice samog pisca. Poovi stihovi, magični i ukleti, prijanjaju mahom uz temu lepote na izdisaju. Izumrli

gradovi i dvorci, mrtve nade i žene kojih više nema. Njegovi pripevi, kao onaj u poemi »Gavran«, zvuče kao bolno otrgnuti vapaji za nedostižnim idealom lepote ili istine.

No može se reći da je sva ta poezija u suštini pesništvo mladog čoveka, jer je njena glavnina nastala u vreme kad je Po imao dvadeset i dve godine. Tek pred kraj života ovaj pisac se ponovo vratio stihovima i u poslednje četiri godine svog postojanja napisao remekdela kao što su Gavran, Julaluma, Anabel Li i Zvona. Kao što se vidi iz njegove poeme Izrafel i eseja Filozofija kompozicije, za Poa je poezija sama po sebi samostalan oblik spoznaje sveta kojoj nisu potrebna uobičajena sredstva logičnog rasu ivanja.

168

i
I

Pisanju priča Po se posvetio ne samo zato što je uvideo da stihovi nemaju pro e nego i što je shvatio, možda potsvesno, a poezija nije u stanju da ga približi ciljevima kojima je stremio. Kratka proza mu je, naprotiv, omogućavala da bar prividno zavede red u inače haotičnom svetu. Početna njegova oprobavanja u tom književnom rodu crpla su nadahnuće iz potsmeha na račun literature čija je tema užas, zločin ili tajanstvo. Me utim, dogodilo se da je Po tu vrstu književnog stvaranja prihvatio kao nešto sasvim ozbiljno i svrhovito, i ne manje značajno od pesme, drame ili romana.

Najduža Poova povest — »Avanture Gordona Pima« — oskora je ležala pod ebelim slojem prašine. Nisu je primećivali ni čitaoci ni kritičari, jer je o njoj vladalo skoro nepodeljeno mišljenje da je plod autorovog napora da o e do novca, odnosno da izvrzne ruglu masovnu histeriju koja je zahvatila SAD u vreme prvih istraživačkih poduhvata u području Južnog ppla. Tek 1952, kada je Patrik Kvin u časopisu »Hadzon rivju« izneo tvrdnju a su Avanture Gordona Pima u tematskom pogledu prava pretho nica čuvenog Melvilovog romana »Mobi Dik«, javnost se naglo zainteresovala za jedini Poov roman. Tek tada je utvr eno da je posredi ne samo kazivanje o jednom izmišljenom pustolovnom putovanju nego i čitava mala, zanimljivo pisana, simbolična

rasprava o prirodi zla. Danas se smatra da je Po u tom delu možda najpotpunije izložio svoj pogled na svet, utemeljen na pobuni protiv društva, a i protiv samog sebe.

Kažu da je roman o čudnom putešestviju Gor ona Pima najrealističnije Poovo delo.

Valja to pripisati piščevom »lukavom« pokiišaju da izmišljeni putopis oboji takvom verovatnošću i verodostojnošću da ga njegovi savremenici, ne sumnjajući, prihvate kao istinit doživljaj. Po je, u tom cilju, vešto obradio sve raspoložljive činjenice o životu u ledenim oblastima Južnog pola, uzevši u obzir i teoriju nekog Džona Simza iz Ohaja o tome da se na oba pola nalaze ogromni otvori ispod kojih žive veoma stare i

. 169

napredne civilizacije. Ali su Avanture Gor ona Pima istovremeno i najapstraktnije Poovo ostvarenje. Sada, naprimer, nema više nikakve sumnje da prizor gde Pim, Pipers i južnopolski domorodac je re ususret zaslepljujućoj belini (koja je Južni pol ili »otvor« iz Simzove teorije), simbolizuje Poovo strasno traganje za apsolutnom istinom.

VOJA COLANOVIC

Table of Contents

[Počni](#)

EDGAR ALLAN POE

EDYTA GORDONA PYMA
I DRUGIE PRÓZY

DANI
WYDAWCA

Table of Contents

[Počni](#)